

"Kruunin tekkö"

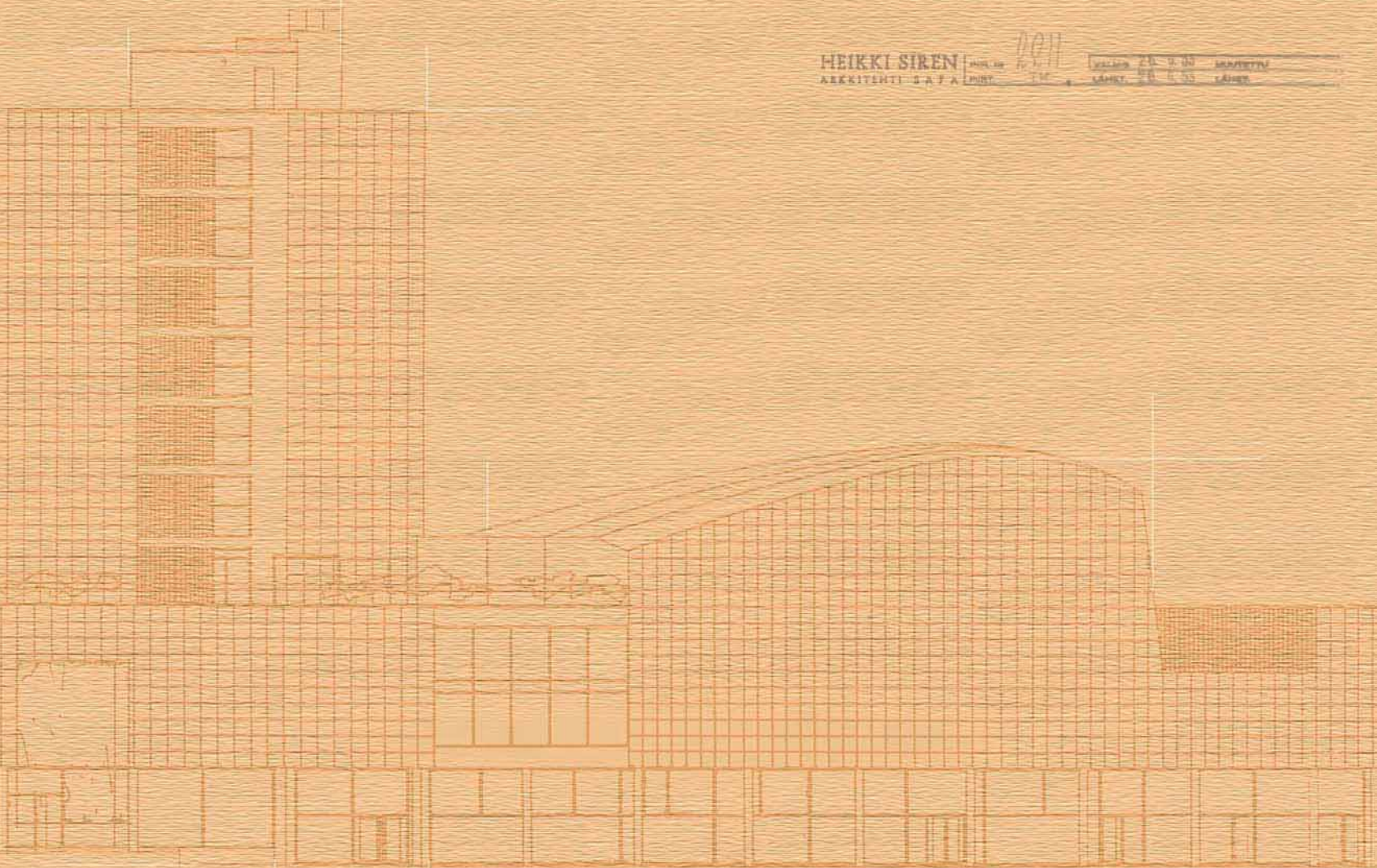

LAHDEN KONSERTTITALON RAKENNUSHISTORIA

HEIKKI SIREN
ARKKITEHTI S. A. V. A. LINT.

1911

VALMIO	25. 9. 35	MAKSETTU
LÄHET.	25. 9. 35	LÄHET.

LAHDEN KONSERTTITALON RAKENNUSHISTORIA

Riitta Niskanen

Musiikkiopiston Omakotisäätiö
Lahden kaupunginmuseo

TOIMITUSKUNTA

Paula Kurki-Suonio, Riitta Niskanen, Marja-Liisa Niuranen

TEKSTI

Riitta Niskanen

KUVAT

Siren Arkkitehdit Oy, Lahden kaupunginmuseon kuva-arkisto,
Suomen rakennustaiteen museon kuva-arkisto, Lahden kaupungin-
orkesteri, Lahden konservatorio, Lahden Musiikkipiston Omakoti-
säätio, yksityiskokoelmat

Kannen kuva Suomen rakennustaiteen museon kuva-arkisto

PIIRUSTUKSET

Siren Arkkitehdit Oy

ULKOASU

Matti Pukkila

PAINO

Markprint Oy, 2004

PAPERI

UPM Finesse Premium Silk 170 g

JULKAISIJAT

© Musiikkiopiston Omakotisäätio
Lahden kaupunginmuseo

ISBN

SISÄLLYSLUETTELO

”Kruunit” sen tekivät	5
Lahden konserttitalon tutkimustehtävä	7
Konserttitalo rakennustyyppinä	8
Suomalainen konserttitalo ennen Lahden konserttitaloa	13
Viipurin Musiikkiopisto muuttaa Lahteen	21
Lahden konserttitalon suunnittelu- ja rakennusvaiheet	22
<i>Rouva Elisabet Kurki-Suonion haastattelu</i>	31
<i>Matkailuopas Eila Sirmelän haastattelu</i>	39
Lahtelaiset saavat konserttitalon	46
<i>Muusikko Jorma Alanteen haastattelu</i>	50
Lahden konserttitalo kaupunkikuvassa	53
<i>FM Eila Jokinen: Viipurin musiikkiopistohan se talo oli!</i>	60
Lahden konserttitalo sisältä	61
<i>Kauppaneuvos Pertti Saarisen haastattelu</i>	72
<i>Aessori Sirkka Lankisen haastattelu</i>	74
Lahden konserttitalo – pioneerityö vailla vertaa	76
Lähteet	84
Lahden konserttitalon tekniset tiedot	91
Heikki Siren	92
Kaija Siren	93
Heikki ja Kaija Sirenin keskeiset työt	94

” Kruunit ” sen tekivät

Talvisodan jälkeen Viipurin Musiikkiopisto siirtyi Lahteen. Välirauha 1944 hautasi lopullisesti toiveet paluusta Viipuriin. Tavoitteeksi otettiin omien tilojen rakentaminen Lahteen. Tätä varten perustettiin Musiikkiopiston Omakotisäätiö, joka käynnisti Lahden Konserttitalon rakentamisen kesällä 1953. Tämän mittavan rakennushankkeen primus motor ja voimahahmo oli musiikkiopiston aikaansaapa johtaja, maisteri Felix Krohn. ”Kruuni sen tekkö” totesivat Lahden karjalaiset osuvasti. Puuhassa oli kyllä mukana myös toinen ”Kruuni”, Felixin poika, nuori ekonomi ja juristi Juhana Kurki-Suonio. Isä ja poika muodostivat voimakaksikon, joka vaikeissa oloissa toteutti merkittävän kulttuuriteon. Lahden Konserttitalon rakentaminen on erinomainen esimerkki vahvasta kulttuuritahdosta ja yksityisen aloitteellisuuden voimasta.

Lahden Konserttitalo kuuluu kaupungin arvorakennuksiin. Rakennushistoriallisen merkityksensä ja poikkeuksellisen toteutustapsansa vuoksi Musiikkiopiston Omakotisäätiö päätti v. 2001 kirjoituttaa maamme toiseksi vanhimman konserttitalon 50-vuotishistorian. Kirjoittajaksi saatiin rakennuskulttuurin asiantuntija, filosofian tohtori Riitta Niskanen Lahden kaupunginmuseosta. Hänen sujuvaa tekstiään täydentävät haastattelut ja pyydytyt kirjalliset muistikuvat.

Tekstiä elävöittäviä valokuvia ovat korvauksetta luovuttaneet käyttöön kaupunginmuseo, Siren Arkkitehdit Oy, Lahden Konservatorio, Lahden kaupunginorkesteri ja useat yksityishenkilöt.

Tämän Lahden kaupunginmuseon julkaisusarjaan kuuluvan historiakirjan toteuttamista ovat taloudellisesti tukeneet Lahden kaupunki ja UPM lahjoittamalla painopaperin.

Musiikkiopiston Omakotisäätiön puolesta pyydän esittää tyytyväiset kiitokset kirjoittajalle, filosofian tohtori Riitta Niskaselle ja muistikuvia koonneelle Marja-Liisa Niuraselle sekä kaikille tukea ja apua antaneille. Kiitokset myös Kirjapaino Markprint Oy:lle ja tuotantojohtaja Matti Pukkilalle kulttuurimyönteisestä suhtautumisesta hankkeeseen. Lahden Konserttitalo on saanut arvonsa mukaisen, asiantuntevasti ja mielenkiintoisesti kirjoitetun historian.

Musiikkiopiston Omakotisäätiö

Matti Kuukka

LAHDEN KONSERTTITALON TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Saadessani Lahden konserttitalon arkkitehtuuritutkimuksen tehdäkseni ajattelin ottavani vastaan tyypillisen rakennustutkimustehtävän, jossa kohde asetetaan historialliseen ja rakennustyyppin mukaiseen yhteyteensä, kartoitetaan sen rakennushistoria sekä analysoidaan sen arkkitehtuuripiirteitä, suhdetta ympäristöönsä ja rakennustaiteellista merkitystä. Tutkimuskohde osoittautui kuitenkin paljon laajemmaksi, moniulotteisemmaksi ja syvällisemmäksi kuin kuvittelin.

Konserttitaloa rakennustyyppinä on tutkittu erittäin vähän. Kansainvälisestä arkkitehtuurikirjallisuudesta löytyy pari konserttitaloja käsittelevää historiaa sekä väitöskirja, jossa pohditaan musiikin ja konserttitaloarkkitehtuurin suhdetta. Englantilainen tutkija ja arkkitehti Michael Forsyth¹ on tutkinut ooppera- ja konserttitaloja sekä niiden akustiikan kehitystä, ja ruotsalainen tutkija Catharina Dyrssen² on väitöskirjassaan pohtinut musiikkitilojen vertauskuvia, konserttielämään liittyviä rituaaleja ja konserttitaloarkkitehtuurin kulttuurihistoriaa. Akustiikasta löytyy runsaammin kirjallisuutta, mutta akustiikan suhdetta ooppera- ja konserttitaloarkkitehtuuriin ei ole kovin syvällisesti tutkittu.

Suomessa konserttitaloarkkitehtuurin tutkimusta ei ole tehty juuri ollenkaan. Yksittäisten tunnettujen konserttitalojen ja oopperatalon arkkitehtuuria on analysoitu, mutta niiden historiallista kehitystä ei ole kartoitettu eikä niiden rakennustaiteellisia ominaispiirteitä ole pohdittu. Suomalaisia kulttuurirakennuksia käsittelevä tutkimus ohittaa konserttitalot maininnatta.³ Tämä johtuu paljolti siitä, että Suomen ensimmäinen varsinainen konserttitalo,

kunnallisena hankkeena toteutettu Turun konserttitalo, rakennettiin vasta 1950-luvun alussa, ja koko instituutio on maassamme hyvin nuori.

Jouduin näin ollen tutkimustyötäni aloittaessani toteamaan, että lähdemateriaalia on erittäin vähän. Ymmärsin myös, että Lahden konserttitalo oli todellinen pioneerityö 1950-luvun Suomessa. Se oli uraauurtava paitsi arkkitehtonisena luomuksena, myös kokonaisena rakennustyyppinä. Lahden konserttitalolla oli vain yksi edeltäjä.

Tuntui siis perustellulta kartoittaa konserttitaloinstituutiota perinteistä arkkitehtuurihistoriikkia laajemmin ja pyrkiä näin osoittamaan Lahden konserttitalon ainutlaatuinen asema ja merkitys Suomen rakennustaiteen historiassa. Ratkaisu tuntui oikeutetulta siksikin, että musiikkitaloarkkitehtuuri on juuri nyt erittäin ajankohtaista Lahden uuden Sibeliustalon valmistuttua ja Helsingin musiikkitalokeskustelun ollessa käynnissä.

1 Forsyth 1985; Forsyth 1987.

2 Dyrssen 1995.

3 Härö 2001.

KONSERTTITALO RAKENNUSTYYPINÄ

un Lahden konserttitaloa ryhdyttiin toteuttamaan, konserttitalo rakennustyyppinä oli Suomessa melko vakiintunut. Varsinaiseen konserttikäyttöön oli maassamme suunniteltu erittäin vähän rakennuksia. Ulkomaisia esikuvia oli sen sijaan runsaasti.

Konserttisalin alkumuoto on jo antiikin amfiteattereissa, ja tältä ajalta on myös ensimmäinen akustisia kysymyksiä sisältävä kirjoitus, Vitruviuksen *De architectura*. Kuitenkin vasta 1800-luvun lopulla akustiikkaa alettiin tutkia tieteellisesti. Siihen asti konserttisalien akustiset ratkaisut syntyivät kokeilujen ja kokemuksen kautta. Tulokset eivät aina olleet vakuuttavia.⁴

Keskiajalla arkkitehtuuri ja akustiikka vaikuttivat suuresti musiikkiin: kirkkokojen kaikuilmiöt synnyttivät uudenlaisen harmonian, joka käsitti sekä rakennuksen että musiikin suhdemaailman. Kirkko oli ikuisen harmonian peili, musiikki sen kaiku. Renessanssiajalta on muistettava ennen kaikkea Leonardo da Vincin kokeilut, jotka hän johti amfiteatterista. Leonardon teoreettisessa mallissa orkesteri esiintyi kolmelta taholta suljetulla areenalla. Tämä on hevosenkengän muotoisen konserttisalin esimuoto, joka kotiutui barokin aikana eritoten teatterirakennuksiin.⁵

1700-luvulla musiikkielämä alkoi vakiintua. Konserteista tuli paitsi musiikki- myös sosiaalisia tapahtumia.⁶ Niitä järjestettiin sekä yksityisesti, kuten hoveissa ja aatelispatseissa, että julkisissa tiloissa. Lontoosta tuli tuolloin musiikin keskus, ja Englantiin rakennettiin ensimmäiset varsinaiset konserttitalot. Näistä varhaisista esimerkeistä jäljellä on muun muassa Oxfordin Holywell Room vuodelta 1748. Se sai vaikutteensa ajan kirkkoarkkitehtuurista, kun taas Edinburghiin vuonna 1762 rakennettu Cecilia's Hall toisti vanhaa amfiteatterimuotoa.⁷

Euroopan mantereella yksityiset musiikkitalaisuudet olivat suosittumia kuin julkiset konsertit. Saksan ensimmäinen konserttitalo rakennettiin Hampuriin vasta 1761, ja siinä voidaan nähdä vahvoja englantilaisvaikutteita. Tunnetuin ajan saksalaisista saleista on 1781 valmistunut Leipzigin Gewandhaus, suunnittelijana Johann Carl Friedrich Dauthe.

4 Forsyth 1985, 203, 205, 235.

5 Forsyth 1985, 3, 8, 13.

6 Dyrssen 1995, 108.

7 Forsyth 1987, 12.

Sali oli suorakulmainen ja nurkistaan pyöristetty. Siihen mahtui neljäsataa kuulijaa, jotka istuivat pitkien seinien suuntaisilla penkkiriveillä. Malli oli todennäköisesti otettu Leipzigin Tuomaskirkosta. Orkesterikoroke oli suuri, noin kolmanneksen lattiapinta-alasta. Sali oli puinen, paitsi katto, joka oli ilmeisesti rapattu. Sali oli erityisesti Felix Mendelssohnin johtajakaudella 1800-luvun alkupuolella kuulu akustiikastaan, ja siitä tuli pitkälle 1900-luvulle konserttisaliarkkitehtuurin malli. Talo tuhoutui 1894, mutta piirustukset säilyivät.⁸

Kohottuaan 1761 hovikapellimestariksi Josef Haydn alkoi kehittää Itävallan kuninkaallisten residenssien musiikkisaleja, ja hänen akustisia ideoitaan oli muun muassa vaihdattaa konserttisalin lattia kivisestä puiseksi jälkikäiunta-ajan pienentämiseksi. Monet Haydnin sinfoniat on luotu hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla näiden salien akustiikkaa.⁹

Italian ja Ranskan musiikkielämään liittyivät puolestaan 1500-luvulta lähtien konservatoriot, joiden yhteydessä saattoi olla konserttisali. Konservatorio tarkoitti alunperin orpokodin yhteydessä olevaa musiikkikoulua. Konservatorioista tuli 1700-luvulla kukoistavia musiikkikeskuksia. Pariisin konservatorion 1811 valmistuneen, Francois-Jacques Delannoy'n piirtämän U:n muotoisen konserttisalin esikuva oli peräisin teatteriarkkitehtuurista. Ranskassa konsertti- ja teatteriaperinteet liittyvät kiinteämmin yhteen kuin muualla Euroopassa.¹⁰

1800-luvulla konsertit saivat uutta yleisöä. Kaupungistuvan ja teollistuvan yhteiskunnan kasvava keskiluokka alkoi käydä julkisissa huveissa, ja seuralämä demokratisoitui. Konserttitaloja rakennettiin lähes kaikkiin eurooppalaisiin suurkaupunkeihin. Musiikkiyhdistyksiä ja -seuroja perustettiin, ja niiden jäsenistö koostui kaikista kansanluokista. Vähitellen musiikkiyhdistyksistä alkoi kehittyä ammattimaisia orkestereita.¹¹

Yleisön ja orkesterien kasvu vaikutti konserttisalien arkkitehtuuriin. Erityisesti Saksassa alettiin suosia suuria kirkkomaisia saleja, suoranaisia musiikin temppeleitä, joilla oli tärkeä vertauskuvallinen luonne myös kansallisen identiteetin luojina ja kohottajina. 1800-luvun konserttisalien yleisin muoto oli niin sanottu kenkälaatikko, suorakulmainen sali, joka vakiintui tuolloin yhdeksi salien perusmuodoksi. Sen esikuva oli hovien tanssisaleissa. Tunnetuimmat esimerkit lienevät Wienin Musikverein, jonka suunnitteli Theophil Ritter von Hansen 1870, Martin Gropiuksen ja Heinrich Schmiedenin 1886

8 Forsyth 1985, 57, 60 - 64; Dyrssen 1995, 115.

9 Forsyth 1985, 55.

10 Forsyth 1985, 65.

11 Forsyth 1985, 129, 199; Hohenberg - Lees 1996, 278 - 279.

piirtämä Leipzigin Neues Gewandhaus sekä A. L. van Gendtin suunnittelema Amsterdamin Concertgebouw, joka valmistui 1887. Englannissa oli tapana rakentaa kaupungintaloista eräänlaisia monitoimitiloja, joissa oli myös konserttisalit. 1800-luvun konserttitalot olivat klassistisia kolonnadeineen ja päätykolmioineen, ja usein sekä ulko- että sisätilojen veistos- ja maalauskoristelussa käytettiin antiikin kuva-aiheistoa, kuten taiteisiin viittaavaa Apolloa.¹²

Paitsi koristelutematikalla, myös rakennuksen muodolla alettiin ilmentää sen tehtävää ja luonnetta. Konserttisali alkoi näkyä rakennuksen ulkomuodossa erillisenä osana, jota painotettiin muusta rakennuksesta poikkeavin korostein, esimerkiksi lyhtymäisenä katto-rakenteena, kuten Neues Gewandhausissa, tai ellipsimuodolla, kuten Concertgebouwssa.

Rakennustekniikan kehitys ja akustiikan tutkimus vaikuttivat 1800-luvun lopulta lähtien siihen, että konserttitaloarkkitehtuuri alkoi monipuolistua, ja kenkälaatikko sai rinnalleen uusia akustisia malleja. Erityisesti Yhdysvalloissa oli suosiossa viuhkan muotoinen sali, koska siihen saatiin mahdollisimman suuri yleisömäärä mahdollisimman kompaktiin tilaan. Siellä suosittiin myös monitoimitiloja, joissa oli konserttisali, teatteri ja kokoustilat, esimerkkinä 1891 avattu New Yorkin Carnegie Hall, jonka suunnitteli William Tuthill.¹³

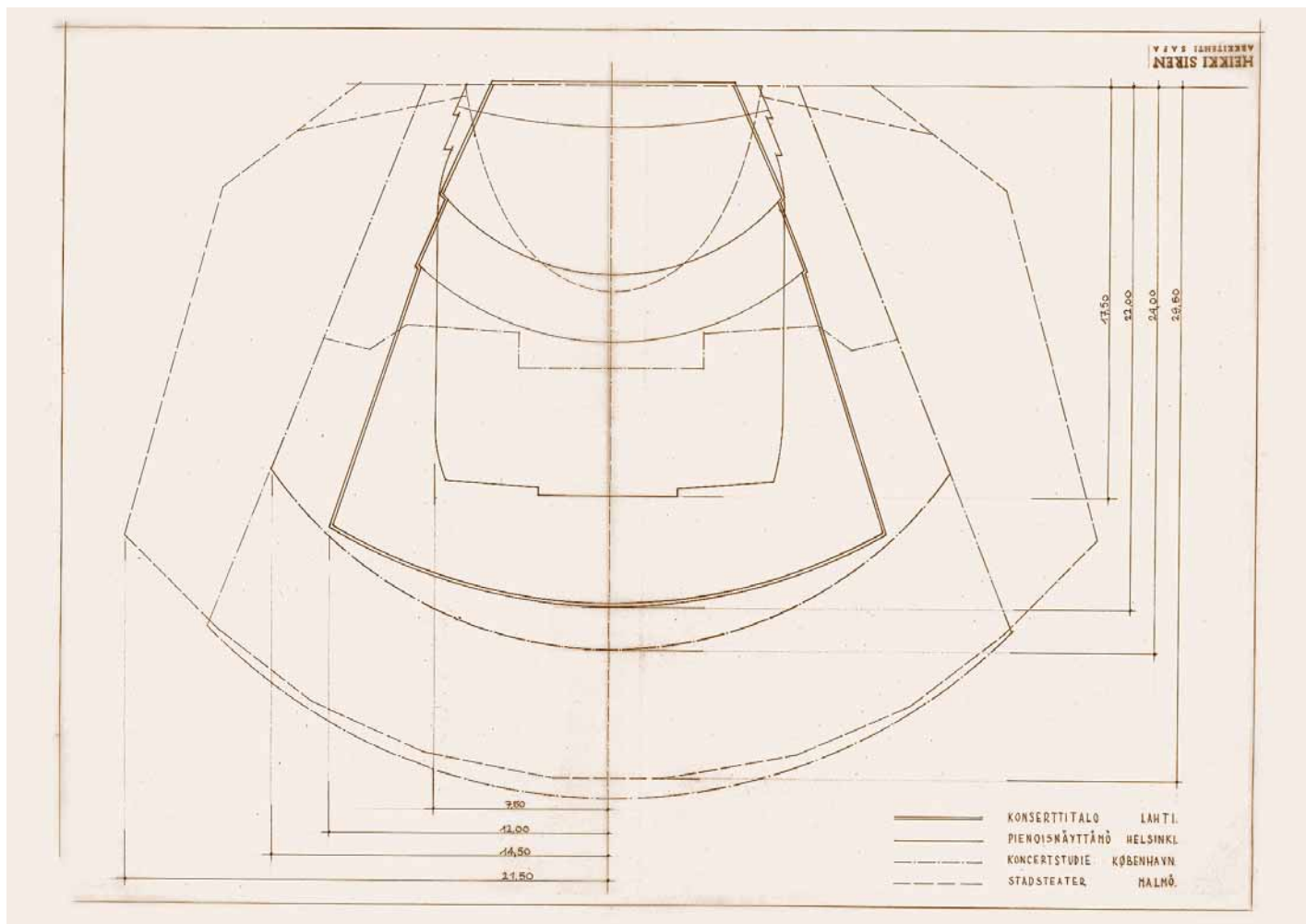
Wallace Clement Sabinen akustiikkatutkimukset 1800- ja 1900-luvun vaihteessa mullistivat konserttisaliarkkitehtuurin. Siihen asti parhaana pidetty kenkälaatikkomalli alkoi muuntua ensin viuhkaksi, sitten geometrisiksi muodoiksi, joista tuli uuden konserttitaloarkkitehtuurin tunnus. Sabine kehitti matemaattisen mallin, jolla voidaan laskea jälkikäiunta-aika salin tilavuuden ja pintamateriaalien perusteella. Dankmar Adler tutki akustiikkaa Sabinesta irrallaan. Hän keksi ääntä ohjaavan kattorakenteen, jota on käytetty paljon 1920-luvulta lähtien.¹⁴

1900-luvulla konserttisalien muoto on vaihdellut erilaisten vaatimusten paineessa. Neliöllä ja suorakulmiolla on etunaan mahdollisimman hyvä näkyvyys. Niiden ongelmana on kuitenkin se, että niihin ei saada suuria yleisömääriä, ellei rakenneta massiivisia parvekkeita. Ne taas huonontavat akustiikkaa. Viinitarhamalli on kehitelty tämän haitan poistamiseksi. Siinä penkkirivejä nostetaan vähitellen salin takaseinää kohti, jolloin saadaan paitsi hyvä näkyvyys, myös akustisesti toimiva tila. Geometriset muodot, kuten

12 Forsyth 1985, 133, 140 - 141, 200, 208 - 216; Forsyth 1987, 12.

13 Forsyth 1985, 222, 225; Forsyth 1987, 12 - 13.

14 Forsyth 1985, 235, 251.

Arkkitehti Heikki Sirenin piirustus erilaisista konsertti- ja teatterisaliuodoista. SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

kuusi-, kahdeksan- ja monikulmio sekä ympyrä ovat vaativia suunnitella erityisesti äänen ristiheijastusten vuoksi, mutta tuottavat onnistuessaan loistavan akustiikan. Jørn Utzonin piirtämä Sydneyn oopperatalon konserttisali on arkun muotoinen eli pidennetty kuusi-kulmio, joka on myös osoittautunut akustiikaltaan edulliseksi. Yhdysvalloissa on tehty erityisesti viuhkan mallisia saleja. Niiden hyötynä on hyvä näkyväisyys, mutta äänen laatu saattaa vaihdella eri osissa salia.¹⁵

Kenkälaatikkomalli on osoittautunut akustisesti hyväksi. Useat maailman parhaina pidetyistä saleista ovat sellaisia, kuten Wienin Musikkverein ja Amsterdamin Concertgebouw. Myös erinomaisena pidetty Bostonin sinfoniaorkesterin sali, joka rakennettiin vuonna 1900 Sabinen akustisin suunnitelmin, on kenkälaatikko. Berliinin 1963 valmistuneen Philharmonien piirsi Hans Scharoun. Siinä epäsäännöllisen monikulmion muotoista salia reunustavat viinitarhamaisesti porrastetut istuinalueet. Sali on saanut kiitosta akustiikastaan, erityisesti siitä, että se soveltuu hyvin monenlaiselle musiikille. Japanin uusia saleja on suunniteltu samanlaisin periaattein kuin Berliinin salia, ja asiantuntijat pitävät niitä lähes ainoina varteenotettavina kilpailijoina vanhoille kenkälaatikoille. Täysin omaa tyyppiään edustaa Lontoon Royal Festival Hall, joka valmistui 1951 Robert Matthewin ja Leslie Martinin suunnitelmin. Sen sali on munan muotoinen. Mallia on kutsuttu nykyajan akustiikkateorioiden kolmiulotteiseksi ilmentymäksi, ja se on herättänyt myös vastakkaisia mielipiteitä. Alvar Aalto suosi saleissaan viuhkamuotoa. Akustikot pitävät niitä melko onnistuneina, jos ne ovat pieniä, kuten Helsingin Kulttuuritalo.¹⁶

1900-luvun lopulla arkkitehtuuri ja erityisesti uudet kulttuurirakennukset alkoivat saada uudenlaista roolia kaupunkien identiteetin luojina. Kulttuurilla ja kulttuurirakennuksilla on myös suuri taloudellinen merkitys, koska niillä pyritään esimerkiksi houkuttelemaan uusia asukkaita ja matkailijoita. Monet kaupungit profiloituvat ja yksilöityvät kulttuurirakennustensa kautta. Myös kulttuurisponsorit haluavat nimeä ja hyötyä tällaisten rakennushankkeiden kautta. Konserttitaloista on samalla usein tullut todellisia monitoimikeskuksia, jotka asettavat suuria vaatimuksia arkkitehteille ja akustikoille.¹⁷ Lahden konserttitalohanke 1950-luvun alussa oli tämän kehityssuunnan ensimmäisiä kaikuja ja Sibeliustalo sen johdonmukainen jatke.

15 Forsyth 1985, 276; Lord - Templeton 1986, 61 - 62.

16 Forsyth 1985, 206, 250, 270 - 277; Lord - Templeton 1986, 48; Sirén, Vesa, "Onko musiikki salista kiinni?", Helsingin Sanomat 7.5.2001.

17 Forsyth 1985, 289; Forsyth 1987, 35; Peel - Powell - Garrett 1992, 84, 87. Ks. myös Drew 1995, 4, 24; Hohenberg - Lees 1996, 376; Pearman 1998, 94, 100; Zukin 1998, 1 - 2, 12 - 13, 22 - 23.

SUOMALAINEN KONSERTTISALIPERINNE ENNEN LAHDEN KONSERTTITALOA

rillisiä juhlatiloja alettiin rakentaa Suomessa porvariston seuraelämää varten vasta 1700-luvun lopulla, jolloin kaupunkien raatihuoneisiin alettiin suunnitella juhlasaleja. Sitä ennen konsertit ja muut tilaisuudet järjestettiin yksityisissä tiloissa.¹⁸

Suomen ensimmäinen konserttisali lienee ollut vuonna 1790 rakennettu Seipelin sali Turussa. Se oli konserteille ja kokouksille tarkoitettu tila, joka sijaitsi Linnankadun alkupäässä niin kutsutussa Ingmanin talossa, jossa oli myös muun muassa krouvi, pari puotia sekä matkustajahuoneita. Tilan koosta ja muodosta ei juuri ole tietoja. Vuonna 1790 perustettu Turun Soitannollinen Seura käytti salia vuosina 1790 - 1808 pari kertaa viikossa konsertteihinsa. Tila ei kuitenkaan tyydyttänyt paikallisia tarpeita konserttisalina. Kun Carl Christoffer Gjörwellin piirtämä Turun Akatemian talo valmistui 1815, sen juhlasalia ja yhtä luentosalia alettiin pitää konserttitiloina. Juhlasalia käytettiin tähän tarkoitukseen aina Turun konserttitalon valmistumiseen, vuoteen 1952 saakka.¹⁹ Sali oli aikanaan komein maallinen tila Suomessa. Arkkitehtoniset ratkaisut perustuivat ennen kaikkea sen luonteeseen akatemian juhlatilana, eikä suunnittelussa niinkään otettu huomioon salin eri funktioita. Sali on molemmista päistään pienellä komeroaiheella varustettu, tynnyriholvattu tila, jonka jäsennöinti ja koristeaiheet perustuvat antiikkiin, Vitruviuksen arkkitehtuurikirjoituksiin ja niiden antamiin vertauskuviin.²⁰

Akatemian ohella konsertteja pidettiin Turun Seurahuoneella, joka valmistui 1812 todennäköisesti Charles Bassin suunnitelmin. Suomalainen seurahuone on instituutio, jolla ei ole suoria esikuvia muualla. Seurahuoneita rakennettiin 1810-luvulta alkaen moniin kaupunkeihin. Niissä pidettiin tanssiaisia, konsertteja, teatteriesityksiä, juhlia ja kokouksia. Ravintola ja hotelli kuuluivat asiaan. Huonosta akustiikasta valitettiin yleisesti, joten konserttisaleiksi ne eivät monitoimitiloina kovin hyvin soveltuneet. Turun Seurahuoneen

18 Lilius 1990, 208.

19 Ringbom, M. 1965, 17; Rosas 1965, 30; Ringbom, Å. 1988, 13 - 15, 87.

20 Ks. esim. Lilius 1984a, 35 - 46; Lilius 1988, 124 - 127.

juhlasali oli talon toisessa kerroksessa. Se oli suurehko suorakulmainen tila, jonka takaseinällä oli musiikkilehti.²¹

Helsingin musiikkielämä käynnistyi niin ikään Soitannollisesta Seurasta. Vuonna 1827 sellainen saatiin nuoreen pääkaupunkiin, ja Suurtorin pohjoisreunassa sijainneen, 1804 valmistuneen raatihuoneen salin musiikkitalaisuudet saivat uutta verta. Talo purettiin vain 34 vuotta rakentamisensa jälkeen, mutta muita konserttitiloja alkoi tuolloin olla jo useitakin.²²

Carl Ludvig Engelin piirtämä Helsingin yliopisto valmistui 1832. Sen juhlasali on toiminut joidenkin muiden salien ohella yhtenä tärkeimmistä konserttitiloista maassamme aina nykypäiviin asti. 1800-luvun lopulla siellä oli säännöllisesti kahdeksan sinfoniakonserttia vuodessa. Engel valmisti neljä erilaista ehdotusta yliopistoa varten. Rakennuskomitea valitsi vaihtoehdon, jossa juhlasali oli puolipyöreä. Komitea piti sitä tarkoituksenmukaisempana kuin Turun Akatemiatalosta tuttua suorakaidetta, joka oli toisena vaihtoehtona. Engel itse kutsui salia amfiteatterin muotoiseksi, ja antiikin symbolimaailma on Turun Akatemiatalon tapaan sanellut arkkitehtuurin: muoto on roomalainen, koska saliin sijoitettiin keisarin pronssipatsas, jossa Aleksanteri I on esitetty toogaan verhoittuna roomalaisena hallitsijana. Salin muoto oli aikanaan arkkitehtoninen uutuus Suomessa. Esikuvat ovat lähinnä Venäjän rakennustaiteesta. Tilaa on muutettu 1930-luvulla sekä vuoden 1944 pommitusten jälkeen.²³

Helsingin Seurahuone valmistui 1833, suunnittelijana jälleen Engel. Sen salissa pidettiin konsertteja alusta lähtien, joskin Seurahuoneen suosio sosieteetin parissa vaihteli. 1830-luvulla konsertteja johti yliopiston musiikinopettaja Fredrik Pacius, ja menestys oli valtava. Seurahuoneen konsertit olivat pääasiassa melko kevyitä, mutta esimerkiksi 1870-luvulla oli tapana järjestää kuusi sinfoniaillamaa vuodessa. Helsingin kaupunginorkesterin edeltäjä, Robert Kajanuksen perustama Helsingin Orkesteriyhdistys alkoi 1880-luvulla pitää Seurahuoneella sunnuntaikonsertteja, joiden aikana nautittiin myös virvokkeita. Niistä tuli niin suosittuja, että niitä ryhdyttiin 1900-luvun alkuvuosina pitämään jopa neljästi viikossa.²⁴

Seurahuoneen sali sijaitsi rakennuksen toisessa kerroksessa, ja se oli kahden kerroksen korkuinen, peiliholvin kattama suorakulmainen tila. Ikkunoita oli molemmilla pitkillä

21 Ringbom, Å. 1988, 60, 139 - 142; Ringbom, Å. 1990, 218.

22 Ringbom M. 1965, 24; Finnilä 1998, 11; Pehkonen 1998, 154.

23 Pöykkö 1989, 14 - 21; Pöykkö 1990, 137 - 147; Pehkonen 1998, 167.

24 Pehkonen 1998, 162, 166 - 167.

seinillä kahdessa kerroksessa. Antiikin arkkitehtuuriteoriat olivat jälleen Engelin suunnitelman pohjana. Alunperin 800 hengelle mitoitettua salia oli tarkoitus laajentaa 1860-luvun alussa, sillä se oli käynyt ahtaaksi. Suunnitelma osoittautui kalliiksi, ja koska vanha sali oli muutettu hotellihuoneiksi, Seurahuone jäi ilman juhlasalia. Axel Hampus Dalström korjasi tilanteen piirtämällä juhlahuoneiston rakennuksen sisäpihalle. Se valmistui 1863, ja nyt saliin voitiin sijoittaa tuhat vierasta. Toisella lyhyellä seinällä oli näyttämö, joka oli alunperin tarkoitettu vain konserttikäyttöön, toisella musiikkilehteri tanssimusiikkia varten. Sisustus ja värit olivat loisteliaat. Vuonna 1888 Bruno Granholm laati laajennussuunnitelman tähän saliin, sillä ravintoloitsija A. J. Johansson katsoi, että Seurahuoneen tuli säilyä Suomen parhaana hotellina ja sillä tuli olla kunnollinen konserttisalonki Helsingin suurta, musiikkia rakastavaa yleisöä varten. Laajennus toteutettiin siirtämällä molempia pitkiä seiniä kuudella metrillä. Seurahuone muutettiin Helsingin kaupungintaloksi vuonna 1913.²⁵

Yliopiston ja Seurahuoneen ohella konsertteja pidettiin myös muun muassa Hotelli Kämpissä²⁶ ja Axel Hampus Dalströmin vuonna 1870 piirtämällä Vanhalla ylioppilastalolla, johon juhlasalin ohella suunniteltiin myös erityinen musiikkisali. Se oli kuitenkin tarkoitettu lähinnä kuoroille.²⁷ Alunperin tilan nimi olikin laulusali.²⁸ Vanhan ylioppilastalon musiikkisali lienee ensimmäinen erityisesti musiikille nimetty tila maassamme.

Vuonna 1908 Helsinkiin saatiin jälleen uusi konserttisali. Karl Lindahlin suunnittelema Helsingin Työväentalo nousi Siltasaareen, ja sen juhlasalia alettiin käyttää myös konsertteihin. Työväenyhdistyksen vuoden 1908 toimintakertomuksessa mainitaan, että suurin osa porvarillisten tahojen järjestämistä konserteista pidettiin tuona syksynä Työväentalon juhlasalissa. Se sijaitsi talon kolmannessa kerroksessa. Sali oli jugendtyylinen, jyhkeällä vapaasti muotoillulla holvilla katettu 14 metriä korkea tila, jonka holviruoteet ja kaksi parvea olivat runsaasti koristellut. Salin konstruktiossa käytettiin ajan uutuutta, rautabetonia. Sen akustiikkaa pidettiin erinomaisena.²⁹ Työväentalon valmistuttua Seurahuoneella alkunsa saanut kansankonserttiperinne siirrettiin sinne.³⁰ Itse Sibeliuksen on ainakin kerran esiintynyt Työväentalossa: alkuvuodesta 1916 hän johti siellä 50-vuotisjuhlakonserttiensa ohjelman.³¹

25 Lilius 1984b, 22 - 23; Ringbom, Å. 1988, 150 - 160.

26 Ks. esim. Lehtonen 1994, 35.

27 Knapas 1989, 45.

28 Klinge - Kolbe 1991, 56.

29 Pakarinen - Tuomisto 1988, 28, 30.

30 Pehkonen 1998, 167.

31 Sirén 2000, 357.

Moniin Suomen kaupunkeihin ja pienemmillekin paikkakunnille rakennettiin seurahuoneita tyydyttämään paikkakunnan seuralämää.³² Konsertteja pidettiin niiden ohella raatihuoneissa, joihin 1800-luvun alkupuolelta lähtien alettiin sijoittaa juhlatiloja, sekä kouluissa. Näin oli esimerkiksi Viipurissa. Kylpylöiden yhteydessä toimivissa kaivuhuoneissa pidettiin niin ikään konsertteja, jotka olivat yleensä luonteeltaan kevyitä.³³ 1870-luvulta lähtien kaupungintalot syrjäyttivät vähitellen raatihuoneet, ja niihin alettiin toteuttaa joskus sangen komeitakin juhlasaleja kaupunkilaisten seuralämän tarpeisiin. 1800-luvun lopun edustavin kaupungintalo ja juhlasali rakennettiin Vaasaan Magnus Isaeuksen suunnitelmin.³⁴ Maaseudulla ei kokoontumistiloja juuri ollut, ja kapellimestari Ernst Schnéevoigtin kerrotaankin järjestäneen konsertin paremman puutteessa jopa Terijoen rautatieasemalla.³⁵

Suomen ensimmäinen varsinaisesti konserttikäyttöön suunniteltu sali on Helsingin konservatorion, nykyisen Sibeliuksen Akatemian konserttisali eduskuntatalon vieressä Pohjoisella Rautatiekadulla. Se toteutettiin vuonna 1928 järjestetyn arkkitehtikilpailun tuloksena. Voittaja oli Eino Forsman, jonka piirtämä konservatorio valmistui 1931. Saliin mahtui 805 kuulijaa. Se oli suorakulmainen, porrastamaton tila, jossa oli kaksi lattian pinta-alasta noin neljänneksen peittävää päällekkäistä parveketta. Salin muoto perusteltiin akustiikalla.³⁶

Salin akustiikka suunniteltiin tarkoin. Orkesterikoroke muotoiltiin erityisellä huolella. Se oli hieman muuta salia kapeampi, ja sen takaseinä ja katto oli koottu akustisista tasoista, joiden laskettiin heijastavan äänen tasaisesti eri puolille salia. Orkesterikoroke kapeni aavistuksen taaksepäin. Salin tiiliseinät päällystettiin puulla ja sen jälkeen rapattiin lukuun ottamatta orkesterikoroketta. Tiilen ja puun väliin jätettiin resonoiva väli. Lattia oli parkettia. Arkkitehdin mukaan akustiikka oli onnistunut. Salin akustiikka-asiantuntijoina toimivat suomalainen insinööri J. Packalén ja ruotsalainen professori H. Kreüger.³⁷

Konservatorio oli monitoimirakennus, jossa oli konserttisalin ohella eteishalli naulakoineen, lämpiö, viisikerroksinen konservatorioluokkaosa johtajan asuntoineen, pohjakerroksen ravintola keittiöineen sekä musiikkikauppa.³⁸ Sen arkkitehtuuri oli pelkistetyn klassistista. Ilmeisesti ahdas tontti johti ratkaisuun, jossa talo ei viestinyt funktiotaan

32 Ks. Ringbom Å. 1988, 5 - 7.

33 Lilius 1990, 208; Makkonen 1998, 16.

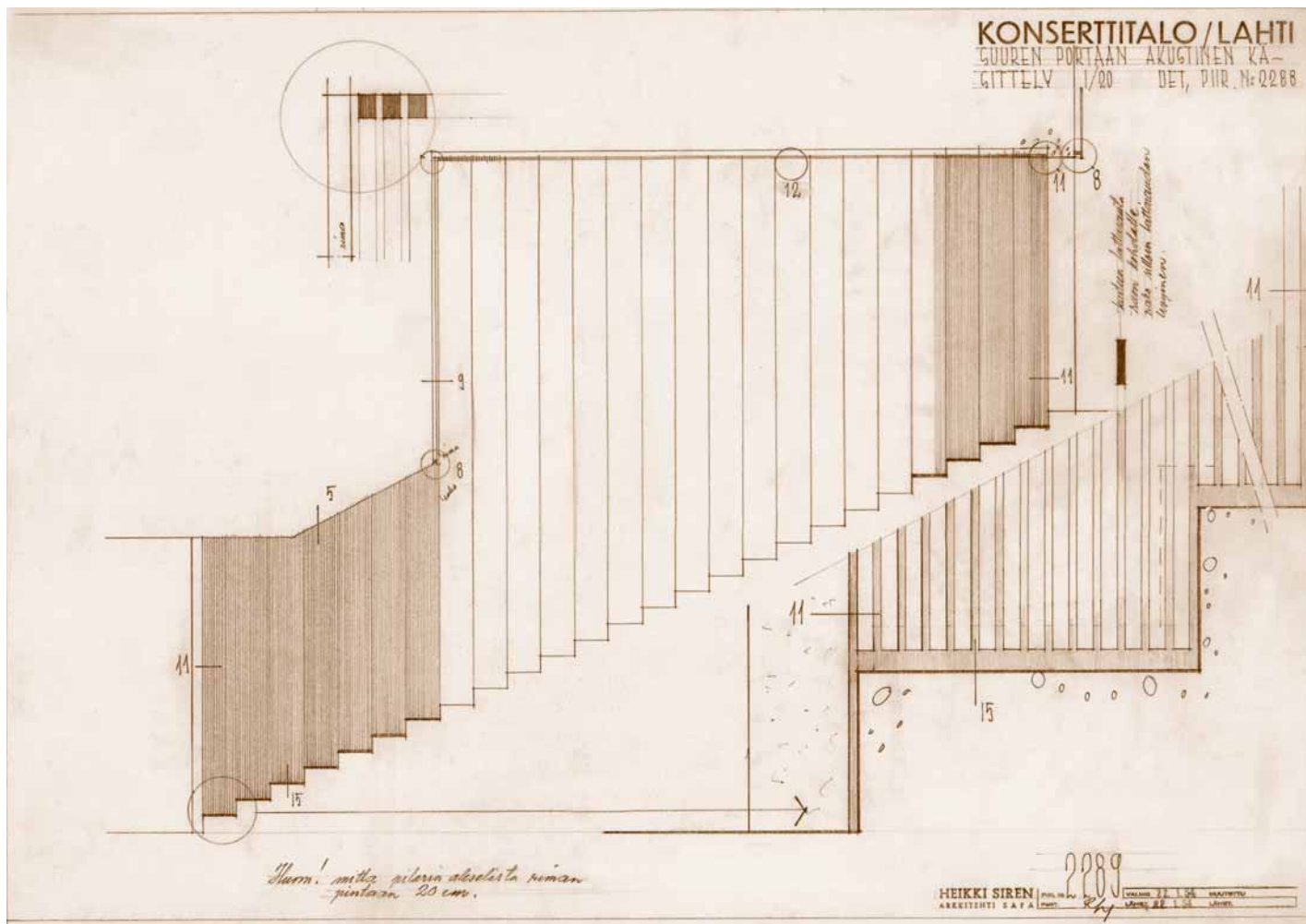
34 Viljo 1989, 90 - 91.

35 Lehtonen 1994, 88, 103.

36 Forsman 1931, 154 - 156.

37 Forsman 1931, 155 - 157.

38 Forsman 1931, 155 - 156.

Lahden konserttitalon suuren portaan akustinen käsittely. SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

ulospäin, vaan se jatkoi keskustakorttelien kaupunkimuuria poikkeamatta niiden julkisivu- ja räystäästasosta.

Oletettavasti Forsman avustajineen tunsu tuolloin melko uuden Bostonin sinfonia-orkesterin salin piirtäessään konservatoriota. Forsmanin suunnitelman mittasuhteissa ja yleisjäsentelyssä voi havaita yhteneväisyyksiä saliin, joka ensimmäisenä maailmassa toteutettiin tieteellisten akustiikkamittausten avulla ja joka valmistuttuaan todettiin soinniltaan erinomaiseksi.

Vuonna 1942 esiteltiin Arkkitehti-lehdessä Ragnar Ypyän ehdotus Viipurin konserttitaloksi.³⁹ Rakennusta ei sodan takia toteutettu, mutta suunnitelmat ovat mitä kiinnostavimmat nuoren ja vakiintumattoman suomalaisen konserttitaloinstituution yhtenä tärkeänä virstanpylväänä ja suunnitteluperiaatteiden kehittäjänä. Ypyä piirsi myöhemmin puolisonsa Martta Ypyän kanssa vielä toisenkin konserttitalon, vuonna 1957 Oslon konserttitalokilpailussa toiseksi sijoittuneen suunnitelman, joka niin ikään jäi toteuttamatta.⁴⁰

Viipurin suunnitelma on vuodelta 1938. Rakennusta kaavailtiin Linnankadulle kapealle tontille. Konserttitalojen ohella siihen oli tarkoitus sijoittaa musiikkiopisto ja johtajan asunto. Sali mitoitettiin 900 hengelle.⁴¹ Se oli hyvin kapean viuhkan mallinen, suhteellisen syvällä orkesterikorokkeella varustettu tila. Sali sijoitettiin toisen kerroksen sisälle siten, että se muovasi suorakulmaisesta kerroksesta kolmiomaisen lämpiötilan viuhkamudollaan. Sali näkyi talon matalan laatikon muotoisesta ulkohahmosta kohoavana kiilamuotona.

Viipuri-suunnitelma on ensimmäinen arkkitehtuurillaan konserttitaloksi artikuloitu rakennus Suomessa. Sillä on kaksi rakennustaiteellisesti merkittävää kansainvälistä edeltäjää, joilla saattoi olla vaikutuksensa Ypyän suunnitelmaan: Helsingborgin ja Göteborgin konserttitalot. Helsingborg valmistui 1932 arkkitehteina Sven Markelius, Mogens Mogensen ja Artur von Schmalensee, Göteborg 1935 arkkitehtina Nils Einar Eriksson. Kaikissa kolmessa talossa on yhteistä se, että ne ilmentävät ulkomuodollaan funktiotaan ja niillä on rakennustyyppinä ainutlaatuinen yksilöllisyys. Ruotsalaisilla esimerkeillä on puolestaan eurooppalaisia esikuvia. Göteborgin konserttitalolla se on

39 Ypyä 1942, 24.

40 "Oslo, konserttitalokilpailu", Arkkitehti - Arkitekten 5/1957.

41 Makkonen 1998, 16.

Pariisin Salle Pleyel vuodelta 1927 ja Helsingborgilla yleisemmin saksalainen modernismi.⁴² Missä määrin nämä esikuvat ovat päällekkäisiä tai edes relevantteja, on toisen tutkimuksen aihe, mutta oletus on tässä yhteydessä tärkeää nostaa esiin.

Suomalaisten arkkitehtien töitä ulkomailla edustavat Armas Lindgrenin Vanemuine Tartossa sekä Lindgrenin ja Wivi Lönnin Estonia Tallinnassa. Vanemuine, teatteri-, konsertti- ja kerhorakennus, valmistui 1906. Lindgren itse kuvasi pääsalia ”tavalliseksi lehterillä varustetuksi konserttisaliksi”. Vanhassa valokuvassa se on kapeaan orkesterisvennykseen päättyvä vapaasti holvattu suorakulmainen tila. Saliin mahtui 900 henkeä. Vuonna 1913 valmistuneeseen Estonia-teatteriin rakennettiin suuri konserttisali, joka niin ikään oli suorakaiteen muotoinen, mutta molemmista lyhyistä päädyistään pyöristetty. Erillistä orkesterisvennystä ei ollut.⁴³ Estonia-rakennuksessa oli myös 17 myymälää.⁴⁴

Eliel Saarinen piirsi kaksi konserttitaloa, jotka esiteltiin Arkkitehti-lehdessä 1948. Molemmat ovat vuodelta 1938. Kleinhansin konserttitalo Buffalossa käsitti kaksi salia, ison 3000 ja pienen 800 kuulijalle. Saarinen on kertonut akustisten vaatimusten olleen ensisijaisia salin muotoa ratkaistaessa. Suuri sali oli keskikokoisen viuhkan muotoinen, pieni sali katkaistu ovaali. Saarinen halusi kiinteän yhteyden yleisön ja esiintyjien välille. Musiikkia oli tarkoitus tehostaa valoefektein, jotka myös vaikuttivat salien muotoiluun. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri oli pelkistettyä, ja se heijasti sisätilojen funktiota yksinkertaisen tehokkaasti. Kleinhansin akustiikkaa pidetään hyvänä.⁴⁵ Massachusettsissa sijaitsevan Berkshiren konserttitalon, oopperatalon ja ulkoilmateatterin käsittävän musiikkikeskuksen Saarinen suunnitteli yhdessä poikansa, arkkitehti Eero Saarisen ja kapellimestari Sergei Koussevitzkyn kanssa.⁴⁶ Jälleen konserttitalo toisti eleettömästi ja kiinteästi salin leveää viuhkamutoa antaen pääosan juuri tälle akustiselle muodolle.

Alvar Aallon Kuopion teatteri- ja konserttitalosuunnitelma vuodelta 1951 oli arkkitehtikilpailuehdotus, jota ei ole toteutettu. Sommitelma perustui Aallolle tyypilliseen viuhkamutoon. Rakennuskompleksi oli tarkoitettu pystytettäväksi Kuopion vanhan raatihuoneen sivuille ja taakse.⁴⁷ Aalto antoi suunnitelmassaan pääosan olemassa olevalle arkkitehtuurille, jonka vertikaalista hahmoa hän korosti horisontaalisin massoin.

42 Dyrssen 1995, 150; Modern Movement Scandinavia 1998, 198.

43 Nikula 1988, 74 - 76. Lindgreniltä tunnetaan myös toteuttamatta jäänyt suunnitelma konserttitaloksi, jota kaavailtiin Töölöön Helsinkiin. Piirustus on vuodelta 1907. Hausen 1990, 73.

44 Virossa keskusteltiin Estonian suunnitteluvaiheesta siitä, voidaanko ”taiteen temppeli ryvettää” liittämällä siihen liikehuoneistoja. Künnapu - Maiste 1997, 97, 109.

45 Forsyth 1985, 263; ”Kleinhansin konserttitalo”, Arkkitehti 7 - 8/1948. Arkkitehtitoimisto Gesellius - Lindgren - Saariselta sekä Saariselta yksinään tunnetaan joitakin suunnitelman asteelle jääneitä konserttisalin sisältäneitä hankkeita, kuten juhlasali-, kansankirjasto- ja museo-rakennus Ouluun vuodelta 1902, Helsingin työväenyhdistyksen talo vuodelta 1904 sekä kaksi konsertti- ja näyttelyrakennusta Helsinkiin vuosilta 1904 - 1906. Vuonna 1908 valmistui Kotkan työväenyhdistyksen talo, joka käsitti suuren juhlasalin. Se on muutettu konserttisaliksi 1986. Hausen, 1990, 73; Valto 1990, 274, 276, 281, 285, 289, 291.

46 ”Berkshire Music Center”, Arkkitehti 7 - 8/1948.

47 Alvar Aalto, Band 1 1922 - 1962 1970, 152 - 153.

Kokonaisuus oli varsin pidättyväinen. Aallon tuotantoon sisältyy myös varhainen kuoro- ja konserttilava, jonka hän piirsi Turun 700-vuotisnäyttelyyn 1929. Avolavan akustiikka oli tarkoin tutkittu: se oli puuta ja kovera sekä takaseinältään että lattiapinnaltaan.⁴⁸

Lahden konserttitalon välitön edeltäjä ja konkreettisin tekninen esikuva oli Turun konserttitalo, joka valmistui 1952. Se pohjautuu piirustuksiin, jotka arkkitehti Risto-Veikko Luukkonen laati vuonna 1950 avustajanaan arkkitehti Ahti Korhonen. Konserttitalo liittyy 1950 rakennettuun ammattikouluun. Sitä on käytetty myös elokuva- ja kokoustilana. Taloon sijoitettiin lisäksi musiikkiopisto. Vuosina 1954 - 1964 myös Turun kaupunginteatteri toimi siinä. Kellarikerroksessa oli keilahalli. Kyseessä oli siis monitoimimalli, joka oli akustiikkasuunnittelultaan varsin vaativa. Sali mitoitettiin 1002 hengelle.⁴⁹

Turun perusratkaisu on mitä ilmeisimmin poimittu Ypyän Viipuri-suunnitelmasta. Molemmissa lämpiö sijaitsee toisessa kerroksessa siten, että konserttisali muodostaa siihen tilan tilassa. Ensimmäinen kerros on epäsymmetrisesti sisäänvedetty, ja näin pilarien kannattamasta toisesta kerroksesta tulee sisäänkäyntiä suojaava katosrakenne. Salin yläosa kohoaa yksinkertaisesta laatikkomaisesta perushahmosta konserttitalon luonteen muovaajana. Pelkistetyt nauhaikkunat leimaavat pääjulkisivua. Kummankin salin muoto on kapea viuhka.

Voidaan havaita, että Lahden konserttitalon suunnittelijat antoivat arkkitehtonisen hahmon ilmiölle, jonka historia oli maassamme lyhyt ja sisällöltään hyvin suppea.

48 Alvar Aalto, Band 1 1922 - 1962 1970, 21.

49 Suomi rakentaa 1953, 139; Laakso 1985, 296; 12.6.1950 päivätty Turun konserttitalon pääpiirustukset (Turun kaupungin tietopalveluosasto).

VIIPURIN MUSIIKKIOPISTO MUUTTA LAHTEN

Viulutaiteilija Boris Sirob (myöhemmin Sirpo) perusti Viipurin musiikkikoulun syksyllä 1918. Se toimi joidenkin lyhytaikaisten sijoituspaikkojen jälkeen sotiin asti Kannaksenkatu 1:ssä sijaitsevassa talossa. Vuonna 1923 koulusta tuli Viipurin Musiikkiopisto. Se sai heti alusta pitäen vankan oppilasjoukon toimintansa tueksi, ja se vaikutti Viipurin musiikkielämään laajasti sekä oppilaitoksena että julkisten esiintymistensä kautta.⁵⁰

Marraskuun lopussa 1939 Viipurin Musiikkiopiston toiminta katkesi sotaan. Opiston johtokunta päättyi kuitenkin yksimielisesti jatkamaan oppilaitoksen työskentelyä, ja se siirrettiin eri sijoituspaikkakuntia koskeneiden tunnustelujen jälkeen Lahteen.⁵¹ Avajaiset pidettiin 19.10.1940 Teatteritalon juhlasalissa Loviisankatu 8:ssa. Lahdessa opiskelijoita ilmoittautui yli kaksisataa. Opisto kotiutui Rautatienkadun ja Harjukadun kulmaan, Uuden Apteekin talon ylimpään kerrokseen, ja siellä se toimi vuoteen 1954, konserttitalon valmistumiseen saakka. Opiston johtajaksi tuli maisteri Felix Krohn.⁵²

Viipurilaiset vaikuttivat uuden kotikaupunkinsa koulu-, kulttuuri-, urheilu- ja talouselämään vahvasti ja monipuolisesti. Musiikkiopiston ohella Lahteen tuli toistasataa liikeyritystä, kauppakamari, Diakonissalaitos, Keskussotilassairaala 2, kauppaoppilaitos, ammattioppilaitos, useita urheilu- ja muita seuroja ja yhdistyksiä sekä Viipurin historiallisen ja taidemuseon kokoelmia.⁵³ Viipurilaisuus juurtui monella tapaa osaksi lahtelaisuutta. Tätä kautta myös konserttitalolla ja sen rakentamista varten toimeenpannulla varainkeräyksellä oli Lahdessa vahva tuki.

Felix Krohn (1898–1963). YKSITYISKOKOELMA.

⁵⁰ Rasilainen 1968, 9, 12 - 13, 84.

⁵¹ Rasilainen 1968, 108 - 110.

⁵² Pullinen 1968, 123 - 126.

⁵³ Huovila 1996, 64, 67 - 70, 73 - 81.

LAHDEN KONSERTTITALON SUUNNITTELU- JA RAKENNUSVAIHEET

Lahden musiikkielämä oli jo 1800-luvun lopulla vilkasta. Esimerkiksi VPK:lla, Lahden ensimmäisellä julkisella seuralla oli oma soittokunta, joka oli perustettu 1883. Ajoittain valitettiin, että sen musiikkiharrastukset olivat liiankin ponnekkaita, koska seuran varat hupenivat niihin palotoimen jäädessä varjoon. VPK esiintyi kesäisin nykyisen Radiomäen rinteellä sijainneessa huvipaviljongissa, talvisin muun muassa Seurahuoneella Rautatienkadun ja Vapaudenkadun kulmassa.⁵⁴

Seurahuone sai uuden rakennuksen Hämeenkadun ja Mariankadun kulmaan vuonna 1899, ja sen nimi muuttui Hotelli Lahdeksi.⁵⁵ Siellä oli suuri juhlasali, jossa musiikkiesityksiä järjestettiin. Kun kansanopisto valmistui vuonna 1906, alettiin konsertteja pitää myös siellä. Jonkin verran konsertteja ehdittiin järjestää vuonna 1902 valmistuneella Selänmäen, nykyisen Radiomäen työväentalolla, joka kuitenkin paloi jo 1911. Loviisankadun Teatteritalon juhlasali oli valmistuttuaan 1911 kaupungin ajanmukaisin ja tilavin juhlahuoneisto, jota käytettiin konserttitoimintaan runsaasti. Sinne mahtui noin 400 ihmistä.⁵⁶ Oma merkityksensä oli myös Tornatorin rullatehtaiden alueella sijainneella juhlatalolla, jossa esiintyi muun muassa tehtaan työväen raittiusseuran vuonna 1891 perustama torvisoittokunta. Kun uudet työväentalot valmistuivat Savonkadun, nykyisen Kauppakadun varrelle vuonna 1921 ja Nastolankadulle vuonna 1928, otettiin nekin orkesterien ja kuorojen esiintymispaikaksi.⁵⁷ Joskus myös Lahden kansakoulu Vuorikadulla mainitaan konserttipaikkana.⁵⁸

Konserttitiloja kerrotaan siis olleen runsaasti, mutta ne olivat sangen puutteellisia. Tämä esti erityisesti orkesteritoiminnan kehittymistä; kuorot saattoivat esiintyä pienemmissä ja vaatimattomammissakin paikoissa.⁵⁹ Kun Teatteritalo vihittiin 1911, siellä virisi musiikkielämää häirinnyt riita, joka johtui talon omistajasta, Lahden Kirjapaino- ja Sanomalehti Osakeyhtiöstä. Se kustansi vanhasuomalaisista Lahti-lehteä, eivätkä nuorsuomalaiset siksi halunneet vierailla talossa. Nuorsuomalaiset ottivat tekosyykseen salin huonon akustiikan,

54 Nieminen 1920, 356, 358; Ringbom, Å. 1988, 246.

55 Ringbom, Å. 1988, 246.

56 Niemi 1950, 27; Päijät-Hämeen seurantat 1986, 129; Vanhapelto 1987, 91 - 93, 98 - 99.

57 Niemi 1950, 12, 49; Mantere 1983, 29.

58 Teittinen 1944, 27.

59 Halila 1958, 468.

jota he kertoivat myös laulajatar Aino Actén arvostelleen ankarasti. Kysyttäessä Acté vastasi kuitenkin, että hän on harvoin laulanut niin hyvissä olosuhteissa.⁶⁰ Actén diplomaattinen vastaus ei kuitenkaan hälventänyt eripuraa. Kun kaupungintalon rakentamista alettiin suunnitella, päätettiin sinne sijoittaa suuri juhlasali. Laskettiin kuitenkin, ettei sali tule kannattamaan, ja niin kaupungintalo valmistui 1912 ilman sitä.⁶¹ Hotelli Lahden akustiikkaa moitittiin, ja samoin todettiin, ettei vuonna 1928 valmistuneen lyseon aulaa voinut käyttää konserttitarkoituksiin kaiun ja tilan mataluuden vuoksi.⁶²

Myöhemmin konserttipaikaksi vakiintui kuitenkin Teatteritalon sali, jossa pidettiin erityisesti vuonna 1950 perustetun Lahden kaupunginorkesterin sinfoniakonsertit, mutta muita konsertteja järjestettiin myös Savonkadun työväentalolla sekä kouluilla, erityisesti vuonna 1952 valmistuneella Kannaksen koululla, jonka akustiikka oli ehkä näistä paras.⁶³

Siirryttyään Lahteen musiikkiopisto havaitsi konserttitilojen puutteen ja oman huoneiston tarpeellisuuden. Kaupungin kanssa neuvoteltiin ja lupauksiakin saatiin. Vuoden 1942 lopulla vasta toimeensa astunut kaupunginjohtaja Olavi Kajala lupasi, että kaupunki pystyttää ajanmukaisen teatteri- ja taidetalon, kun kaupungin rakennustoiminta on sodan jäljiltä saatu käyntiin.⁶⁴ Taloa kaavailtiin Alatorille, ja siitä valmistettiin jo alustava suunnitelma pienoismalleineen, mutta aie tyrehtyi kaavoitus- ja rahoitusongelmiin. Opiston johtokunta ei myöskään halunnut, että kaupunki saisi 49 prosentin osuuden perustettavassa yhtiössä, mikä oli kaupungin ehto. Opisto oli jo aikeissa muuttaa Tampereelle, kun Lahden kaupunki tajusi menettävänsä oivallisen tilaisuuden ja alkoi jossakin määrin tukea hanketta.⁶⁵ Se ei kuitenkaan lähtenyt käyntiin ennen kuin loppuvuonna 1948, jolloin opisto ryhtyi itse toimeen huolimatta taloudellisesti epävakaa tilanteestaan.⁶⁶ Felix Krohn oli tutustunut samana vuonna Yhdysvalloissa muun muassa Radio City Halliin ja Carnegie Halliin, joista saatiin hyödyllisiä ideoita uutta konserttitaloa varten.⁶⁷

Alkupääoma saatiin Lahden ystävyyskaupungilta Västeråsilta opiston vieraillessa siellä 1947. Lahja vaihdettiin sokeriin, joka Fazerilla valmistettiin hedelmäkaramelleiksi ja myytiin noin neljän miljoonan markan hintaan Helsingin Rakessa, jonka johtaja,

60 Niemi 1950, 27 - 28.

61 Teittinen 1944, 27.

62 Teittinen 1944, 27 - 28.

63 Mantere 1983, 29.

64 Kurki-Suonio, Juhana, Musiikkiopiston Omakotisaatiön 25-vuotisjuhlapuhe. Päiväämätön moniste. (OKSA).

65 SH-nen [Sirkka Henttonen], "Konserttitalo sisulla ja vekseleillä", Etelä-Suomen Sanomat 29.8.1979.

66 Pullinen 1968, 142.

67 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

pääkonsuli Antti Kivilahti oli Felix Krohnin ystävä, sekä Tampereella ja Lahdessa. Ajatus perustui sodanjälkeiseen, hieman epämääräiseen hyväntekeväisyyskauppaan, kun valtio myönsi yleishyödyllisille järjestöille tuontilisenssejä erilaisille välttämättömyystarvikkeille, joiden saanti oli sodan ja senjälkeisen pulan aikana ollut vaikeaa. Edellytyksenä kaupalle oli, että tavara tai sen hankintaan käytetty valuutta oli saatu ulkomailta lahjoituksena. Toiminnan organisoivat johtaja Felix Krohn ja hänen poikansa, lainopin kandidaatti, ekonomi Juhana Kurki-Suonio. Ruotsista saatiin lahjoituksia vielä toiseenkin otteeseen, ja Fazerin avulla ne jalostettiin suklaaksi ja noin kahdeksan miljoonan markan voitoksi konserttitalorahastoon. Pula-aikana kaupat hankkivat myyntiin tällaisia tavaroita mielellään, koska niitä oli erittäin vaikea saada.⁶⁸

Joulun alla 1948 tehtiin riisikauppaa. Kurki-Suonio osti 14 tonnia riisiä Tukholmasta. Sen normaali kilohinta olisi ollut 50 - 60 markkaa, mutta Kurki-Suonio maksoi sata markkaa. Paulig pakkasi riisin edullisesti, ja tavara myytiin 800 markan kilohintaan. Riisit tekivät kauppansa viikossa, ja Helsingin Rakessa jonot ulottuivat ulos saakka. Kurki-Suonion ohella siellä olivat myyjinä viipurilaisten lääkärien ja Viipurin Musiikinystävien jäsenten Paavo Valvanteen ja Mauno Rauramon rouvat Greta Valvanne ja Margit Rauramo. Lahdessa pienemmän riisierän kaupan järjesti musiikkiopiston vahtimestari Hulda Puustell. Operaatio uusittiin heti tammikuussa 1949, jolloin hankittiin 50 tonnia riisiä 50 markan kilohintaan. Kristillisen kulttuurin säätiö oli alkanut kilpailla riisimarkkinoilla, ja niinpä myyntihinta putosi 400 markkaan kilolta.⁶⁹

Varoja saatiin myös kosmetiikanmyynnillä. Felix Krohn matkusti New Yorkiin ja osti sieltä muun muassa kynsilakkaa, jota Suomessa sai vain mustasta pörssistä. Krohnin Kaliforniassa asunut ystävä, konsuli Yrjö Paloheimo antoi todistuksen lahjoituksesta, ja jälleen saatettiin järjestää myyjäiset Rakeen. Rake ei ottanut myyntitiloista minkäänlaista vuokraa. Ulkomailla järjestettiin myös hyväntekeväisyyskonsertteja, joissa esiintyi muun muassa viipurilainen ihmelapsi, viulutaiteilija Heimo Haitto. Boris Sirpo keräsi ulkomailta varoja ja teki itsekin lahjoituksen. Sen sijaan lahtelaiset liikemiehet lukuun ottamatta kauppias Anna Mäkelää ja eräitä muita eivät tukeneet konserttitalohanketta, vaan arvelivat sen kaatuvan taloudellisesti mahdottomana.⁷⁰

68 Pullinen 1968, 143; Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 4.5.2001 ja 11.10.2001.

69 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

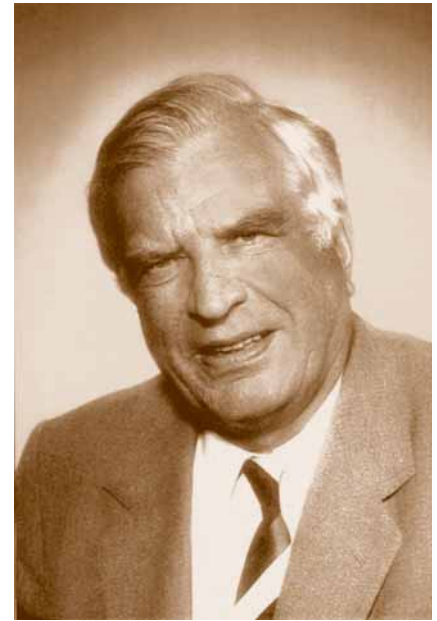
70 Pullinen 1968, 143; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

1950-luvulla asetettiin toimikunta tutkimaan hyväntekeväisyyskauppoja. Toimikunnan puheenjohtajana oli toimittaja, kansanedustaja Lassi Hiekkala. Konserttitalohankkeen paperit olivat hyvässä järjestyksessä, ja sen osalta tutkimukset raukesivat.⁷¹

Kaupoilla saatiin hankituksi runsaat 80 miljoonaa markkaa. Eduskunta myönsi 122,5 miljoonaa markkaa maksettavaksi useammassa erässä rakentamisesta aiheutuvien lainojen maksuun. Suuri merkitys tässä oli Felix Krohnin ja Viipurin entisen kaupunginjohtajan, kansanedustaja Arno Tuurnan ystävyydellä ja sukulaisuussuhteella. Tuurna oli myös vuodesta 1950 musiikkiopiston johtokunnan puheenjohtaja. Niin ikään Lahden kaupunginjohtajalla ja entisellä kansanedustajalla Olavi Kajalalla oli tärkeä osa valtionavun saamisessa. Lahden kaupunki antoi ilmaisen tontin ja 30 miljoonan markan korottoman lainan. Poliittisesti hanketta oli helppo viedä kaupungissa läpi muun muassa siksi, että Kajala ja valtuuston puheenjohtaja K. T. Numminen olivat sen takana.⁷² Pieni pääoma oli irrotettavissa myös musiikkiopiston Viipuriin jääneen kiinteistön korvauksista.⁷³

Aluksi ajateltiin, että konserttitalon paikka on itsestään selvästi kaupungin keskustassa. Alatori olisi ollut sopiva, mutta Krohn ei lähtenyt tavoittelemaan sitä, koska viipurilainen rautakauppayhtiö Starckjohann oli kiinnostunut siitä ja rakensikin toimitalonsa siihen. Kaupungin omistama tontti Aleksanterinkadun ja Rauhankadun luoteiskulmassa oli myös toiveiden mukainen, mutta Krohnin tekemä tarjous hävisi SOK:lle, joka sittemmin rakensi paikalle Valtakulman tavaratalon. Krohn ei halunnut kilpailla tontista SOK:n kanssa, koska sen johdossa oli hänen ystäviään. SOK lupautuikin luopumisen vastapainoksi avustamaan konserttitalohanketta. Näin saatiin rakennustarvikkeita noin viiden miljoonan markan arvosta.⁷⁴

Helmikuussa 1951 Felix Krohn esitelmöi Lahden rotaryklubissa musiikkiopiston rakennussuunnitelmista. Hän kertoi, että Lahden kaupungilla olisi mahdollisuus saada konserttitalo samaan tapaan kuin Helsinki oli saanut konserttitalon Sibelius-Akatemian rakentamisen myötä lahjoitettuaan sille tontin. Krohn pohti, onko Lahti valmis luovuttamaan tontin riittävän hyvältä paikalta ja onko se halukas tarkistamaan opistolle antamaansa vuosiaavustusta. Hän kertoi myös opiston harkitsevan muiden kaupunkien tarjoamia vaihtoehtoja. Krohnin pohdinnat herättivät klubin pöytäkirjan mukaan vilkkaan keskustelun,

Juhana Kurki-Suonio (1920–2002).
YKSITYISKOKOELMA.

71 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 14.5.2001.

72 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 4.5.2001, 14.5.2001 ja 11.10.2001.

73 Kurki-Suonio, Juhana, Musiikkiopiston Omakotisaatiön 20-vuotishistoriikki. Päiväämätön moniste. (OKSA).

74 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

Vaanan t. 18
22. 3. 1952 1725

KORKEIMMAN OIKEUDEN

päätös valituksiin, jotka Lahden kaupunkiseurakunnan kirjoissa oleva, Helsingin kaupungissa asuva hovioikendenauskultantti Juhana Julius Leopold Kurki-Suonio ja Helsingistä oleva Viipurin Musiikkiopisto O/Y - A/B Wiborgs Musikinstitut erikseen ovat tehneet Turun hovioikeuden syyskuun 8 päivänä 1950 antamasta päätöksestä säännöstelyrikosta koskevassa jutussa: Annettu Helsingissä tammikuun 19 päivänä 1951.

Korkein oikeus on esittellyt itselleen jutun kirjat ja saanut niistä tietää, mikäli nyt on kysymys, seuraavaa:

Helsingin raastuvanoikeus on virallisen syyttäjän syytteestä joulukuun 29 päivänä 1949 julistamassaan päätöksessä lausunut selvitetyn, että Juhana Julius Leopold Kurki-Suonio oli saman vuoden toukokuussa Helsingissä Viipurin Musiikkiopisto O/Y:n laskun asianmukaisesti ostolupa-

Leimamaksu 3750 markkaa.

Hovioikendenauskultantti Juhana Julius Leopold Kurki-Suonio.

ta ostanut alkolaisia omenia kolmena eränä yhteensä 129 laatikkoa ja maksanut yhdestä 60 laatikkoa käsittävistä erästä sanottuja omenia kohtuuttomaksi katsottavan hinnan 150 markkaa kilolta sekä sen jälkeen ostolupa vaatimatta myynyt noista omenista ainakin 25 laatikkoa 150 markkaa suuremmasta hinnasta kilolta kuin myös että omenista oli 80 laatikkoa otettu takavarikkoon ja niistä pilaantumisvaaran takia myytävissä saatu 124600 markkaa. Sen vuoksi raastuvanoikeus on alkomaalta maahan tuotujen hedelmien säännöstelystä helmikuun 13 päivänä 1947 ja yleisistä kansanhuoltoja koskevista säännöstelymääräyksistä huhtikuun 24 päivänä 1942 annettujen valtioneuvoston päätösten, hintojen säännöstelystä maaliskuun 25 päivänä 1945 annetun kansanhuoltoministeriön päätöksen, säännöstelyrikosten rankaisemisesta joulukuun 30 päivänä 1943 annetun lain 2 §:n 1 momentin ja 4 §:n sekä rikoslain 7 luvun 2 §:n nojalla tuominnut Kurki-Suonion jatketusta säännöstelyrikoksesta 120:een kuudenkymmenen markan määriseen päiväsakkoon sekä hänet ja yhtiön yhteisvastuullisesti menettämään valtiolle säännöstelymääräysten vastaisesti myytyjen ja takavarikoimatta jääneiden omenien arvosta kolmetuhatta markkaa, minkä ohessa edel-

18. mainitut satakaksikymmentäneljätuhatta kuusisataa markkaa on julistettu valtiolle menetetyiksi.

Hovioikeus, jonka tutkittavaksi Juhana Julius Leopold Kurki-Suonio ja Viipurin Musiikkiopisto O/Y olivat valittamalla saattaneet jutun, on puheena olevalla päätöksellään jättänyt asian raastuvanoikeuden päätöksen varaan muutoin paitsi että Kurki-Suonio, koska hän ollut rikoksellaan tarkoittanut taloudellisen hyödyn saavuttamista eikä pyrkinyt luvattomasti keräämään tarvikkeita varastoon ja asianhaarat olivat olleet lieventävät, edellä mainitun rangaistuksen sijasta raastuvanoikeuden soveltamien valtioneuvoston ja kansainhoitomministeriön päätösten sekä säännöstelyrikosten rangaistamisesta annetun lain 2 §:n 3 momentin ynnä rikoslain 7 luvun 2 §:n nojalla tuomittiin jatketusta säännöstelyrikoksesta kunteenkymmenen päiväsakkoon, jotka hänen tuli suorittaa raastuvanoikeuden soveltaman maksuperusteen mukaan kolmellatuhannella kuudellasadalla markalla tai varojen puuttuessa kärsiä kundenkymmenen päivän vankeutena.

Juhana Julius Leopold Kurki-Suonio ja Viipurin Mu-

siikkiopisto O/Y ovat hakeneet muutosta hovioikeuden päätökseen.

Korkein oikeus on tutkinut tämän jutun ja katsoo, ettei ole esitetty syytä muuttaa hovioikeuden päätöstä, joka siis jää pysyväksi. Tätä kaikki asianomaiset noudattakoot.

Vahvistetaan Korkeimman oikeuden sinetillä ja esitellään allekirjoituksella.

Nils H. Sundberg

N:o 141.

jonka kuluessa jäsenet Ensio Partanen, Martti Similä, Kaarlo Könönen ja K. J. Vuorimies vetosivat Krohniin, jotta opisto pysyisi Lahdessa. Aukusti Asko-Avonius puolestaan toivoi, ettei opistolle annettaisi ainakaan mitään keskeistä rakennuspaikkaa kaupungista, koska opisto ennen pitkää kuitenkin muuttaa takaisin sinne, mistä se oli lähtenytkin.⁷⁵

Kaupunki tarjosi seuraavaksi Tapionkadun, nykyisen Sibeliuksenkadun ja Hevosmiehenkadun, nykyisen Hollolankadun kulmatonttia. Alue oli laitakaupunkia ja osittain vesijättömaata, mutta tarjous hyväksyttiin. Rakennuskustannukset tällä tontilla tosin kohosivat suuresti, koska maaperää jouduttiin paaluttamaan runsaasti. Maahan juntattiin yli 250 paalua, joista jotkut olivat yli kymmenmetrisiä. Perustaminen tuli maksamaan yli kymmenen miljoonaa markkaa.⁷⁶

Kaupunki asetti tontin lahjoituksen ehdoksi, että musiikkiopiston on sitouduttava rakentamaan 600 hengen konserttisali. Sen tuli olla kaupunginorkesterin konsertti- ja harjoituskäytössä rajoituksetta sekä muille kaupunginhallituksen määräämille tilaisuuksille vapaa kymmenenä päivänä vuodessa vuokratta. Lahjan arvoksi katsottiin silloisten tonttien verotusarvojen mukaisesti 6,5 miljoonaa markkaa. Kaupungin ja Musiikkiopiston Omakotisäätiön välinen luovutuskirja allekirjoitettiin lokakuun 20. päivänä 1952. Sillä säätiö sai haltuunsa Keski-Lahden kaupunginosan korttelin 36 A tontin 13.⁷⁷

Musiikkiopiston Omakotisäätiö oli perustettu lokakuun 14. päivänä samana vuonna, koska oikeusministeriön alaisen itsenäisen säätiön katsottiin musiikkiopiston omistaja-osakeyhtiötä paremmin sopivan rakennuksen omistajaksi esimerkiksi verotussyistä. Säätiö saattoi myös saada osakeyhtiötä helpommin valtion tukea ja avustuksia.⁷⁸ Omakotisäätiön varsinaisena perustajana oli Viipurin Musiikkiopisto Oy, josta 30 miljoonan markan lahjoituspäätöksen tekivät Felix Krohn, Kyllikki Krohn, Thure Bahne, Veikko Vaali ja Sally Westerdahl.⁷⁹ Omakotisäätiön tarkoituksena oli säadekirjan mukaan muun muassa tukea ja edistää musiikinopiskelua ja -opetusta hankkimalla ja ylläpitämällä kiinteistöjä. Säätiön hallituksen elinikäiseksi jäseneksi ja puheenjohtajaksi tuli Felix Krohn ja varapuheenjohtajaksi kaupunginjohtaja Olavi Kajala sekä jäseniksi ekonomi Väinö Kaskinen, varatuomari Ossi Kivekäs ja kansanedustaja Arno Tuurna. Säätiön asiamieheksi valittiin lainopin kandidaatti, ekonomi Juhana Kurki-Suonio.⁸⁰

75 Lahden rotaryklubin pöytäkirja 5.2.1951 (Lahden kaupunginmuseo).

76 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

77 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 4.5.2001 ja 11.10.2001; Lahden kaupunginhallituksen ja Musiikkiopiston Omakotisäätiön välinen, 20.10.1952 päivätty luovutuskirja (OKSA).

78 Kurki-Suonio, Juhana, Musiikkiopiston Omakotisäätiön 20-vuotishistoriikki. Päiväämätön moniste. (OKSA).

79 SH-nen [Sirkka Henttonen], "Konserttitalo sisulla ja vekseleillä", Etelä-Suomen Sanomat 29.8.1979.

80 19.3.1954 päivätty ote säätiörekisteristä koskien Musiikkiopiston Omakotisäätiötä (OKSA); Musiikkiopiston Omakotisäätiön säadekirja (OKSA).

*Kaupunki lahjoitti tontin Tapionkadun ja
Hevosmiehenkadun kulmasta.
LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO.*

Hevosmiehenkatua ennen konserttitalon rakentamista.
VIIPURIN MUSIIKKIOPISTON OMAKOTISÄÄTIÖN ARKISTO.

Kortteli 36 A sisältyi asemakaavaan, jonka Carolus Lindberg oli laatinut jo vuonna 1922. Kaava oli vahvistettu 1924. Siinä alue nähtiin kookkaiden umpikortteleiden täyttämänä ja monumentaaliakselien halkomana sommitelmana keskuksenaan Aleksanterinkadun pääteaiheeksi Fellmanin pellolle sijoitettu teatteritalo. Kortteli 36 A oli kaavoitettu asuinkäyttöön.⁸¹ Kaava ei toteutunut läheskään sellaisena, mutta idea suurista linjoista ja isosta mittakaavasta jäi itämään. Niin ikään ajatus kulttuurirakennuksesta sisältyi jo tähän kaavaan.

Lindbergin kaavaa korjattiin kaikkiaan neljään otteeseen ennen konserttitalon rakentamista. Vuonna 1934 vahvistettiin Otto-Iivari Meurmanin laatima asemakaavamuutos, jossa hän oli joiltakin osin muuttanut Lindbergin suljettua korttelirakennetta avoimemmaksi. Kortteli 36 A ei sisällynyt muutettuihin alueisiin. Kaupungin kaavoitusosasto suunnitteli vuonna 1941 muutoksen, jolla muun muassa järjestettiin kortteliin 36 A Tapionkadulta Hevosmiehenkadulle johtava kauppakuja. Kortteli varattiin kauppa- ja asuintarkoituksiin.

81 Kaupunkirakenteen kehitys Lahdessa vv. 1878 - 1938
1981, 54 ja liite 18.

Rouva Elisabet Kurki-Suonion haastattelu Lahdessa 27.5.2004, haastattelijana Marja-Liisa Niuranen

Muistoja Viipurin Musiikkiopistosta

Viipurin Musiikkiopisto oli muuttanut Lahteen talvisodan alta ja avajaiset pidettiin 1940. Sen rehtorina toimi Felix Krohn, mieheni Juhana (Jussi) Kurki-Suonion isä. Musiikkiopistoa kosittiin sotien jälkeen myös Tampereelle, mutta opiston johto ei pitänyt ajatusta viisaana. Opiston alkuvaikeudet Lahdessa olivat voitettut ja se oli jo kotiutunut tänne. Opisto toimi Rautatienkadun ja Harjukadun kulmassa, Uuden Apteekin talossa.

Viipurin musiikkiopisto on sivunnut elämäni jo lapsesta lähtien. Minun kotini oli Viipurissa osoitteessa Kannaksenkatu 1 C 27. Musiikkiopiston tilat olivat B-portaan puolella. Jo siellä oli opiston vahtimestarina rouva Puustell. Varsinaisen musiikkiopiston puolella en käynyt, mutta rouva Puustellin luona kävin joskus äitini asioilla. Kun tapasin hänet sitten aikuisena Lahden konserttitalolla, hän muistelin jälkeen kysyi, olinko se ujo tyttö, kaksi lettiä ja puhdas esiliina edessä, joka toimitti asiansa ovensuussa, niiasi ja lähti pois. Kuvaus tuntui tutulta.

Tapaaminen Lahden konserttitalo -hankkeen hyväntekeväisyysmyynnin merkeissä

Seuraava kosketukseni Viipurin musiikkiopistoon tapahtui työelämässä, ollessani kassana Vakuutusyhtiö Pohjolan Meriosastolla

Helsingissä. Sodat oli sodittu ja olin kierrellyt monessa evakkopaikassa ja päätynyt Helsinkiin. Pohjolassa kävi asioimassa silloin tällöin nuori ekonomi. Tiesin, että hän oli Juhana Kurki-Suonio, joka kävi vakuuttamassa ja tullaamassa ulkomailta tuotavia hyväntekeväisyysostoksia. Muistan erityisesti omenat sekä riisilastin, joka tuli sopivasti ennen joulua. Näistä molemmista Lahden konserttitalon rakennusrahastoon saatiin hyvät tulot. Emmehän me olleet sodan jälkeen riisirynejä nähneetkään. Jussi joutui paneutumaan näihin kaappoihin erityisesti vuosina 1948–49.

Samassa huoneessa työskenteli kanssani Jussille jo ennestään tuttu henkilö. Asioita hoidettaessa syntyi tietenkin muistakin asioista pientä keskustelua. Sitten minä huomasin, että tämä ekonomi ryhtyi käymään siellä silloin, kun olin yksin toimistossa. Kuultuaan, että olin Viipurista syntyi uutta juttua. Helsingissä pyöri siihen aikaan elokuva "Mies Elisabetille", mihin viitaten hän allekirjoitukseni nähtyään kysyi: "Miten on arkielämässä, onko miestä Elisabet Laitisella?" Sanoin, että ei mitään miehiä! Tässä nyt työt vaan tehdään. "No, ehtisikö Elisabet joskus tanssimaan?" "En minä osaa tanssia. Eikä minua kiinnosta tanssiminen" vastasin topakasti. "No, jaa, onhan niitä museoitakin, voitaisiko mennä museoon?" kysyi Jussi. Minua nauratti, hän oli aika hauska mies. Sitten eräänä sadepäivänä, kun minulla ei ollut ohjelmaa, hän sai minut puhuttua ympäri ja sanoi, että nyt mennään elokuviin. Siitä tämä yhteinen elämä alkoi.

Olimme kihloissa, kun Jussi kertoi, että hän oli ostanut Lahdesta kaverinsa Pekka Kurvisen kanssa K.V. Holman lakiasiaintoinmiston

ja muuttaa lopullisesti Lahteen. Silloin minä sanoin ne sanat, jotka olen saanut usein jälkeensä kuulla: "Ja minä kun en Lahteen lähde! Minä olen käynyt niin monessa paikassa sodan jälkeen, minä viihdyn Helsingissä ja minulla on hyvä työpaikka!" Työpaikka ja Helsinki jäi, muutin Lahteen ja hyvin olen täällä viihtynyt.

Jussi, hänen sisarensa Kyllikki ja isä Felixin perhe ponnistelivat konserttitalosuunnitelman kanssa ja oma perheemme kasvoi. Häät pidettiin ja minä odotin esikoistamme Mattia, kun muutimme Lahteen v. 1951. Itse en ollut rakennushankkeen rahoituksen kanssa tekemisissä. Kälyni Kyllikki Ohela on kertonut, että maahan saatujen riisi- ja hedelmälästien purkamisessa ja pussittamisessa oli mukana hänen opiskelutovereitaan sekä viipurilaisia rouvia. He pakkasivat yötä myöten näitä tuotteita Helsingissä. Hyväntekeväisyysmyyjäisistä ilmoitettiin lehdissä. Helsingissä tavaratalo Rakessa he myivät jonottaville ihmisille näitä harvinaisia herkuja neljänneksen ja puolen kilon pakkauksissa. Muistelen, että Felix Krohn oli saanut viipurilaisilta, yksityisiltä henkilöiltä ja yrityksiltä rahaa tavaroitten hankkimiseksi USA:sta, mihin hän henkilökohtaisesti matkusti. Hän sai myös siellä asuvilta suomalaisilta dollari- ym. lahjoituksia rakennushanketta varten. Mainitsemieni tuotteiden lisäksi hankittiin myös kosmetikkaa, mikä meillä oli kovin haluttua tavaraa täällä kotimaassa. Muistan, että minä sain kihlajaislahjaksi Max Factorin huulipuikon. Lahdessa rahoitusta auttoivat yksityisten karjalaisten lisäksi viipurilaiset liikeyritykset kuten Rautakauppa Starckjohann Oy ja Viipurin Nopea Autoliike Oy.

Sitten tuli aika, jolloin verottaja ja tulli ryhtyivät näitä asioita selvittämään. Olimme silloin jo naimisissa ja asuimme Lahdessa. Maassa oli muitakin yrityksiä, jotka keräsivät varoja hyväntekeväi-

syysmyyjäisillä. Niissä oli myös paljon tulenarkaa tavaraa liikenteessä. Moni joutui niistä vastuuseen. Meilläkin oli kotona välillä joitakin mappeja, joita Jussi vei toimistolle, koska niitä tultiin viranomaisten taholta "penkomaan". Yhtä oikeudenkäyntiä lukuun ottamatta konserttitalon hyväntekeväisyystuonnista selvittiin puhtain paperein.

Rakennusaikaiset vekselit ja tyhjä kassa

Raha oli tiukalla sekä yksityistaloudessa että rakennustyömaalla. Jussi oli alkava juristi Lahdessa. Hänen aikansa meni 1950-luvun alkupuolella erittäin tarkkaan konserttitalohankkeen moninaisten asioiden hoitamiseen. Yksityisiä asianajotoimiston asiakkaita ei siis liikoja ollut.

Muistan erään lauantain rakennusvaiheen loppuajana asuesamme Mariankadulla. Jussi tuli keskipäivällä kotiin ruokailemaan. Olin kattamassa pöytää. Hän sanoi, että oli kova kiire, rakennustyömaalla olivat miehet työssä ja odottamassa viikon palkkojaan, mutta kassa oli tyhjä! Silloin hermostuin niin, että veitset ja haarukat putosivat lattialle. Jussi sanoi minulle, että älä Sinä nyt hermostu, riittää, kun minä vähän hermoilen! Tämän jälkeen Jussi kiiruhti soittamaan tätinsä Sirkun (äitinsä sisaren) miehelle, Arno Tuurnalle Helsinkiin. Hän oli ensimmäinen ja viimeinen Viipurin kaupunginjohtaja ja Viipurin musiikkiopiston hallituksen jäsen. Hän oli Jussille erittäin läheinen ihminen, välillä kuin isän sijainen. Arno Tuurna oli parhaillaan taidemaalari Eva Cederströmin mallina, hänestä maalattiin muotokuva. Jussi sai hänet puhelimeen ja kertoi ikävän asiansa. Tuurna kysyi, paljonko tarvitset? Hän käski Jussin mennä heti pankkiin,

mihin hän järjesti rahat rakennusmiesten palkkojen maksuun sinä lauantaina.

Rahavaikeuksia oli jatkuvasti rakennuskauden aikana sekä myös talon valmistumisen jälkeen. Jo rakennuksen perustustöitä tehtäessä tuli yllätyksenä tontin pohjan vetisyys. Paalutustyöt ym. kavensivat tuntuvasti rakennusrahosta jo aloitusvaiheessa. Historian mukaan pahimmillaan oli pöydällä 60 vekseliä. Joskus saatoinkin puuskahtaa aviopuolisolle: "Taidat olla enemmän naimisissa konserttitalon kuin minun kanssani!" Saatoinkin myös kysyä, että kannattaako tämä kaikki? Jussi vastasi, että hanke on erittäin tärkeä Lahden musiikkielämälle ja se on minun isäni Felixin kuningasajatus. "Se ei muuten onnistu, ellen minä paneudu siihen kokonaan." Felix oli suuri ideoija ja Jussi teki arkisen työn.

Kuulin kerran sivusta erään pankinjohtajan lausahduksen: "Kyllä tuo nuori Kurki-Suonio on joko tyhmä tai suuri idealisti, eihän tuommoista urakkaa kukaan jaksa!" Kyllä rakennushanke loi paljon jännitteitä. Jos Jussi olisi ollut minun kaltaiseni asioista murehtija, joka menetän yöneni pienemmästäkin asiasta, hän olisi tuskin kestänyt. Hänellä oli onneksi hyvät hermot. Hän pystyi illalla panemaan asiat pois mielestään, nukkui yönsä rauhallisesti ja lähti seuraavana päivänä mieli avoimena työhön.

Myös Felix Krohnin toinen vaimo Kyllikki Krohn ja tämän isä, Karjalasta kotoisin oleva kauppias Lepistö sijoittivat varojaan rakennushankkeeseen. Ja hotellin valmistuttua Krohnit aloittivat konserttitalon ravintolatoiminnan, minkä perustamisvaiheessa oli mukana

varmasti myös Kyllikin varoja. Muutaman vuoden kuluttua ravintola siirtyi Lieksasta muuttaneen ravintoloitsija Lassi Pohjan hallintaan. Hotelli-ravintola Salpaus oli kuuluisa hyvästä ruoastaan.

Suuri unelma valmistui

Konserttitalon harjannostajaisissa minäkin olin olutta tarjoilemassa rakennusmiehille, kun kaikessa piti säästää. Kun tulimme kotiin, kerroin Jussille, että minulla olisi illalla oikeastaan treffit. Eräs rakennusmies toista olutta ottaessaan kysyi minulta, missä voisimme tavata.

Avajaiset pidettiin lokakuussa 1954. Minulla ei ollut oikein sopivaa juhramekkoa, sillä myös me vietimme erittäin säästeliästä elämää. Jussi käski minun hankkia uuden leningin avajaisjuhlaan. Tilaisuus oli hänen mielestään sen arvoinen. Konserttitalon vihkiäisjuhlan jälkeen Jussi oli kuitenkin vähän apea. Juhlapuheissa oli muistettu ja kiitetty nimeltä lukemattomia henkilöitä ja yhteisöjä, mutta hänen nimeän ei mainittu. Ei edes Felix Krohn tai kaupunginjohtaja Olavi Kajala huomanneet Jussia julkisesti kiittää. Sanoin hänelle, että niinhän siinä kävi, mutta pää pystyyn, kissa kiitoksella elää!

Kaavassa painotettiin laajoja 20 hehtaarin puisto- ja virkistysalueita, jotka suunniteltiin sisältyviksi tulevan keskustan alueelle, alkaen entiseltä Fellmanin pellolta.⁸² Konserttitalon suunnittelun yhteydessä tarvittiin jälleen kaavamuutos. Se tehtiin tilaustyönä, mikä onnistui hyvin, olihan kaupunginjohtaja Kajala Omakotisäätiön hallituksen varapuheenjohtaja. Kaavan laati kaupungin asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja. Tontti oli epäsäännöllinen, katujen kulmaukseen kiilamaisesti sijoittuva alue, ja rakennusalaksi osoitettiin epäsäännöllisen kuusikulmion muotoinen alue.⁸³ Neljännen kerran kaava piti muuttaa muun muassa siksi, että kellari jouduttiin keilaratojen mittavirheen vuoksi rakentamaan Tapionkadun puolella vajaat neljä metriä yli tonttirajan ja pääsisäänkäynnin ulkoportaot vajaat kolme metriä yli tonttirajan. Kaavoittaja katsoi, että taloudelliset syyt ja lopputuloksen onnistuminen puolsivat kaavamuutosta.⁸⁴ Konserttitalon valmistumisen jälkeen laadittiin vielä vuonna 1956 asemakaavamuutos, jolla Hevosmiehenkadun nimi muutettiin Hollolankaduksi ja Tapionkadun nimi Sibeliuksenkaduksi.⁸⁵

Kustannuslaskelmat laadittiin keväällä 1953. Kokonaishinnaksi saatiin 260 miljoonaa markkaa, mutta laskelmien tekohetkellä varoja oli tiedossa ainoastaan 140 miljoonaa. Laskelmia ei esitelty Omakotisäätiön hallitukselle Felix Krohnin toivomuksesta. Rakenustöiden kuluessa jouduttiin tekemään valtava määrä vekseleitä, ja pahimmillaan niitä oli kuusikymmentä. Kyseessä oli siis todellinen uhkayritys, jonka suuret linjat ja ideoinnin hoiti Felix Krohn ja käytännön tehtävät Juhana Kurki-Suonio. Arno Tuurna huokasikin taloudellisen ikeen alla: "Ah miten mahtaa käyvä pienen linnun suurta munnaa munniissa". Kun Krohnilta puolestaan kysyttiin, kykeneekö hän nukkumaan yönsä moisen paineen alla, hän vastasi nukkuvansa vaimonsa eikä vekselien kanssa. Hanke perustettiin hyvien ystävyyssuhteiden ja ennen kaikkea viipurilaisuuden varaan.⁸⁶

Jotta talolle saatiin taloudellisesti kannattava pohja, sen tilaohjelma suunniteltiin sangen omintakeiseksi. Tilaohjelman laati pääasiassa Krohn apunaan Lahden kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen ja ekonomi Väinö Kaskinen. Siihen vaikuttivat omalta osaltaan myös Kurki-Suonio ja opiston pianonsoitonopettaja Sally Westerdahl sekä erityisesti rouva Kyllikki Krohn, joka esitti lukuisia materiaaleihin ja tilajärjestelyihin liittyviä ideoita. Felix Krohn kutsui tätä taloudellisiin realiteetteihin pohjautuva tila-

82 Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1941 1948, 109 - 111.

83 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001; 25.2.1952 päivätty asemakaavapiirustus (OKSA).

84 10.11.1952 päivätty asemakaavamuutos (OKSA).

85 20.6.1968 päivätty ote Lahden kaupungin tonttikirjasta (OKSA).

86 Kurki-Suonio, Juhana, Lahden konserttitalon peruskorjauksen valmistujaisjuhlapuhe 1974. Päiväämätön moniste. (OKSA); Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

ohjelmaa korkkipussiksi, jonka varassa talo ui.⁸⁷ Tilaohjelma oli sangen yksityiskohtainen, ja arkkitehti Heikki Siren, konserttitalon tuleva suunnittelija, arvioi sen myöhemmin erittäin vaativaksi ja monivivahteiseksi, äärimmäisten taloudellisten realiteettien sanelemaksi. Tehtävää vaikeutti ahdas tontti, jolle heterogeenista tilakokonaisuutta oli ongelmallista sovittaa. Samalla työ oli kuitenkin tavattoman haasteellinen, ja Heikki Siren koki toteuttavansa ominta suunnittelijalaatuaan päästessään ratkaisemaan kiperän probleeman ja kokoamaan ikään kuin palapelin. Siren pitää työtä myös varsin persoonallisena juuri siksi, että tontin muoto ja tilaohjelma sanelivat niin oleellisilta osin rakennuksen arkkitehtuurin.⁸⁸

Rakennukseen varattiin tilat paitsi musiikkiopistolle ja konserttisalille, myös Yleisradion Lahden studiolle, hotellille, ravintolalle, liikeyritysten näyttelytiloille, keilaradalle, tavaratalolle sekä joillekin pienemmille myymälöille ja kahvibaarille. Konserttisalia oli tarkoitus käyttää myös elokuvateatterina sekä satunnaisemmin muihin tilaisuuksiin, jopa nyrkkeilysalina. Rakennukseen suunniteltiin lisäksi kolme asuntoa, musiikkiopiston johtajan, vahtimestarin ja talonmiehen huoneistot.⁸⁹

Konsepti ei kuitenkaan ollut ainutlaatuinen, Estoniassa oli liikehuoneistoja, Turun konserttitalossa oli keilarata ja Helsingin konservatoriossa musiikkikauppa. Ensimmäinen kaupalliset ja kulttuuritoiminnot yhdistävä rakennus oli Chicagon Auditorium, joka avattiin vuonna 1889. Sen suunnittelivat arkkitehdit Dankmar Adler ja Louis Sullivan. Talossa toimi muun muassa ooppera, hotelli sekä lukuisia toimistoja. Auditorium oli aikanaan Chicagon korkein ja suurin rakennus.⁹⁰

Konserttitalosta järjestettiin kutsukilpailu vuoden 1952 alkupuolella arkkitehti Iikka Martaksen laatiman ohjelman pohjalta.⁹¹ Krohn ja Kurki-Suonio pyysivät kilpailuehdotukset Arkkitehtitoimisto Lappi-Seppälä - Martakselta, jossa suunnitelman laati käytännössä Martas⁹², arkkitehti Leo Jakobsonilta⁹³ ja arkkitehti Heikki Sireniltä. Suunnittelijavalintojen perusteena olivat tuttavuussuhteet. Felix Krohn ja Arno Tuurna tunsivat arkkitehti Jussi Lappi-Seppälän, jonka kautta kilpailuun tuli mukaan hänen yhtiötoverinsa Iikka Martas. Leo Jakobson ja Heikki Siren olivat Juhana Kurki-Suonion koulutovereita Helsingin Norssista. Jakobson oli lisäksi viipurilainen.⁹⁴

87 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 4.5.2001 ja 14.5.2001; Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

88 Siren 1957, 79; Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001; Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

89 Leena [Ilmari] 1955, 38; Siren 1957, 79; 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

90 Forsyth 1985, 236, 240.

91 Siren 1957, 79; Pullinen 1968, 150.

92 Iikka Martas syntyi 19.12.1909. Valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä korkeakoulusta 1938. Yhteinen toimisto arkkitehti Jussi Lappi-Seppälän kanssa vuodesta 1935. Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956 1956, 515. Martas kuoli 23.1.1965. Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965 1965, 699.

93 Leo Jakobson syntyi 26.12.1919 Viipurissa. Valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä korkeakoulusta 1945. Työskenteli mm. Ruotsissa, Israelissa ja Yhdysvalloissa, jossa Wisconsinin yliopiston asemakaavaopin professorina vuodesta 1959. Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965 1965, 180. Jakobson kuoli vuonna 2000. Eija Rausken tiedonanto 10.8.2001.

94 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

Kilpailutuomaristoon valittiin viipurilaisia ja lahtelaisia. Lahden apulaiskaupunginjohtaja Reino Vornanen oli Viipurin entinen kaupungininsinööri. Muita jäseniä olivat Lahden kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen, ekonomi Väinö Kaskinen, isännöitsijä Nestor Pihlman ja Felix Krohn, joka oli tuomariston puheenjohtaja.⁹⁵ Ulkopuolisena asiantuntijana oli helsinkiläinen arkkitehti Jorma Järvi. Kilpailu ratkesi toukokuussa 1952. Voittajaksi valittiin Sirenin, toiseksi Jakobsonin ja kolmanneksi Martaksen suunnitelma. Tuomaristo piti Sirenin ehdotusta kauneimpana ja taloudellisimpana.⁹⁶ Tulos oli yksimielinen.⁹⁷

Kilpailuehdotukset eivät ole säilyneet, eikä toteutumattomien suunnitelmien sisällöstä ole juuri tietoja.⁹⁸ Martas oli erittäin tyytymätön tuomariston päätökseen ja arvosteli sitä ja Sirenin suunnitelmaa ankarasti Kurki-Suoniolle lähettämässään kirjeessä.⁹⁹ Omakotisäätiön arkistossa on päiväämätön ja allekirjoittamaton paperi, jonka otsikko on 'Lahden konserttitalo. Ehdotusten "Sitra" ja "Economist" vertailua'. Todennäköisesti tämä paperi on Martaksen kritiikki, josta voi saada myös hataran käsityksen Martaksen suunnitelmasta. Sitraa luonnehditaan siinä kepeäksi, hyvällä kilpailurutiinilla ja kauniilla piirustustyyllillä laadituksi ehdotukseksi, jossa näillä otteilla on pyritty peittämään suunnitelman heikot kohdat. Economist on kirjoittajan mielestä puolestaan asiallinen ja rakentajarutiinin leimaama. Sitraa moititaan poikkeamisesta asemakaavamääräyksistä, muun muassa rakennuskorkeudesta, sekä matalan rakennusosan sijoittamisesta kadunkulmaan ja korkean sen taakse. Salin julkisivussa näkyvää muotoa ei pidetä juhlavana, vaan arvostellaan seinän ikkunattomuutta ja katon epämääräistä muotoa. Sisäänkäynnin paikkaa pidetään latteana. Economist noudattaa asemakaavaa, on massoiteltultaan kadunkulmaukseen painottuva ja salin keskeistä asemaa painottava. Sitran tilajäsentelyä pidetään joustamattomana, Economistin muuntelukykyisenä. Lisäksi epäillään, etteivät eri viranomaiset hyväksy Sitran huonekorkeuksia ja liikennejärjestelyjä. Kritiikki päättyy syytökseen maneeereista sekä luontevuuden, kauneuden ja taloudellisuuden puutteesta.¹⁰⁰

Tuomariston jäsen, arkkitehti Jorma Järvi käsitteli Economist-suunnitelmaa tuolloin kuumana kiehuneen Rakennushallituksen pääjohtajanimityksen yhteydessä. Johtajaksihan oli valittu Jussi Lappi-Seppälä, jota kollegat eivät pitäneet tehtävään riittävän ansioituneena ja arvovaltaisena. Järvi puuttuu Uuteen Kuvalehteen kirjoittamassaan artikkelissa Lappi-

95 Pullinen 1968, 149; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

96 "Lahden konserttitalon suunnittelukilpailu ratkaistu. Rakennuksesta 9-kerroksinen, suuruudeltaan 23.000 m³, kustannusarvio noin 200 milj. mk", Etelä-Suomen Sanomat 13.5.1952.

97 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 28.8.2001.

98 Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

99 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

100 'Lahden konserttitalo. Ehdotusten "Sitra" ja "Economist" vertailua'. Päiväämätön ja allekirjoittamaton käsikirjoitus (OKSA).

Seppälän nimityksen ohella myös hänen Lahden konserttitalosuunnitelmaansa todeten sen taitamattomasti laadituksi ja väärin mitoitetuksi. Käytäviä ja portaita oli paljon, mutta toimivia tiloja vähän. Talossa oli suuresta koostaan huolimatta pienin hyötypinta-ala. Lappi- Seppälän Economist oli taloudellinen, mutta Järven mukaan Sirenin ehdotus oli paitsi hinnaltaan edullinen, myös hyvää arkkitehtuuria.¹⁰¹

Arkkitehtitoimisto Heikki ja Kaija Sirenin lopullinen konserttitalosuunnitelma valmistui vasta loppuvuodesta 1954. Piirustuksia laadittiin samaan aikaan, kun taloa jo rakennettiin, ja suunnitelmat on päivätty lähes kuukausi rakennuksen vihkiäisjuhlan jälkeen. Myöskään lujuuslaskijana toiminut insinööri Osmo Korvenkontio ei kyennyt toimittamaan laskelmiaan ajoissa. Suunnitelmien myöhästymisen ja rahoituksen epävarmuuden vuoksi kaikilla osapuolilla, arkkitehdilla, rakennuttajalla, urakoitsijoilla ja rakentajilla, oli suuria paineita erityisesti, koska tontinluovutuskirjan ehtoissa talon edellytettiin olevan vesikattovaiheessa tammikuun ensimmäisenä 1954. Rakennustyöt toteutettiin rakennuttajan omana työnä, koska rahoitus ei ollut kunnossa. Työpäällikkönä oli insinööri Lenni Lindberg.¹⁰²

Felix Krohnilla, musiikkiopiston johtajalla ja säveltäjällä, oli tietenkin hieman outo rooli rakennuttajana, mitä kaupungissa kummasteltiinkin. Kerrotaan, että viereistä Pellonkulman taloa samoihin aikoihin urakoineelta, arvostetulta ammattimieheltä, rakennusmestari Vilho Kiviseltä oli kysytty, minkälainen rakentaja Krohn hänen mielestään oli. Kivinen oli hieman aprikoituaan vastannut olevansa säveltäjänakin parempi kuin Krohn rakentajana. Kuultuaan jutun Krohn oli tokaissut, ettei hän tiennytäkään Kivisen olevan niinkin hyvä säveltäjä.¹⁰³

Talon peruskivi muurattiin kesäkuussa 1953 ja harjannostajaiset olivat saman vuoden lokakuussa. Opetusministeri Johannes Virolainen toi harjannostajaisiin valtiovalan tervehdyksen ja lupasi taloudellista tukea hankkeen saattamiseksi loppuun. Konserttitalo valmistui alkusyksystä 1954.¹⁰⁴

Konserttitalosuunnitelma käsitti kolme osaa. Tapionkadun varrelle, jo aikaisemmin rakennetun Diakonissalaitoksen viereen sijoitettiin kymmenkerroksinen torni. Tapionkadun ja Hevosmiehenkadun kulmassa oli kolmikerroksinen osa. Näissä osissa olivat sisäänkäynnit sekä opiston, ravintolan ja hotellin tiloihin että konserttisaliin. Ensimmäisessä kerroksessa

Konserttitalo rakenteilla v. 1954.

LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO.

101 Järvi 1954 (ei sivunumeroita).

102 Siren 1957, 79; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001; 14.11.1952 päivätty muistio piirustusten virheellisyyden ja viivästymisen aiheuttamista vahingoista Lahden konserttitalotyömaalla (OKSA); 11.10.1954 päivätty Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

103 Onerva Vartiainen tiedonanto 9.9.2004.

104 Pullinen 1968, 150 - 151; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 11.10.2001.

oli sisääntuloaula portieerin tiskeineen sekä kolme pientä liikehuoneistoa. Kaksivartiset kookkaat portaat johtivat konserttisalin lämpiöön. Toisessa kerroksessa oli ravintola, kabinetti ja keittiötilat, osa lämpiöistä sekä WC:t. Kolmanteen kerrokseen sijoitettiin ravintolan kabinetti, musiikkiopiston hallinnon tilat ja kirjasto. Kerrokset neljännestä yhdeksänteen olivat torniosan kohdalta lähes identtiset. Niissä oli pienehköjä huoneita joko hotellin tai opiston tarpeisiin. Neljännessä kerroksessa oli lisäksi kattotasanne, jonne oli alunperin tarkoitus pystyttää ravintolaterassi. Piirustuksissa onkin esitetty pyöreä kioskirakennelma ulkotarjoilua varten. Ravintolaterassia ei kuitenkaan toteutettu. Pääasiallisena syynä oli sen huono suuntaus pohjoiseen, mutta sinne oli myös hankalat kulkuyhteydet. Terrassin rakentaminen olisi aiheuttanut lisäksi ylimääräisen menoerän tiukkaan budjettiin. Alkuvuosina, kun talo oli kaupallisessa käytössä, tasanteelle pystytettiin joulun aikaan suuri joulukuusi. Tornin kymmenennessä kerroksessa oli musiikkiopiston

Matkailuopas Eila Sirnelän haastattelu 15.9.2004 Lahden konservatorion Sirpo-salin aulassa, haastattelijana Marja-Liisa Niuranen

Kansalaisjärjestöt auttoivat konserttitalon varainhankinnassa. Mieheni Kalevi Sirnelä oli 1950-luvulla SKP:n Lahden piirijärjestössä järjestötyöntekijänä ja taloudenhoitajana. Hän oli myös päässyt mukaan Felix Krohnin ja Juhana Kurki-Suonion järjestämään, ulkomailta tuotettujen omenien, kuivahedelmien ja riisin kauppaan. Työväenliikkeen, SKP:n piirijärjestön kautta niitä ostettiin ja myytiin jäsenistölle. Tällä tavoin tuettiin talon rakentamista. Tosin ihmeteltiin, miksi tämä talo rakennettiin niin kauaksi Lahden keskustasta!

Konserttitalossa oli tavaratalo, mikä ei ollut varmastikaan kannattava, koska sieltä puuttui esimerkiksi elintarvikemyymälä. Sen toiminta lopetettiin. Kirjaston kehityksen kannalta oli erittäin suuri edistysaskel, että kaupungin pääkirjasto pääsi v.1968 muuttamaan puutalosta Marian- ja Hämeenkadun kulmasta kivitaloon, konserttitaloon, Hollolankadun puolelle. Olin silloin kirjastolautakunnan puheenjohtaja. Kellaritilat tulivat myös kirjaston käyttöön. Silloin huomattiin, että piirustusten mukaan vastaavuus kellaritilojen rakenteisiin ei pitänyt kukaan paikkaansa. Monessa paikassa kellaritilojen korkeus olikin n. 45 cm matalampi kuin piirustukset kertoivat. Ne tulivat varastokäyttöön, koska henkilökunta ei voinut vakituisesti työskennellä näissä tiloissa. Katoissa ja lattioissa jouduttiin näillä alueilla käyttämään voimakkaita hälytysvärejä, etteivät ihmiset lyöneet päätänsä esim. kattopalkkeihin alakerran musiikkikirjastoon mennessään.

Erittäin myönteisenä puolena on nähtävä uusissa tiloissa kirjaston monimuotoisuuden kehittyminen. Lahti aloitti mm. ensimmäisenä kirjastona Suomessa äänilevyjen lainauksen kaupunkilaisille. Lahti aloitti myös ensimmäisenä taideteosten lainauksen. Kirjastontoimen hallinto ja päätöksenteko eli kirjastolautakunnan kokoukset olivat myös konserttitalon tiloissa.

Rakennuksessa sijainnut Ravintola Salpaus oli legendaarinen, siellä oli äärettömän hyvä keittiö. Hotelli Salpausta käyttivät kaupungin vieraat, mutta uskoisin, että hotellia käyttivät erityisesti musiikkielämään liittyvät vierailijat.

johtajan asunto. Se käsitti olohuoneen, ruokailuhuoneen, keittiön aputiloineen ja tarjoiluvälikköineen, kaksi makuuhuonetta ja hallin. Johtajan huoneistosta oli vielä pääsy pieneen kattokerrokseen, jossa oli johtajan huoneiston kirjastoparvi sekä teknisiä tiloja. Ensimmäisessä kellarikerroksessa oli teknisiä tiloja ja lähinnä ravintolan vaatimia varastoja. Toisessa kellarikerroksessa oli kahdeksanratainen keilahalli aputiloineen.¹⁰⁵

Matala kolmikerroksinen osa kiersi kadunkulman jatkuen Hevosmiehenkadun pituudelta konserttitalion alla liikekerroksena. Tässä osassa oli pienoistavaratalo, kolme pientä liikehuoneistoa ja pesula. Liikeosalla oli koko pituudeltaan myös parvekekerros. Pesulan päällä oli tässä osassa talonmiehen asunto. Toisessa kerroksessa oli konserttitalio, yleisö- ja taiteilijalämpiot, solistien huoneet, äänistudio ja tarkkailuhuone sekä harjoitussali. Kolmas kerros käsitti harjoitussalin, lämpiön ja konserttitalion yläosat, konserttitalion parvekkeen ja ylälämpiön, avustajien tiloja sekä vahtimestarin asunnon. Toisessa kellarikerroksessa oli näyttely- ja varastotilaa sekä biljardisali.¹⁰⁶

Suunnitelmat olivat tietenkin muuttuneet huomattavasti verrattuna kesällä 1952 laadittuihin piirustuksiin. Arkkitehtonisesti merkittävin muutos oli konserttitalion sisäänkäynnin suurentaminen. Ovia oli edelleenkin neljä, mutta niitä oli levennetty. Samalla tuulikaapin leveys oli kasvanut metrillä. Myös konserttitalioon johtava kaksivartinen portaikko oli leventynyt metrillä. Sisääntulohallin pylväät olivat muuttuneet kaksoispylväiksi ja niiden määrä oli lisääntynyt. Hallin kahdet kierreportaat oli muutettu loivemmiksi ja helpommiksi kulkea. Koko rakennukseen oli lisätty runsaasti WC-tiloja, ja niiden kokoa oli kasvatettu. Myymälätiloihin oli myös tullut muutoksia. Pesula oli siirretty ahtaasta nurkasta avarampaan tilaan myymäläosan taakse. Kauppakäytävän muotoa oli kaarrettu sulavammaksi ja Tapionkadun puolella olevaa pikku myymälää suurennettu.¹⁰⁷

Toisessa kerroksessa, varsinaisessa konserttitaliitilassa mitoitusmuutokset olivat ratkaisevia. Konserttitalion permannon paikkaluku oli kasvatettu 399:sta 416:een pienen-

105 Leena [Ilmarinen] 1955, 38; 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalion pääpiirustukset (LRV); Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 28.8.2001.

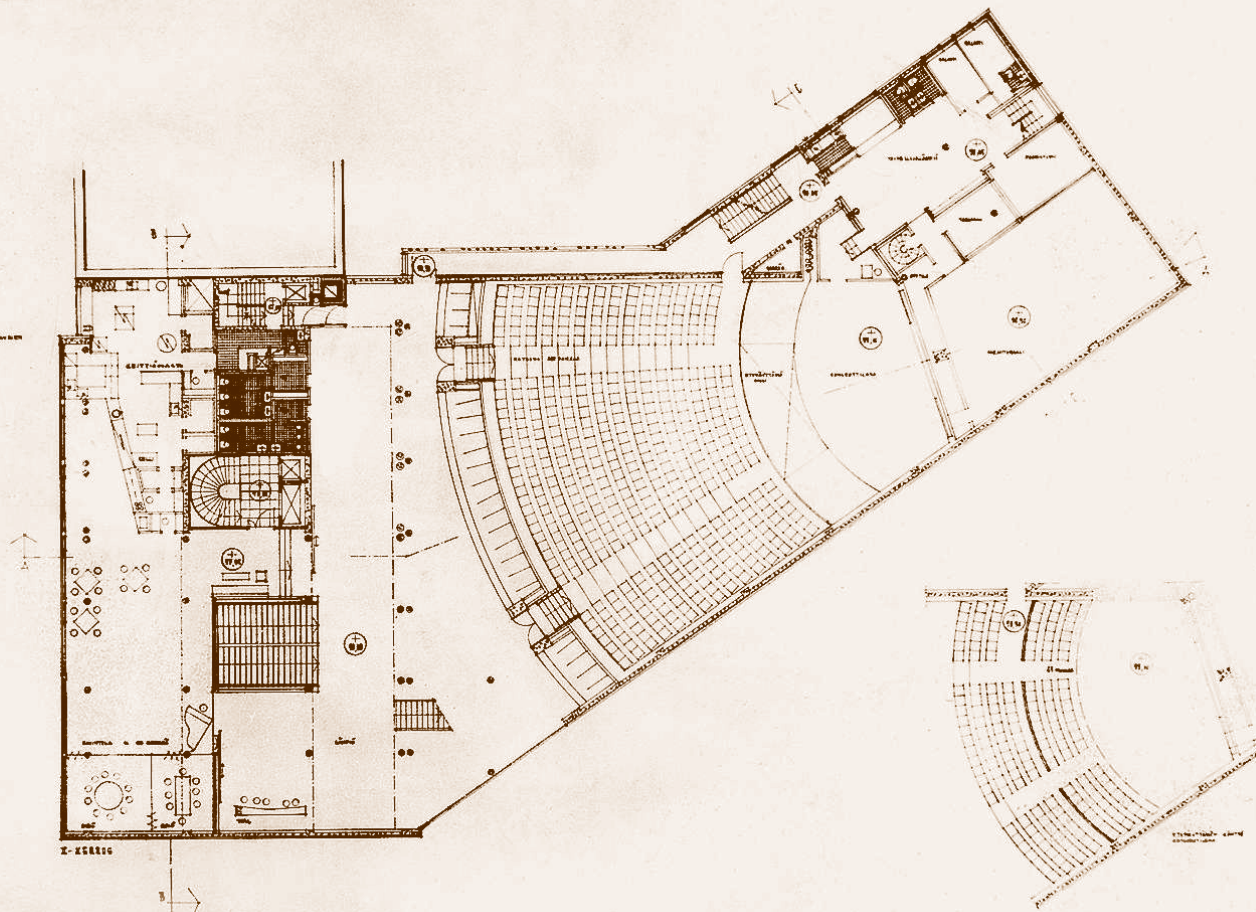
106 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalion pääpiirustukset (LRV).

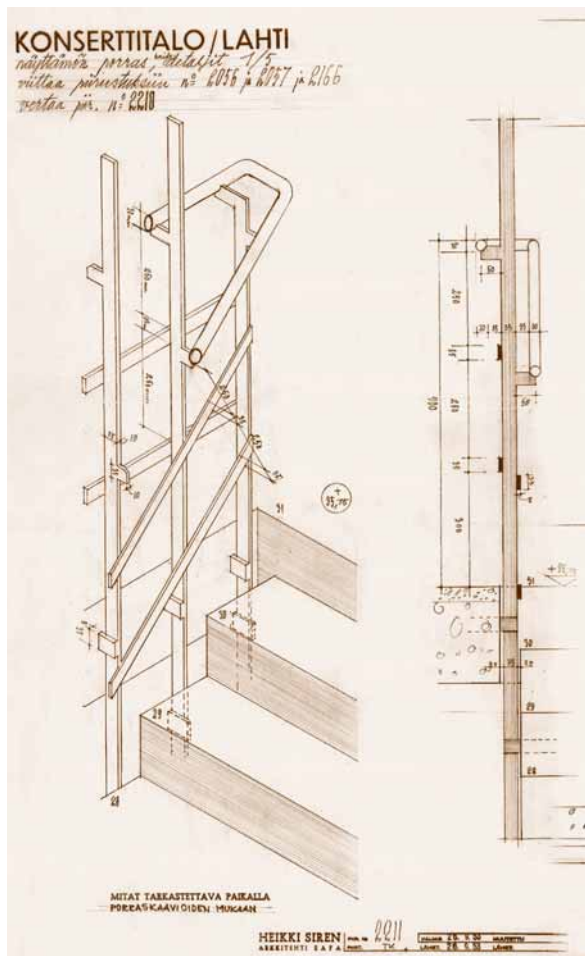
107 30.8.1952 päivätyt Lahden konserttitalion pääpiirustukset (LRV); 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalion pääpiirustukset (LRV).

KONSERTTITALO / LAHTI

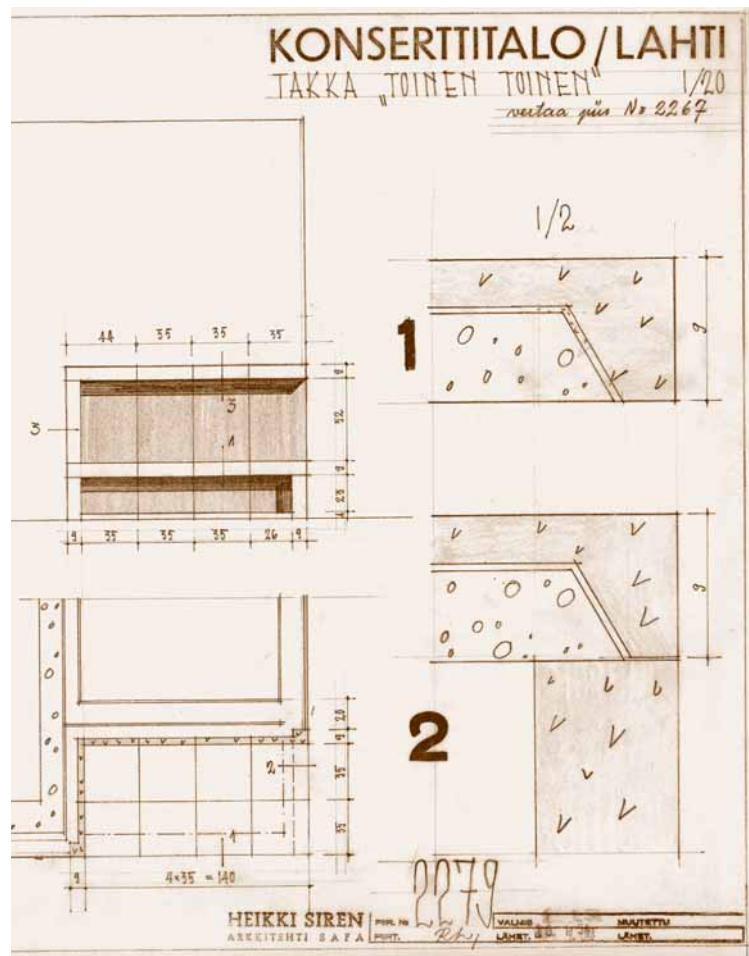
KESKI-LAHDEN KALPUNOJAN KORTTELIN N296A TONTILLE N219
HEVOSMIEHENKATU / TAPIOLINKATU

ISTUTUS- JA KASVUSTE- TUNNUSMERKKEJÄN
KÄYTTÖOHJEET: 1988

Lahden konserttitalo, näyttämön porras.
 SIREN ARKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

Lahden konserttitalo, johtajan asunnon takka.
 SIREN ARKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

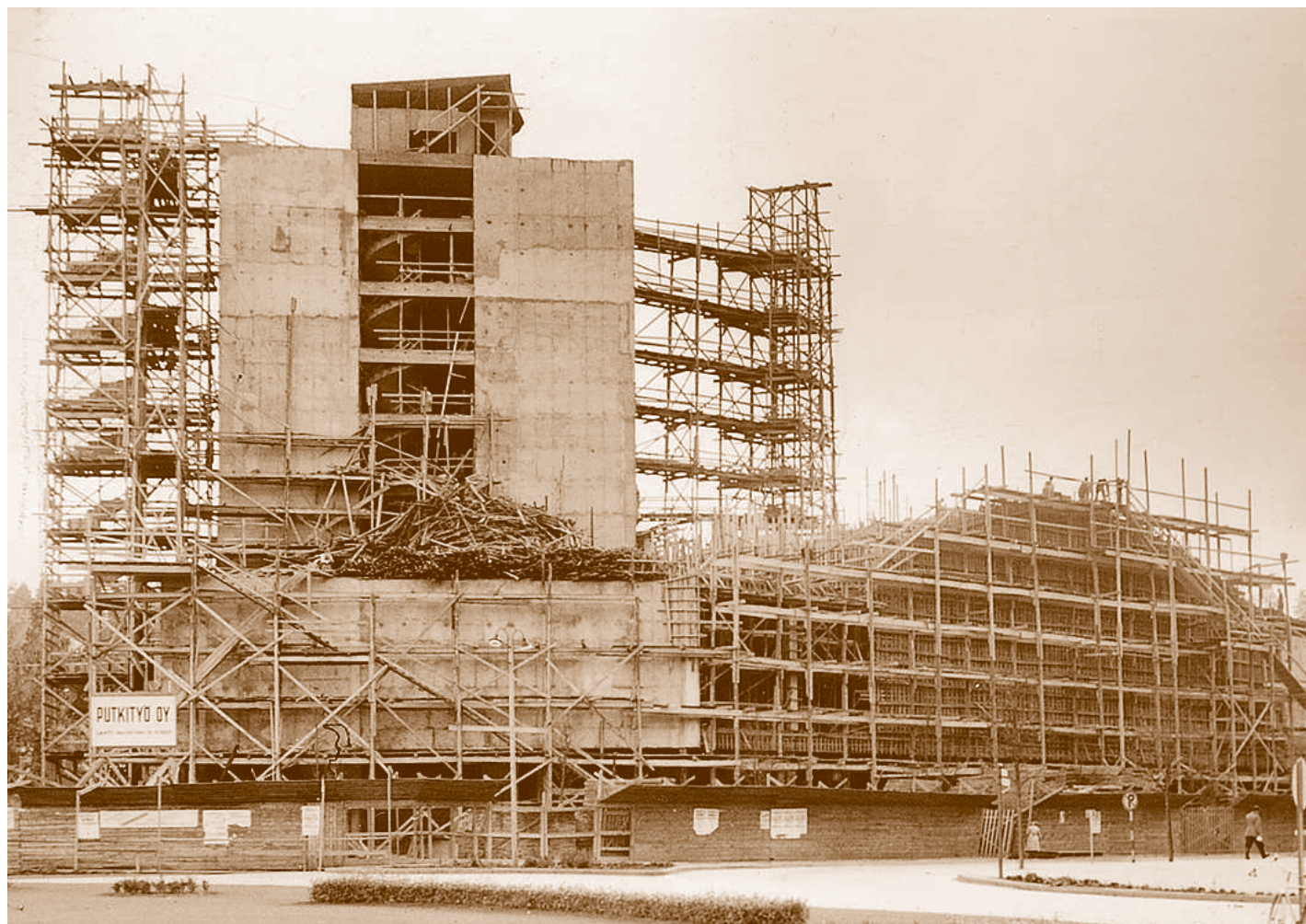
tämällä orkesterikoroketta. Myös ravintolaa oli suurennettu keittiötilojen kustannuksella. Miesten- ja naistenhuoneiden kokoa oli niin ikään kasvatettu keittiön ja sen sivutilojen pinta-alaa vähentämällä. Sen sijaan parvekkeella portaikkojen mitoitusmuutokset olivat johtaneet yleisöpaikkojen vähenemiseen 187:sta 167:aan. Oppilaskunnan huone oli poistettu kokonaan, jolloin lämpiötilaa oli saatu enemmän. Avustajien huoneissa oli muutettu mitoitus siten, että sosiaalitiloja oli voitu kasvattaa. Neljännen kerroksen mitoitusmuutokset johtuivat teknisistä syistä. Ilmastointikonehuoneet ja elokuvakonehuone olivat osoittautuneet luultua suuremmiksi. Välikerrosten luokka- ja hotellitiloissa oli tehty pieniä mittatarkistuksia lähinnä saniteettiosastoissa. Kymmenennen kerroksen johtajan huoneistossa oli vaihdettu ainoastaan takan paikkaa. Kattokerroksessa oli suurennettu johtajan asunnon kirjastoparveketta ja muutettu sen porraskäytävää. Kellarin keilaradat olivat vaatineet lisää tilaa, mikä vaikutti jonkin verran näyttelytilojen mitoitukseen, jolloin niiden avaruus kärsi.¹⁰⁸

Julkisivuja oli muutettu suuresti. Seinämateriaaleiksi oli alunperin suunniteltu puulevyjä ja lasia, mutta ne oli vaihdettu betonimosaiikiksi, lasilevyiksi ja lasiksi. Rakennukselle syntyi 1950-luvun muodikas ruutujulkisivu. Tapionkadun puolella talon sokkelia oli nostettu noin puolella metrillä, mikä lisäsi samalla leveiden ulkoportaiden määrää. Tämä oli eduksi rakennuksen arkkitehtuurille, koska ne nostivat talon julkisivun selvemmin irti maanpinnasta. Tämä ratkaisu oli johtanut ensimmäisen kerroksen huonekorkeuden madaltamiseen. Arkkitehti oli kuitenkin avannut katukerrokseen enemmän ikkunoita siten, ettei siinä enää ollut juuri yhtään kiinteää seinäpintaa, ja suunnitellut aikaisemmasta poiketen kaikki ovet lasisiksi. Näin katukerroksen mittasuhteet ja ryhti oli saatu paremmiksi. Sama vaikutus oli ikkunajakojen muutoksilla, jotka oli toteutettu koko matalassa osassa. Aikaisempaa kapeammat ikkunat paransivat tornin ja matalan osan keskinäistä suhdetta jämäköittämällä matalan osan liian horisontaalista vaikutelmaa. Kattokerroksen kirjastoparvelle oli avattu ikkunarivistö.¹⁰⁹

Hevosmiehenkadun puolella yksi olennaisimmista muutoksista oli simpukkarakenteen muodon virtaviivaistaminen, mikä paransi selvästi jäsentymätöntä ensiversiota - seikka, johon jo Martas oli kritiikissään viitannut. Ensimmäisissä piirustuksissa simpukka oli

108 30.8.1952 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV); 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

109 30.8.1952 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV); 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

ollut jonkin verran kulmikas, mutta arkkitehti oli hionut muotoa sulavammaksi ja plastisemmaksi vastakohtana rakennuksen ankaran geometrisille ja suoraviivaisille muodoille. Muutos oli vaikuttanut myös Tapionkadun puoleiseen julkisivuun, koska simpukan koko oli aikaisemmasta kasvanut. Pintalaatoitus oli myös yhtenäistetty samanlaisena koko simpukan julkisivuun. Katukerrosta oli Hevosmiehenkadun puolellakin kevennetty muuttamalla ikkunanpuitteet kapeammiksi ja muuntelemalla ikkunajakoa eri tiloissa, kun se aikaisemmissa piirustuksissa oli ollut monotoninen ristipuite. Ratkaisu antoi julkisivuun rikkautta ja elävyyttä, jota olisi muutoin ollut neliömäisiin ikkunaruutuihin vaikea saada. Hevosmiehenkadun länsipäädyn lasitiiliruutu, jonka takana sijaitsi harjoitussali, oli vaihdettu horisontaalisesta vertikaaliseksi, jolloin pitkä matala julkisivu sai lisää jäntevyyttä. Lämpöön ikkunajakoon oli haettu samanlaista tehoa muuntamalla viiden ikkunan nauha kahdeksi kolmen ikkunan sarjaksi. Tornin ikkunoita oli puolestaan vähennetty siten, että porrashuoneiden aukotus oli vaihdettu kahdesta päällekkäisestä ikkunasta yhteen.¹¹⁰ Tämä pienensi massiivisen korkean tornin vertikaalista vaikutelmaa. Tornin seinäpinnan, lasitiiliruutujen ja ikkunoiden keskinäiset mittasuhteet on erityisen tarkkaan punnittu, ja pienten neliömäisten ikkuna-aukkojen iskevä rytmi jakaa tornin vahvan pystysuoran massan osuvasti.

Myös pihajulkisivuissa oli tehty muutoksia. Ne koskivat lähinnä ikkuna-aukoksia, joita oli vaihdettu sekä esteettisistä että toiminnallisista syistä. Pihajulkisivut rapattiin lukuun ottamatta tornia, jonka materiaalit olivat samat kaikissa julkisivuissa. Länsipäädyn julkisivumuutoksista ei ole saatavissa tietoa, koska sen osalta vuoden 1952 piirustukset ovat puutteelliset.¹¹¹

110 30.8.1952 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV); 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

111 30.8.1952 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV); 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

LAHTELAISET SAAVAT KONSERTTITALON

onserttitalo esiteltiin lahtelaisille kenraaliharjoituksissa viikkoa ennen varsinaista vihkiäisjuhlaa.¹¹² Vihkiäiset olivat torstaina lokakuun 21. päivänä 1954. Juhla alkoi Lahden kaupunginorkesterin esittämällä Felix Krohnin Sinfonia breviksen neljännellä osalla Talvi kapellimestari Martti Similän johtamana. Juhlapuhuja, ministeri Johannes Virolainen estyi saapumasta vihkiäisiin hallitusneuvottelujen vuoksi, sen sijaan kuultiin useiden arvovaltaisten tahojen, kuten Tasavallan presidentti J. K. Paasikiven ja hänen puolisonsa, opetusministeriön, maaherra Sigurd Mattssonin sekä professori Jean Sibeliuksen ja hänen puolisonsa lähettämät onnittelusähkeet. Musiikkipitoinen tilaisuus päättyi kaupunginorkesterin ja Viipurin Musiikkiopiston oppilaskunnan lauluryhmän esittämään Sibeliuksen Finlandiaan. Vihkiäisten jälkeen nautittiin juhlaillallinen.¹¹³

Vihkiäisten aikaan konserttitalo oli jo käytössä. Krohnin perhe oli asunut talossa jo toukokuusta lähtien, vaikka rakennustyöt olivat täydessä käynnissä.¹¹⁴ Musiikkiopisto oli aloittanut lukuvuotensa uusissa tiloissa. Elokuussa oli avattu hotelliravintola, joka sai nimen Salpaus yleisölle järjestetyssä kilpailussa. Konserttisali, johon lopulta saatiin sijoitetuksi 583 istumapaikkaa, alkoi toimia syksyn kuluessa, ja lokakuussa osa myymälöistä oli jo avoinna.¹¹⁵

Opisto sai käyttöönsä 17 luokkahuonetta, mikä oli liian vähän ja jopa vähemmän kuin aikaisemmissa vuokrataloissa, mutta siihen jouduttiin tyytymään talon kannattavuuden vuoksi. Osa musiikkiopiston luokista muutettiin kesäaikaan hotellihuoneiksi. Konserttisali toimi elokuvateatterina neljänä päivänä viikossa. Ravintolatiloja saatiin tarvittaessa laajennettua konserttisalin lämpiön puolelle. Keilahalli toimi kellarissa. Sen arveltiin tulevan suosituksi, koska Lahden ainoa, neliratainen keilahalli Kirkkokatu 11:ssä oli pieni.

112 "Eteenpäin alati", Suomen Kuvalehti 43/1954.

113 "Tämäkin talon rakentamisella on laajennettu kulttuurielämämme sarkaa. Lahden konserttitalon juhlat vihkiäiset eilen", Etelä-Suomen Sanomat 22.10.1954.

114 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

115 Pullinen 1968, 151 - 152.

Kapellimestari Martti Similä johtaa Lahden kaupunginorkesteria konserttitalon vihkiäisjuhlassa 21.10.1954.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

Keilahalli ei kuitenkaan osoittautunut kovin suureksi taloudelliseksi menestykseksi. Tosin hotelli ja ravintola saivat keilailijoista hyviä asiakkaita, kuten oli laskettukin. Keilaradalla vieraili jopa näyttelijä Tauno Palo, joka saavutti hyviä tuloksia siellä.¹¹⁶

Ravintolan kannattavuuden takaamiseksi siihen piti saada anniskeluoikeudet. Lupa oli epävarma, koska kaupunginvaltuustossa oli vasemmistoenemmistö sekä joitakin raittiusihmisiä, joiden kannasta ei ollut varmuutta. Felix Krohn kertoi tarinan metsämiehestä kahdelle valtuutetulle, Vendla Salokkaalle ja Väinö Hovilalle, jotka hän halusi puolelleen. Metsämies kohtasi metsässä karhun. Hänellä oli mukanaan pelkkä kirves. Mies rukoili Jumalaa tunnustamalla, ettei ollut tämän parhaita poikia, mutta toivoi kuitenkin, että taistelun koittaessa Jumala olisi edes puolueeton. Krohn pyysi samaa valtuutetuilta.

116 Pullinen 1968, 153; "Musiikkiopiston uusi rakennus vihittään tänään tarkoitukseensa. Kulttuuritalo kahden heimon yhteistyön tuloksena", *Etelä-Suomen Sanomat* 21.10.1954; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 4.5.2001.

Hän sai kuin saikin anniskeluluvan: Salokas äänesti puolesta, koska oli karjalainen, ja Hovila äänesti tyhjää. Konserttitalon ja sen oheistilojen toiminnalla oli Lahdessa monia muitakin tukijoita. Esimerkiksi Salpausselän Rotaryklubin kokoukset järjestettiin toistakymmentä vuotta aina vuodesta 1955 Ravintola Salpauksessa.¹¹⁷

Konserttitalo rakennettiin neljästä eri osasta. Rakenne johtui hankalista perustuso- suhteista sekä äänierityskysymyksistä, jotka olivat erityisen ongelmalliset paitsi musiik- kitiloissa myös keilahallissa. Torniosan äänieristys ratkaistiin kantavin betoniseinän ja uivin laatoin. Konserttisalin simpukkamuoto aikaansaatiin paikalla valamalla. Sen katto on vahvistettu teräsristikolla. Rakennesuunnittelijana oli diplomi-insinööri Osmo Korven- kontio. Konserttisalin akustiset katto- ja seinärakenteet ovat kimpilevyä. Akustikkona toimi Paavo Arni ja hänen avustajanaan Alpo Halme, joka tuolloin aloitteli akustikon uraansa. Arkkitehti piti akustisten kysymysten ratkaisemisesta melko helppona tehtävänä, koska sali on kooltaan suhteellisen pieni. Ainoastaan kattorakenne tuotti päänaivaa, sillä salin äänenhajonta piti saada riittäväksi. Konserttisalin monikäyttöisyys turvattiin muun muassa hissilaitteella, jolla lavan etuosa orkestereineen saatiin lasketuksi syven- nykseen esimerkiksi oopperaesityksissä. Saliin asennettiin myös valkokangas.¹¹⁸

Huolimatta äänieristyksen huolellisesta suunnittelusta hotelliasukkaat saattoivat silloin tällöin valittaa musiikkiopiston äänistä. Melua syntyi myös orkesterihissistä, jonka aiheuttamaa häiriötä ei saatu tyydyttävästi korjattua. Siren piti tämäntyyppisiä hissejä koskevaa lainsäädäntöä kehittämättömänä suhteessa moderniin näyttämötekniikkaan. Hissi osoittautui myös ajan oloon aivan liian ahtaaksi jopa Mozartin oopperoiden vaatimille pienehköille orkesterikokoonpanoille. Ilmanvaihtolaitteiden toiminnassa oli vakavia puutteita, ja talvella eteisaulan lämpötila saattoi laskea alle nollan. Asia korjattiin vuonna 1955 jakamalla aula kevyellä väliseinällä kahtia ja rakentamalla hotelliravintolan aulaan tuulikaappi. Tasakatot vuotivat varsinkin torniosan juuresta sekä keilailuhallissa huolimatta insinööri Korvenkontion paneutumisesta erityisesti tähän kysymykseen. Vuotojen tukkiminen vaati seuraavien vuosien aikana runsaasti työtä ja rahaa.¹¹⁹

Lahden konserttitalo ja orkesterilaisia.

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI, KUVA-ARKISTO.

KUVA JUHA TANHUA.

117 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 4.5.2001, 14.5.2001 ja 11.10.2001.

118 Siren 1957, 79; Pullinen 1968, 152; Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001.

119 Siren 1957, 79; Pullinen 1968, 152; Musiikkiopiston Omakotisäätiön toimintakertomus vuodelta 1955 (OKSA); Päiväämätön selostus Viipurin Musiikkiopiston rakennus- toimikunnan neuvottelutalaisuudesta arkkitehti Heikki Sirenin luona (OKSA).

Muusikko Jorma Alanteen haastattelu konserttitalon kahvio Melodiassa 8.9.2004, haastattelijana Marja-Liisa Niuranen

Vielä täällä Lahdessa tulee olemaan konserttitalo!

Maisteri Felix Krohn johti perustamaansa Orkesteriyhdistyksen orkesteria. Minä olin vakituksena soittajana v. 1946 alkaen Hennalassa VI prikaatin soittokunnassa. Mutta soitin kuten useat kumppanini myös siviiliorkestereissa. Tällä tavoin tutustuin Krohniin. Hänellä oli unelma saada Lahteen oma konserttitalo, koska hänen johtamansa orkesteri harjoitteli ja piti konserteja useassa eri paikassa. Soitimme Lahdessa mm. Loviisankadun teatterissa, Nastolankadun työväentalolla ja Mallasjuoma Oy:n tiloissa.

Kun tapasin Felix Krohnia eri tilaisuuksissa soittamisen merkeissä, useimmiten vapaalle lähdeittäessä hän sanoi meille muille: "Vielä täällä Lahdessa on oma konserttitalo!" Muusikkopiireissä uutta konserttitaloa odotettiin hartaasti. Ja sitten haaveet muuttuivat todellisuudeksi isä ja poika Krohn – Kurki-Suonion ahkeruuden ja pitkäjänteisyyden ansiosta.

Lyömäsoittimet ovat olleet aina minun pääsoittimeni. Minulla on ollut tilaisuus olla sotilassoittokunnan kanssa soittamassa jo silloin, kun talon peruskivi ja asiaan kuuluva lieriö muurattiin kivijalkaan, nykyisen kampaamon nurkan alle. Asuin tuohon aikaan torin itäpuolella ja kuljin Hennalan varuskuntaan useimmiten rakennustyömaan ohi. Me seurasimme soittajakavereitten kanssa hartaasti rakennuksen valmistumista.

Minulla oli kosketus myös kaupunginorkesterin "alkusoluun" eli kvintettiin, joka perustettiin varmastikin Felix Krohnin aloitteesta.

Kaupunginorkesterin vierailijat 1956 Viipurin musiikkiopiston hyväntekeväisyyskonsertissa, vas. pianotaiteilija Cyril Szalkiewicz, kapellimestari Felix Krohn, viulisti Heimo Haitto ja tämän puoliso sellotaiteilija Beverly le Beck, taustalla professori Boris Sirpon muotokuva.

JORMA ALANTEEN ARKISTO.

Sitä täydennettiin ammattitaitoisilla jousisoittajilla ja meitä rykmentin soittokunnan puhaltajia ja lyömäsoitinsoittajia lainattiin orkesteriin aina tarpeen mukaan.

Kapellimestari määräsi pukeutumaan frakkiin

Orkesteri käytti esiintymisasuna tummaa pukua. Kun hartaasti odotettu konserttitalo valmistui ja tuli avajaisjuhlan aika, kapellimestari Martti Similä komensi meidät hankkimaan frakit. Minä kävin sen vuokraamosta lainaamassa. Vaikeuksia sen hankinnassa oli, kun olin siihen aikaan pelkkää luuta ja nahkaa eikä sopivaa tahtonut löytyä. Myöhemmin hankin oman frakin, koska sitä ryhdyttiin käyttämään vakituisesti konserteissa työasuna. Rykmentin soittokunnassa meillä oli tietysti armeijan soittajakunnan univormu.

Avajaiskonserttipäivänä rakennusmiehet ja -naiset eivät ennätäneet juhlapukuihin pukeutua. Seurasimme konserttisalin valmistumista orkesterin käytävältä, joka on äänieristetty siten, että käytävältä eivät äänet kuulu salin puolelle. Kuten kaikkien hyvien rakennusten vihkäisissä, ei sali ollutkaan vielä valmis. Juhlapukuinen yleisö seurusteli konserttitalon aulassa ja rakennusmiehet kiinnittivät viimeisiä liukuesteitä salin portaikkoon. Siivooja kulki porras portaalta miesten perässä ja kun viimeiset roskat oli korjattu pois, pääsi juhlayleisö sisään nauttimaan konsertista ja tietysti myös juhlapuheista.

Kapellimestari Martti Similä määräsi Lahden konserttitalon avajaiskonserttiin muusikoille työpuvuksi frakin. Lyömäsoitinsoittaja Jorma Alanne, taustana konserttisalin reikäisellä metallilevyllä äänieristetty käytävän seinä. JORMA ALANTEEN ARKISTO.

Jorma Alanne johtamassa perustamaansa Päijät-Hämeen konservatorion lyömäsoitinryhettä Lahden konserttitalon salissa. JORMA ALANTEEN ARKISTO.

Talon arkea

Valmistumisen jälkeen salia käytettiin monimuotoisesti. Parvella olivat urut ja urkujen soiton opettajana oli kanttori Äikää. Niinä iltoina, kun sali toimi elokuvateatterina 1950-luvulla, ei urkuja tietenkään voinut soittaa, kun parvella olivat käytössä elokuvaprojektorit. Elokuvateatteri ei ollut talossa kuin kaksi - kolme vuotta, mutta jostain syystä myös urkujensoiton opetus loppui ainakin parvella mutaman vuoden kuluttua.

Konserttisalin akustiikka on kohtuullisen hyvä puolensadan soittajan orkesterille. Aluksi orkesterilavan takaseinässä oli vanerilevy pehmentämässä ääntä, joka kimpooa myös takaseinään. Seinälle pyydyttiin verho pehmentämään jälkikaikua, koska mm. minä pelkäsin sekaantuvani tahdissa, kun ääni kimpooi seinästä korviin eikä pystynyt

kuulemaan soittimia kunnolla. Salin puolelle laitettiin portaikkoihin matot jossain vaiheessa, mutta onneksi ne poistettiin, koska ne imivät itseensä liikaa orkesterin soitinääniä. Jo täysi katsomo muuttaa akustiikkaa, mutta se huomioidaan jo salien suunnittelussa.

Minulla oli joissakin suurissa ooppera- tai operettiproduktioissa vaikeuksia nähdä kapellimestari. Esiintymislava voidaan laskea osittain alas, jolloin orkesteri laskeutuu ns. monttuun. Konserttitalossa lähtee montusta vielä portaat alaspäin ikään kuin sisäpihan suuntaan. Siellä oli lyömäsoitinsoittajan paikka. Minä siis istuin kapellimestarista katsoen vasemmalla alhaalla nurkkamontussa, mistä näki kapun kädenliikkeet ainoastaan peilien kautta. Työ opetti soittamaan "eri näkökulmista".

LAHDEN KONSERTTITALO KAUPUNKIKUVASSA

Konserttitalo rakennettiin kaupungin länsilaidalle, jonkin verran etäälle kaupungin ydinkeskustasta. Talo oli Lahden kaupunkirakenteen kannalta oivallisessa paikassa, koska se monine toimintoineen laajensi keskusta-alueita oleellisesti länteen päin. 1950-luvulla sen sijainti ei kuitenkaan ollut kaupalliselta kannalta otollinen.¹²⁰

Konserttitalon tienoo muodostui 1950-luvun kuluessa eräänlaiseksi uudeksi pikkuiipuri: jo vuonna 1940 Viipurin Diakonissalaitos asettui Tapionkadun varrelle ja rakensi vuonna 1950 uuden sairaalan vanhan viereen. Suunnitelmat teki viipurilainen, sodan jälkeen lahtelaistunut arkkitehti Jalmari Lankinen.¹²¹ Rakennuksesta tuli konserttitalon lähinaapuri. Viipurilainen Keskinäinen Vakuutusyhtiö Suoja rakennutti toimitalonsa vuonna 1947 Hevosmiehenkadun luoteispuolelle, ja se tuli myöhemmin sijaitsemaan vastapäätä konserttitaloa. Suojalinnan piirustukset laati niin ikään Jalmari Lankinen. Viipurilaisperäiset ammatilliset koulut saivat uudisrakennukset Fellmanin pellon taakse 1950-luvun kuluessa arkkitehteina Olli ja Eija Saijonmaa, ja vuonna 1955 valmistui ylemmäs Harjukadun päätteeksi ortodoksinen kirkko, jonka suunnitteli arkkitehti Toivo Paatela. Sen esikuvana oli Viipurin Eliaan kirkko ja sisustuksena monien menetetyn Karjalan seurakuntien esineistöä.¹²² Vuonna 1955 Lahden karjalaiset lahjoittivat lisäksi 50 vuotta täyttävälle uudelle kotikaupungilleen Jussi Mäntysen Hirvi-veistoksen, joka on Viipurin Torkkelinpuistoon vuonna 1924 pystytetyn veistoksen kopio.¹²³ Patsas sijoitettiin konserttitalon edustalla olevaan Erkonpuistoon.

Konserttitalon vieressä yhtyi viisi katua, muun muassa Lahden pääväylä Aleksanterinkatu sekä kaupungin keskeinen sisääntulotie, Hevosmiehenkatu. Paikka oli yksi Lahden uljaimmista. Liikenteen solmukohta oli ratkaistu vuonna 1949 valtavalla liikenneympyrällä, joka nimettiin Paasikiven aukioksi. Kaupungin ensimmäistä krinkulaa, kuten sitä kutsuttiin, naurettiin ja kummasteltiin, ja se sai pilkkanimen Kajalan kaalimaa. Kaupunginjohtaja puolusti innokkaasti liikennejakajia, joiden malliin ja toimintaan hän oli tutustunut matkoillaan Keski-Euroopassa.¹²⁴

120 Musiikkiopiston Omakotisäätiön toimintakertomus vuodelta 1955 (OKSA).

121 Niskanen - Niskanen 2001, 2179.

122 Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista 2000, 28, 56, 59.

123 Lahden kaupungin julkiset veistokset s.a., 13.

124 Tuomi 1990, 17 - 18; "Krinkuloitu liikenne yleistä ulkomaiden kaduilla. Kaupunginjohtaja Kajalan näkemyksiä Länsi-Euroopan maista", Lahti 14.8.1949.

Vaikka krinkula olikin rakennettu liikenneongelmien ja niiden oletetun kasvun vuoksi, se muokkasi myös voimakkaasti kaupunkikuvaa. Ympyrä avasi Aleksanterinkadun pään kohti länttä ja hiihtostadionia, yhtä Lahden merkittävimmistä tunnuskuvista. Liikennejakajan ympäristössä oli myös leveitä katuja ja arkkitehtonisesti korkeatasoisia, yksilöllisiä rakennuksia. Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen suunnittelema linja-autoasema oli rakennettu vuonna 1939. Sen kaariaihe vastasi komeasti liikenneympyrän muotoihin. Suojalinna ja vuonna 1953 valmistunut arkkitehti Unto Ojosen piirtämä Pellonkulma reunustivat ympyrää vertauskuvallisena porttiaiheena lännessä. Suojalinnan jatkoksi pystytettiin vuonna 1949 Ojosen suunnittelema virkailijatalo, joka jatkoi massiivista kaupunkimuuria Hevosmiehenkadun varressa. Ympyrän itäreunalla oli puolestaan Orimattilan Kutomon tehdasrakennus, joka oli rakentunut vuoteen 1946 mennessä kuusikerroksiseksi kaupunkitaloksi vankkoine kulmatorneineen. Ainoastaan Aleksanterinkadun eteläpuolella oli enää matala rakennus, Karl Forstadiuksen vuonna 1910 piirtämä jugendtyylinen kolmikerroksinen Aarnion talo. Se korvattiin vuonna 1961 kahdeksankerroksisella liike- ja asuintalolla, jonka arkkitehtuurissa voi nähdä viitteitä konserttitalon Sibeliuksenkadun puoleisesta ruutujulkisivusta. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Jorma Vuorelma. Ympyrän näköetäisyydellä oli myös uusbarokkityylinen Lahden kartano, arkkitehti Hjalmar Åbergin kädenjälkeä vuodelta 1898.¹²⁵

Sirenien luomus oli näiden rakennusten looginen rakennustaiteellinen jatko ja monumentaalisommitelman täydennys. Ympyrän pohjoisreuna vaati riittävän vahvaimen ja persoonallisen rakennuksen, joka toisaalta kokosi arkkitehtoniset aiheet ja toisaalta antoi tilaa jokaiselle yksilölle.

Konserttitalon torniosa kohosi kuutisen metriä korkeammalle kuin viereinen Diakonissalaitos. Sairaalarakennusta on myöhemmin korotettu kahdella kerroksella ja se jatkaa nyt yhdessä konserttitalon kanssa Sibeliuksenkadun korkeaa linjaa. Konserttitalon matala liikeosa nivelsi tornin konserttitalin simpukkamuotoon, joka oli lahtelaisessa kaupunkirakenteessa

Pylväskäytävä kannattelee konserttisalia.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

täysin uusi ja outo elementti. Simpukkaosa ei varsinaisesti näykään keskustaan, vaan sinne avautuu konserttitalosta käsin traditionaalinen torni ja sen jalustana oleva vaakasuuntainen liikeosa. Simpukan volyymia voi tarkastella kokonaisuudessaan ainoastaan Hollolankadulta ja linja-autoasemalta päin. Näin tämä Lahden keskustan perinteisen tiukahkon umpikorttelijärjestelmän rikkova elementti kunnioittaa ympäristöään ja sen historiaa.

Toisaalta konserttitalon massoittelu noudatti Fellmanin pellolle vuonna 1941 laaditun asemakaavamuutoksen ideoita. Kaava ilmensi uudenlaisia kaavoitusihanteita, joiden myötä vanhat suljetut kaupunkimuurit hylättiin ja korttelit avattiin siten, että asuinrakennukset sijoitettiin niiden keskelle, jotta ne saivat mahdollisimman runsaasti päivänvaloa mahdollisimman monelta suunnalta. Liiketilat rakennettiin mataliksi nauhoiksi niiden ympärille. Lahdessa tätä funktionalistista kaavoitusmallia suositettiin erittäin paljon 1940-luvulta aina 1960-luvulle saakka.

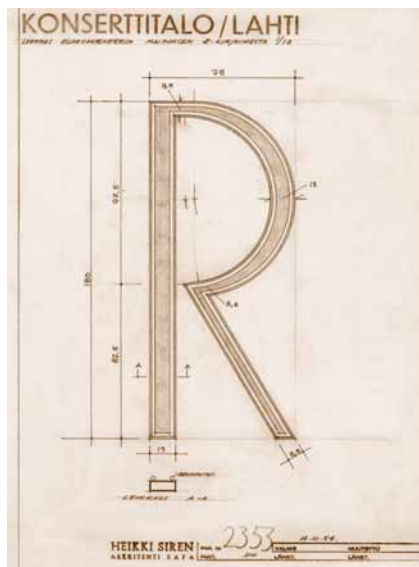
Kaikki konserttitalon Hollolankadulle suuntautuvat sivut ovat umpinaisia lukuun ottamatta simpukan vieressä olevaa lämpiöseinää, jossa on kookkaat nauhaikkunat, sekä simpukan läntisessä laidassa olevaa lasitiili-ikkunaa. Tämä arkkitehti Martaksen kritiikissään esiin nostama ratkaisu perustuu mitä ilmeisimmin paitsi käytännön sanelemiin ehtoihin, myös arkkitehdin tavoitteeseen tasapainottaa simpukan voimakas muoto muun rakennuksen kanssa. Kun tornia tarkastelee suoraan edestä, yksinkertaisiin geometrisiin perusmuotoihin pohjautuvat, tarkalla suhdetajulla mitoitettut, umpinaiset julkisivut, tornia halkova lasitiilinauha sekä simpukka muodostavat sangen jännitteisen kokonaissommitelman, joka todistaa arkkitehdin suurista taidoista erityisesti vaikeat lähtökohdat huomioon ottaen.

Simpukan raskas massa on nostettu keventävän pilarikäytävän päälle. Samanlainen loggia-aihe on myös viereisessä, vuonna 1947 valmistuneessa Suojalinnan talossa. Tämä arkkitehtonisesti sangen perusteltu, hienostunut ratkaisu johtuu kuitenkin perimmältään tilaongelmasta. Käytävän pilarit kannattavat konserttisalin seinää, ja sali saatiin mitoitetuksi ahtaalle tontille ainoastaan rakentamalla se osittain katumaalle. Pihan puolella turvauduttiin samanlaiseen keinoon, kun katsomon ohituskäytävä jouduttiin sijoittamaan naapuritontille.¹²⁶

Rakennuksen pohjoisten, ikkunattomien julkisivujen pintamateriaalina käytettiin betonimosaiikkilaattoja. Ikkunajulkisivut päällystettiin tshekkoslovakialaisilla lasilevyillä.

Konserttitalon pohjoinen julkisivu.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

Elokuvateatteri Ritzin neonkirjain.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

127 Musiikkiopiston Omakotisäätiön rakennustoimikunnan kokospöytäkirjat 26.2.1953 ja 6.5.1953 (OKSA).

128 Musiikkiopiston Omakotisäätiön toimintakertomus vuodelta 1955 (OKSA); Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 14.5.2001.

129 Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

130 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 14.5.2001.

131 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

132 "Lahden konserttitalon suunnittelukilpailu ratkaistu. Rakennuksesta 9-kerroksinen, suuruudeltaan 23.000 m³, kustannusarvio noin 200 milj. mk", Etelä-Suomen Sanomat 13.5.1952.

133 11.10.1954 päivätyt Lahden konserttitalon pääpiirustukset (LRV).

Alunperin alumiinipelistä rakennettavaksi suunnitellun katon materiaali muutettiin galvanoiduksi pelliksi.¹²⁷ Hevosmiehenkadun puoleiset pilarit päällystettiin pieniruutuisilla hiekanvärisillä mosaiikkilaatoilla. Sokkeli tehtiin ruostumattomasta teräksestä.

Hyvin pian jouduttiin toteamaan, että lasilevyt olivat epäonnistunut ratkaisu. Materiaali oli Suomessa aivan uusi, eikä sen käytöstä ollut juuri kokemusta. Lasilevyt halkeilivat jo toisena talvena rakentamisen jälkeen, ja niitä putoili jopa kadulle. Monien korjausyritysten jälkeen levyt vaihdettiin ensin tilapäisesti kovalevyyn ja lopulta mineriittiin.¹²⁸ Nykyään arkkitehtonisesti latteana ja halpana pidetty mineriitti oli kuitenkin 1950-luvulla moderni ja kerrostaloissa jopa uraauurtava ratkaisu, mutta senkään pitkäaikaisesta käytöstä ei ollut näyttöä. Heikki Siren pitää muutosta valitettavana, joskin hyvin ymmärrettävänä sekä taloudelliselta että tekniseltä kannalta.¹²⁹

Heikki Siren suunnitteli myös julkisivujen valomainosten kirjainten typografian,¹³⁰ joka oli olennainen osa rakennuksen arkkitehtuuria. Idea tuli Felix Krohnin mukana Yhdysvalloista. Hän halusi talon julkisivuihin runsaasti neonmainoksia, jotta rakennus huomattaisiin.¹³¹ Tekstit oli sijoitettu talon kulmauksiin tornin ja liikeosan katolle sekä arkadikäytävän päälle. Mainokset on jouduttu poistamaan talon käyttötarkoitusten muututtua.

Hevosmiehenkadun ja Tapionkadun kulmaukseen suunniteltiin karjalaista musiikki-aihetta kuvaavaa muistomerkkiä.¹³² Teos olisi sijoitettu osaksi Hevosmiehenkadun päätteenä olevaa porrassommitelmaa. Vuoden 1952 suunnitelmaluonnoksissa muistomerkki on esitetty massiivisena Tapionkadun puolella noin kaksi metriä, Hevosmiehenkadulla lähes viisi metriä leveänä, kahdeksan metriä korkeana ja lähes kolmannen kerroksen puoliväliin yltävänä abstraktina hahmona, joka on pystytetty neljälle metrin korkuiselle jalalle.¹³³ Hanke ei toteutunut, eikä sen tarkemmasta luonteesta tai aiotusta suunnittelijasta ole saatavissa enää tietoja. Muistomerkin korvasi - ainakin karjalaisen sisällön osalta - vuonna 1955 pystytetty taiteilija Jussi Mäntysen veistämän Hirvi-patsaan kopio Erkonpuistossa. Jo vuonna 1953 oli kuvanveistäjä Emil Wikströmin Viipurissa olevan Mikael Agricolan muotokuvan yläosan kopio sijoitettu ylemmäs Erkonpuistoon.

Konserttitalon pienoismalli, etualalla toteuttamatta jäänyt veistos. SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

FM Eila Jokinen:

Viipurin musiikkiopistohan se talo oli!

Kun muutin Lahteen vuonna 1946, tulin monella tapaa hyvin erikoiseen, pieneen kaupunkiin. Yksi kaikkein hämmästyttävimpiä asioita oli mielestäni pianoa soittavien koulutoverien suuri määrä. Kaikki kävivät Viipurin musiikkiopistoa. Karjalaistytöstä se vaikutti hyvin kotoisalta. Itsekin olin jonkin aikaa musiikkiopiston kirjoissa, en tosin soittamista vaan lausuntaa oppimassa. Musiikkiopisto toimi 1940–50-lukujen taitteessa Rautatiekadun ja Harjukadun kulmassa olevan talon yläkerrassa. Talon alakerrassa oli apteekki.

Ahtaathan ne tilat olivat. Kun alkoi kuulua puheita, että Hevosmiehenkadun (nyk. Hollolankatu) varteen aiottiin rakentaa musiikkiopistolle oma talo, kuulosti se uskomattoman hienolta. ”Kruuni sen tekkö” sanoivat siirtokarjalaiset. Hiukan taisi puheesta kuulua ylpeys sitä, että koti-Karjalasta lähtöisin oleva oppilaitos Lahteen rakentui. Varsinkin, kun se kantoi Viipurin nimeä. Tuskinpa peruslahtelaisetkaan hanketta vastustivat. En muista kuulleen purnauksia asiasta.

Kuljin kouluun Hevosmiehenkatua. Kohta 1950-luvun alussa koulutien varteen kohosivat ensimmäiset Hakatornit, ja samoihin aikoihin alkoi kadun toisella puolen musiikkiopiston perustusten kaivu. Kuoppa näytti hirvittävän suurelta. Hirvittävän suurelta näytti itse talokin, kun se vähitellen alkoi kohota maan pinnasta ylöspäin.

Valmista taloa ihailtiin jos kohta vaihdettiin myös mielipiteitä sen erikoisesta muodosta. Komeana sitä pidettiin. Ja tarpeellisenä. Felix Krohn oli tehnyt ison urakan musiikkiopiston talon hyväksi.

En muista kuulleen poikkipuolisia puheita, ei ainakaan siinä nuorten lahtelaisten joukossa, johon kuuluin.

Uuden talon myötä kaupungin musiikkielämä vilkastui entisestään. Konsertit olivat juhlaa uudessa salissa. Niissä tuli käytyä. Opiston opettajat – tunnetuimmat heistä – huomattiin kaupungilla: Sally Westerdahl ennen muuta. Boris Sirpo nähtiin täällä, samoin Heimo Haitto. Nimekkäät opiskelijat, kuten Leena Kareoja, Doris Finskas, Usko Viitanen ja Kaarina Kokko tunnettiin niin ikään. Kun pysähtyy pohtimaan, mitä seurauksia talon saamisella oli, on pakko myöntää, että se avasi Lahdelle tietä sellaiseksi musiikkikaupungiksi, jollaisena se nykyään tunnetaan.

Konserttien lisäksi opiston talo tarjosi myöhempinä vuosina myös vaikuttavia juhlaokemuksia ja minulle erityisesti mieleen jääneen oopperaelämyksen. Vuotta en muista, mutta Gershwinin Porgy ja Bess oli kyseessä. Näyttämöllä, joka ei ollut kovin suuri, sykki etelän värikäs elämä ja kaikui musiikki, josta pysyvästi on jäänyt mieleen Ritva Auvisen Etelän kehtolaulun upea tulkinta.

Jossain vaiheessa opiston nimi muuttui Viipurin musiikkiopistosta Lahden musiikkiopistoksi. Siinä vaiheessa – muistelen – puhuttiin jo ihan yleisesti Konserttitalosta, joka katki suojiinsa niin musiikin opetusta kuin myöhemmin tavaratalon ja sen jälkeen oma työpaikkani, Lahden kaupungin pääkirjaston parinkymmenen vuoden ajan. Vaan se on jo toinen juttu.

LAHDEN KONSERTTITALO SISÄLTÄ

Konserttitalon alkuperäisestä sisustuksesta on saatavissa melko niukasti tietoa. Lähinnä informaatio on koottava vanhoista valokuvista,¹³⁴ joista ei kuitenkaan voi tavoittaa rakennuksen värimaailmaa. Sisustuksen suunnittelivat Heikki ja Kaija Siren yhdessä. Heidän toimistostaan tehtävää oli jakamassa myös sisustusarkkitehti Tauno Kivinen. Kaija Siren otti puolisoiden työnjaossa yleensä hallintaansa sisustuksen, erityisesti sen värit ja materiaalit. Heikki Siren pitää Kaija Sirenin osuutta erittäin tärkeänä kokonaistuloksessa.¹³⁵ Myymälöiden ja hotelliravintolan sisustukseen otti osaa myös sisustusarkkitehti Pedro Yoma, ja ravintolakeittiön kalustukseen ekonomi Varno. Keilahallia koskevilla kysymyksissä avustivat johtaja E. Cedergren, kauppaneuvos K. Ahlström, insinööri J. Louhio, insinööri E. Laitinen ja johtaja A. Mantere.¹³⁶

Rakennukseen nousesta ensin muutamia, lähes koko Tapionkadun julkisivun levyisiä portaita ylös katutasosta, ja niiden jälkeen on lepotaso. Sisäänkäynnin takana on korkea kaksivartinen portaikko, joka johtaa yleisölämpiöön. Tämä arkkitehtoninen aihe voidaan mieltää Dyrssenin musiikin ja arkkitehtuurin yhteisiä metaforia käsittelevän tutkimuksen¹³⁷ mukaan musikaaliseksi: ensin rauhallinen alkusoitto ja lyhyt tauko, jonka jälkeen kiihtyvä rytmi, joka vie ylös juhalliseen korkeuteen. Monissa julkisissa rakennuksissa, erityisesti kulttuurirakennuksissa, on käytetty tätä motiivia. Taloon tulija nousee sekä kuvaannollisesti että konkreettisesti ylöspäin, arjen ylle, juhlatunnelmaan.

Lämpöön lievästi kaarevaa takaseinää hallitsevat vaatenaulakot, jotka ovat piilotettavissa paksuilla ja raskailla, koko seinän peittävillä verhoilla. Niiden alkuperäinen väri oli Felix Krohnin tyttären Hele Krohnin mukaan harmaa, jossa oli hillittyjä karmiinipunaisia ja smaragdinvihreitä korosteita.¹³⁸ Lämpötila on melko kapea, kapeimmillaan seitsemän ja leveimmillään 15 metriä. Sen pituus on 31 metriä. Tila on hyvin kaksijakoinen, toisaalta sangen korkea, toisaalta parvekeosan alta hyvin matala. Vahvan ilmeen sille antavat myös kahden ja kolmen vaalean pilarin kimput, jotka kannattavat parvekettä, sekä veistosmainen ylälämpiöön johtava portaikko, jonka hienostuneesti muovattu siksak-kuvio näyttää

134 Pullinen 1968, 161; Suomen rakennustaiteen museo, arkkitehtuuriarkisto; Lahden hotelli- ja ravintolakoulun museokokoelma, kuva-arkisto; Siren Arkkitehdit Oy, kuva-arkisto.

135 Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001.

136 Musiikkiopiston Omakotisäätiön toimintakertomus vuodelta 1954 (OKSA); Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 11.10.2001.

137 Dyrssen 1995.

138 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

kohottavan matalaa kattoa. Suljetun tilan tuntu on kuitenkin voimakas. Niinpä arkkitehdit loivat sisustuksella keveyttä ja väljyyttä, jota pienehkö lämpiö muutenkin kaipaa. Tila oli maalattu valkoiseksi.

Talon valmistumisvaiheessa otetuissa valokuvissa lämpiö on kalustettu ainoastaan siroin, erittäin yksinkertaisin, kapeajalkaisin penkein, joiden verhoilun voi päätellä tummaksi nahaksi tai keinonahaksi. Penkit on asetettu pylväskimppujen väleihin poikittain. Lämpioössä on myös joitakin keveitä käsinojallisia pikkutuoleja. Parvekkeen alle kattoon on upotettu pyöreitä valaisimia tasaisiin riveihin. Parvekkeen kaiteen edessä lämpiön korkeassa osassa sekä parvekkeen katossa on kapeita lieriömäisiä riippuvalaisimia. Lämpioön takaseinällä on donaattorien taulu, johon on kuvattu Finlandian alkutahdit. Sen nuotit muodostuvat talon valtakunnallisten lahjoittajien nimilistoista. Hämäläisten laulun nuotteihin on merkitty lahtelaiset lahjoittajat ja Karjalaisten laulun nuotteihin viipurilaiset. Taulun sivuille on ripustettu Felix Krohnin ja Boris Sirpon muotokuvat.¹³⁹

Lämpioön arkkitehtoninen kohokohta on pohjoinen ikkunaseinä, ainoa varsinaisesti näkyvä yhteys ulos. Lämpio aukeaa torvimaisesti kaareutuen kohti ikkunan takana olevaa maisemaa, joka esittelee ylhäältä tarkasteltavan komean kaupunkipanoraaman. Tehokeino on vaikuttava, jopa dramaattinen.

Kapean viuhkan muotoisen, yhdellä parvella varustetun konserttitalin etuosassa on salin takaseinän kaarta mukaileva orkesterikoroke. Permanto muodostuu siis kahdesta samankeskeisestä ympyräkaaresta. Tila on hyvin niukka ja eleetön, esimerkiksi parven kaiteina ovat ainoastaan keveät metalliputkirakennelmat. Esirippu oli keskiharmaa.¹⁴⁰ Salin huomiota herättävimmät elementit ovat katon akustiset levyt, jotka laskeutuvat portaittaisesti kohti salin takaseinää. Salissakin tila ja sen vahvat puhtaat muodot puhuvat ilman korostuksia, saati dekoraatioita. Sen puhtautta korostaa valkoinen yleisväri. Lahden kaupunginorkesterin 1950- ja 1960-luvun kapellimestarit Martti Similä ja Urpo Pesonen pitivät salin akustiikkaa erinomaisena.¹⁴¹

Konserttitalin istuimet oli sävytetty Karjalan puna-mustin värein.¹⁴² Tuolit ja esiripun lahjoitti Suomi-Filmi Oy. Sen omistama Kino Ritz tuli konserttitalon vuokralaiseksi keväällä 1955 ja piti näytäntöjä salissa neljästi viikossa.¹⁴³ Elokuvaprojekteja käytettiin myöhemmin

Suomi-Filmin konserttitalin lahjoittamia istuimia.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

139 Leena [Ilmarinen] 1955, 38.

140 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

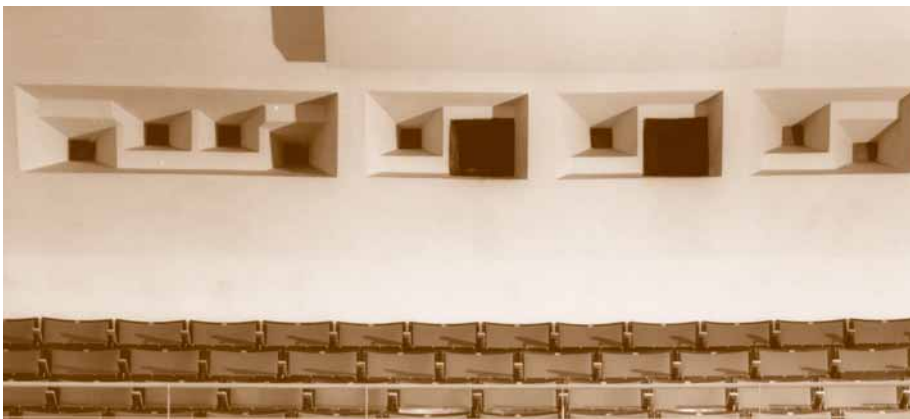
141 Ks. esim. Kati 1954, 20; Grönqvist 1975, 1.

142 "Musiikkiopiston uusi rakennus vihitaan tänään tarkoitukseensa. Kulttuuritalo kahden heimon yhteistyön tuloksena", *Etelä-Suomen Sanomat* 21.10.1954.

143 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 14.5.2001 ja 28.8.2001.

Näkymä konserttitalin parvelta.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

Elokuvaprojektorien aukot konserttisalin takaseinässä.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

myös oopperaesityksissä, joissa heijastettiin kuvia seinille, jotta lavasteita ei tarvittu niin paljoa. Näin tapahtui esimerkiksi Carmenissa.¹⁴⁴ Konserttikäytössä sali oli ainoastaan kolmena päivänä viikossa. Järjestely johtui siitä, että tiloista saatavat vuokratulot eivät aluksi riittäneet Omakotisäätiön menojen maksuun. Istuimet olivat elokuvateatterin tuolit, ja ne uusittiin myöhemmin. Elokuvateatteri lopetti konserttisalissa vuonna 1960. Suomi-Filmi Oy:n johtaja Risto Orko oli Felix Krohnin hyvä ystävä.¹⁴⁵

Ravintola oli lämpiön jatkeena ja tarvittaessa sen varatilana. Ravintolasali oli kapea pitkä tila, jota lämpiön tavoin rytmittivät vaaleaksi kiiltomaalatut pyöreät pilarit ja pilariparit sekä tilanjakajina toimivat kukkalaatikot. Sisäänkäynnin vieressä oli kaunis yksityiskohta, umpitiikkiset, messinkisillä pidikkeillä koristetut säleiköt. Takaseinä ja ikkunoiden vastainen seinä olivat väriltään tummahkot, keittiöön johtavan pienen käytävän viereinen seinä oli lasitiiltä. Pitkällä umpiseinällä oli keveitä sohvia, muutoin käytössä oli metallirakenteisia harmaalla kankaalla verhottuja pikkutuoleja. Ikkunaverhot olivat vaaleat ja yksiväriset, lattialla oli kirjava kokolattiamatto. Ikkunoiden edessä ja lähellä pitkää seinää oli sisustusarkkitehti Lisa Johansson-Papen 1940-luvun lopussa suunnittelemat pienet

144 Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004.

145 Juhana Kurki-Suonion tiedonannot 14.5.2001 ja 28.8.2001.

valkoiset kellonmuotoiset riippuvalaisimet, jotka oli sijoitettu pylväsväleihin siten, että sisääntuloportaikkoa vastapäätä olevassa pitkässä pylväsvälissä oli kaksi valaisinta ja muissa kapeammissa pylväsväleissä yksi. Keskellä salia oli Johansson-Papen vuonna 1954 piirtämiä Kulmikas sipuli -nimisiä opaalilasisia kattovalaisimia kahden ja kolmen lampun ryhminä. Salin yleisilme oli melko vaalea. Tämänkin tilasommitelman ydin on seinän mittainen ikkunauhu, jonka takana näkyvä kaupunkimaisema on kuvissa kuitenkin 1950-luvun lopulle asti peitetty verhoihin.¹⁴⁶ Hotellihuoneet oli kalustettu yksinkertaisin kevytrakenteisin huonekaluin.¹⁴⁷

Keilahallin radat ja keilat olivat Jugoslaviasta tuotettua valkopyököä, ja ne rakennettiin Rauma-Repolan tehtailla Lahdessa.¹⁴⁸ Myymäläosassa oli 15 pientä kauppaa, jotka oli pääosin sijoitettu kauppakujan varrelle, ja ainoastaan suurimpiin oli käynti suoraan kadulta. Myymälät olivat lasiseinäisiä ja ne oli sisustettu yhtenäisesti. Iltaisin ne suljettiin metallisin säleovin.¹⁴⁹ Nämä ovet osoittautuivat pian hyvin epäkäytännöllisiksi ja liian kevytrakenteisiksi, ja liikehuoneistoja jouduttiin vartioimaan niiden sulkeuduttua, kun kauppakäytävässä oleva kahvibaari oli vielä auki. Jotkut liikehuoneistoista olivat osittain niin matalia, että se häiritsi niiden toimintaa. Liikepaikkoina nämä tilat eivät olleet parhaita mahdollisia, ja ensimmäisenä toimintavuotena jo kaksi yritystä meni konkurssiin, toisena samoin kaksi. Omakotisäätiön velkataakkaa nämä vastoinkäymiset lisäsivät entisestään.¹⁵⁰

Alkuvuosina, kun säätiön talous oli tiukalla ja säätiö vielä toimi alkuperäisen karjalaisen yhteishengen voimalla ja yhteiseen hiileen puhaltaen, tehtiin remonteja ja korjaustöitäkin talkoovoimin. Juhana Kurki-Suonio muistaa nähneensä esimerkiksi kapellimestari Martti Similän Uuti-vaimoineen maalaamassa ravintolan seiniä 1950-luvun lopulla.¹⁵¹

Konserttitalossa on vuosien kuluessa tehty lukuisia muutoksia, jotka ovat johtuneet ennen kaikkea käyttötarkoitusten vaihtumisesta. Syksyllä 1957 Omakotisäätiö myi ravintolan ja hotellin osakekannan varatuomari Sven Seveliukselle, rouva Salme Seveliukselle ja

Ravintola Salpaus alkuperäissisustuksessaan.

VIIPURIN MUSIIKKIOPISTON OMAKOTISÄÄTIÖN ARKISTO.

Valkopyökkisiä keilaratoja.

SIREN ARKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

146 Riikka Pölläsen tiedonanto 12.9.2001; Hele Krohnin tiedonanto 4.10.2004; Lahden hotelli- ja ravintolakoulun museokokoelma, kuva-arkisto.

147 Hotelli Salpaus. Esittelylehtinen.

148 Leena [Ilmar] 1955, 39; Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 11.10.2001.

149 "Musiiikkiopiston uusi rakennus vihitaan tänään tarkoitukseensa. Kulttuuritalo kahden heimon yhteistyön tuloksena", Etelä-Suomen Sanomat 21.10.1954.

150 Musiiikkiopiston Omakotisäätiön toimintakertomus vuodelta 1955 (OKSA).

151 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 28.8.2001.

Viipurin Musiikkiopiston 40-vuotisjuhla Ravintola Salpauksessa vuonna 1958.

LAHDEN KONSERVATORIO, KUVA-ARKISTO.

152 Pöytäkirja ja sen liite B Musiikkiopiston Omakotisäätiön hallituksen kokouksesta 25.9.1958 (OKSA).

153 Riikka Pöllänen tiedonanto 12.9.2001.

154 Pullinen 1968, 161.

155 Marimekkoilmiö 1986, 118.

156 Kurki-Suonio, Juhana, Lahden konserttitalon peruskorjauksen valmistajaisjuhlapuhe 1974. Päiväämätön moniste. (OKSA); Riikka Pöllänen tiedonannot 12.9.2001 ja 18.9.2001; Pöllänen, Riikka, Hotelli Salpaus Lassi Pohjan aikaan. Päiväämätön moniste; Lahden hotelli- ja ravintolakoulun museokokoelma, kuva-arkisto.

157 Kurki-Suonio, Juhana, Musiikkiopiston Omakotisäätiön 20-vuotishistoriikki. Päiväämätön moniste. (OKSA); Riikka Pöllänen tiedonanto 12.9.2001; Pöllänen, Riikka, Hotelli Salpaus Lassi Pohjan aikaan. Päiväämätön moniste; Lahden hotelli- ja ravintolakoulun museokokoelma, kuva-arkisto.

158 Pöllänen, Riikka, Hotelli Salpaus Lassi Pohjan aikaan. Päiväämätön moniste. Ks. myös Lampila 2000, 105 - 107.

ravintoloitsija Lassi Pohjalle, ja ravintolan ja hotellin tilat vuokrattiin heidän yhtiölleen. Uudet omistajat tekivät heti joitakin muutoksia talossa, muun muassa uudistivat valomainoksia.¹⁵² He käyttivät sisustajanaan helsinkiläistä sisustusarkkitehtia Hillevi Bymania.¹⁵³

Vuonna 1958 järjestetyiltä Viipurin musiikkiopiston 40-vuotisjuhlan kansalaisillallisilta otetussa valokuvassa¹⁵⁴ ravintolan sisustus on säilynyt suurin piirtein ennallaan. Verhot ovat kuitenkin vaihtuneet tekstiilitaiteilija Maija Isolan vuonna 1957 Printexille suunnittelemaksi Ruusupuu-kankaaksi. Ne ovat hyvin voimakas, mustavalkoinen ja graafinen elementti muuten niukkalinjaisessa sisustuksessa. Kangas oli tuolloin hyvin moderni ja valmistustekniikaltaankin käänteentekevä.¹⁵⁵ Sisustuksen muutoksissa säilytettiin toistaiseksi vielä talon alkuperäinen modernistinen henki.

Vähitellen ravintolatoiminta laajeni, ja se tarvitsi lisää tilaa. Ravintolatoimintaa oli parhaimmillaan neljässä kerroksessa. Konserttisalin lämpiö otettiin usein suurten illallisten aikana käyttöön, ja silloin sen lattialle levitettiin itämaiset matot. Lämpöön seinää siirrettiin siten, että siitä saatiin pieni tila ravintolan käyttöön. Tämän tilan vieressä oli orkesterikoroke, ja uusi soppi olikin asiakkaiden keskuudessa hyvin suosittu, koska siitä saattoi seurata tanssia. Kolmanteen kerrokseen tehtiin Sininen sali ja Vihreä kabinetti, joihin saatiin yhteensä 40 asiakaspaikkaa. Niiden yhteydessä oli aulatila, jonka tunnelmanluojina oli Alvar Aallon jalkalamppuja. Musiikkiopisto joutui taloudellisista syistä luopumaan kokonaan viidennen kerroksen tiloista, ja sinne toteutettiin 1960-luvun alussa juhlerakennus, jossa oli ravintolasali, Ruusukabinetti ja Pyöreä sali. Ravintolasali sisustettiin klassisesti aidoin matoin ja raskain vihrein silkiverhoin, ja korosteena oli antiikkinen kaappikello. Pyöreä sali sai nimensä valtavasta pyöreästä kattovalaisimesta. Tila oli väritään oranssi, ja sen seinillä oli taidegraafikko Tapani Lemminkäisen muotokuvapiirustukset Lahden Rotaryklubin jäsenistä.¹⁵⁶

Vuoden 1960 ja 1963 välillä vanha ravintolasali maalattiin tumman ruskeanvihreäksi ja valaisimet vaihdettiin suurikokoisiksi messinkipalloiksi. Verhot vedettiin ikkunoiden edestä, ja kaupunkipanoraama tuotiin näin osaksi ravintolasisustusta. Tämä Lassi Pohjan idea oli tuolloin hyvin uusi ja radikaali, koska ravintolavieraiden henkilöllisyyttä haluttiin suojata, eikä ollut sopivaa, että tanssivat vieraat näkyvät ulos. Samoihin aikoihin konserttitalon ala-aulaan, entisen elokuvateatterin lippukassan paikalle avattiin romanttisesti sisustettu baari ja hieman myöhemmin myös toinen, ilmeeltään moderni baari, jossa käytettiin sisustuselementtinä sekä seinissä että pöytäliinoina Marimekon vahvakuvioista oranssia kangasta. Tarjoilijat pukeutuivat saman kankaan musta-valkoisesta versiosta ommeltuihin pitkiin emännänpukuihin.¹⁵⁷

Salpauksesta tuli sängen suosittu ja tunnettu ravintola. Konserttien jälkeen sekä yleisö että taiteilijat kokoontuivat sinne. Esiintyjät yöpyivät hotellissa. Näin rinnakkaiselo koitui kummankin osapuolen hyödyksi.¹⁵⁸

Konserttitalon muutokset jatkuivat Lahden kaupungin ostaessa Lahden Musiikkiopisto Oy:n osake-enemmistön Felix Krohnin perillisiltä sekä eräiltä muilta henkilöiltä vuonna

Ravintola Salpauksen menu Hänen kuninkaallisen korkeutensa, Norjan kruununprinssi Haraldin Lahden-vierailulla 25.2.1967.

YKSITYISKOKOELMA.

Kapellimestari Urpo Pesonen orkesterinsa edessä.
LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI, KUVA-ARKISTO.

1965. Musiikkilautakunta vuokrasi konserttisalin ja sen aputilat orkesterin esiintymisiä ja harjoituksia varten vuosittaisella sopimuksella, ja niinpä tilat siirtyivät sen hallintaan. Suurin osa Hollolankadun varrella sijainneista liiketiloista vuokrattiin kaupunginkirjastolle 1967. Keilaajat muuttivat urheilutalolle samana vuonna. Keilahalli saatiin Salpausravintolan sosiaalisiksi tiloiksi ja musiikkikirjastolle. Arkkitehti Maija Suurla,¹⁵⁹ kirjasto-suunnittelun asiantuntija, sai tehtäväkseen muutostyöt. Uusi kirjasto avattiin yleisölle lokakuussa 1967. Rakennus muuttui yhä enemmän kulttuurin työssijaksi. Hollolankadun liiketiloissa oli kuitenkin vielä vuokralaisena pankki, jolle oli yhdistetty tilat kahdesta pienestä kauppahuoneistosta, ja Sibeliuksenkadun puolella toimi edelleen yksi liikehuoneisto alkuperäisessä käytössään. Muutokset merkitsivät myös säätiön talouden paranemista ja vakiintumista.¹⁶⁰

Toukokuun lopussa 1973 Salpauksen vuokrasopimus säätiön kanssa päättyi. Musiikkiopisto sai käyttöönsä vapautuvat hotelli- ja kabinettitilat, ja ravintolasali ja -keittiö otettiin konserttivieraiden kahvituskäyttöön ja kaupunginorkesterin nuottivarastoksi. Vuonna 1974 saatiin päätökseen suuri peruskorjaus. Rakennuksen alkuperäiset arkkitehdit Heikki ja Kaija Siren eivät enää olleet halukkaita suunnittelemaan muutoksia, ja tehtävä annettiin lahtelaiselle Insinööritoimisto Blåfield & Louhiolle, jonka suunnittelijoista rakennusarkkitehti Erkki Karjalainen¹⁶¹ ja insinööri Antti Blåfield¹⁶² laativat piirustukset.¹⁶³ Muutokset eivät kovin suuresti vaikuttaneet alkuperäiseen tilajakoon.¹⁶⁴

Arkkitehti Jukka Siren,¹⁶⁵ Heikki ja Kaija Sirenin poika ja alkuperäisen arkkitehtitoimiston jatkaja, suunnitteli vuonna 1991 konserttitaloon muutokset, joilla muun muassa kaupunginkirjastolta vapautuvat tilat muokattiin Helsingin yliopiston Holding Oy:n tarpeisiin. Suuria muutoksia ei tilajaossa nytkään tapahtunut.¹⁶⁶ Sama toimisto laati piirustukset myös Hollolankadun puoleiseen päätyyn kaavailtua kamarimusiikkisalia varten 1990-luvun alkupuolella. Suunnitelma liittyi uudesta konserttitalosta käytyyn keskusteluun. Suunnitelmat osoittivat vanhan talon laajennusmahdollisuudet, mutta eivät johtaneet tuloksiin.¹⁶⁷

Keväällä 2000 valmistui Lahden Sibeliustalo, ja Lahden kaupunginorkesteri muutti uusiin suojiin. Myös Helsingin yliopiston Holding Oy hakeutui uusiin toimitiloihin. Lahden

159 Maija Suurla syntyi 11.1.1921 Hiitolassa. Valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä korkeakoulusta 1953. Työskenteli Arkkitehtitoimisto Elsi Borgin toimisto-arkkitehtina 1950 - 1955 ja Arkkitehtitoimisto Kaisa Harjanne - Maija Suurlassa 1955 - 1981. Diplomi-insinööri ja arkkitehdit 2000 2 2000, 651.

160 Kurki-Suonio, Juhana, Musiikkiopiston Omakotisäätiön 20-vuotishistoriikki. Päiväämätön moniste. (OKSA).

161 Erkki Karjalainen syntyi 13.3.1946 Pihtiputaalla. Valmistui rakennusarkkitehdiksi Lahden teknillisestä opistosta 1973. Arkkitehtuuritoimisto Erkki Karjalainen Ky:n toimitusjohtaja vuodesta 1979. Erkki Karjalaisen tiedonanto 12.10.2001.

162 Antti Blåfield syntyi 16.7.1907 Lahdessa. Valmistui insinööriksi Ingenieurschule Technikum Strelitzistä 1932. Insinöörimatrikeli 1969 1969.

163 Kurki-Suonio, Juhana, Lahden konserttitalon peruskorjauksen valmistujaisjuhlapuhe 1974. Päiväämätön moniste (OKSA).

164 13.7.1973 päivätyt Lahden konserttitalon muutospiirustukset (LRV).

165 Jukka Siren syntyi 9.3.1950 Helsingissä. Valmistui arkkitehdiksi Tampereen teknillisestä korkeakoulusta 1980. Työskenteli Anderson Architectsissa 1980 - 1981, Siren Arkkitehdit Oy:ssä 1982 - 1984 ja vuodesta 1984 sen toimitusjohtajana. Diplomi-insinööri ja arkkitehdit 2000 2 2000, 595.

166 20.2.1991 päivätyt Lahden konserttitalon muutospiirustukset (LRV).

167 Timo Helmisen tiedonanto 1.10.2004.

Kauppaneuvos Pertti Saarisen haastattelu 6.10.2004 Lahdessa, haastattelijana Paula Kurki-Suonio

Tulin Lahteen vuonna 1940 Laatokan rannalta, Lahdenpohjasta (Jaakkiman pitäjää). Pääsin työhön Jalonen Oy -nimiseen pyörä- ja urheiluliikkeeseen, missä työskentelin vuosikymmenen lopulle saakka. Muutin sitten Varkauteen työkaverini urheiluliikkeeseen. Varkauden aikana kypsyi ajatus oman liikkeen perustamisesta ja kuulin joltain varkautelaiselta Lahteen rakennettavasta konserttitalosta, joka tuntui hyvältä paikalta myös urheiluliikkeelle.

Otin tämän vuoksi elo-syyskuun vaihteessa 1954 yhteyttä Felix Krohniin, joka oli hyvin ystävällinen. Hän esitteli mielissään ja ylpeänäkin talon, muistan kuinka katselimme konserttisalia sen parvekkeelta ja se teki minuunkin vaikutuksen. Felix Krohnista sain muutoinkin sympaattisen kuvan, hän oli sanansa mittainen mies. Myös Jussi Kurki-Suonion kanssa tultiin tutuiksi ja asiat sujuivat hyvin.

Syyskuun 27. päivänä 1954 avattiin konserttitalossa Urheilu-Saarinen, vaikka viimeiset työt olivat vielä kesken. Rakennustelineet olivat vielä talon ympärillä ja niiden välistä mentiin liikkeeseen.

Liikepaikka oli hyvä, vaikka tilat olivat epäkäytännöllisesti kolmessa kerroksessa. Liikkeenä oli osa pienoistavarataloa, joka koostui monista eri liikkeistä, joiden tilat oli erotettu toisistaan vitriiniseinillä. Vitriiniseinät oli suunnitellut chileläinen arkkitehti Pedro Yoma ja ne olivat vuokranantajan omistuksessa. Kaikki olivat eri alan liikkeitä, niissä myytiin muun muassa kenkiä, elintarvikkeita, laukkuja,

kemikaaleja, kodinkoneita ja herrain asusteita. Parvekkeella olivat vielä Veikko Anderssonin kulta- ja kelloliike sekä kahvila. Liikkeenä toimi konserttitalossa vuoteen 1961, jolloin muutimme Aleksanterinkatu 1:een, lähemmäs toria ja käytännöllisempiin tiloihin.

Kauppa lähti käymään uudessa liikkeessä alusta lähtien hyvin, meillä oli joitakin myyntikikkoja ja sain hankituksi tavaraa, jota ei 1950-luvulla ollut saatavissa samaan tapaan kuin nykyään. Kerrankin panin lehteen ilmoituksen, että kello 10.32 junalla saapuu erä nahkatakkeja ja ihmisiä tuli ostamaan niitä niin paljon, että syntyi jonoja. Takit onneksi tulivat aikataulun mukaan ja ne myytiin suoraan laatikoista, ei tarvinnut edes hintalappuja laittaa.

Polkupyöriä myytiin liikkeessäni myös paljon ja eräs menestysartikkeli oli Kiinan-pommit, jotka olivat suosittuja pikkupoikien keskuudessa. Kuulin, että Lahden Lyseossa oli jonkun luokan liitutaululle piirretty liikkeenä ikkuna, johon oli vinosti kirjoitettu teksti "Kiinan pommeja".

Konserttitalossa oli myös keilarata, jolla ei kuitenkaan ollut merkitystä liikkeenä sinne sijoittumisen kannalta. Sen sijaan itse innostuin keilaamisesta, josta tuli minulle monikymmenvuotinen harrastus.

Kapellimestari Osmo Vänskä.

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI, KUVA-ARKISTO.

KUVA ANTTI SARAJA.

konserttitalo saatiin silloin lähestulkoon kokonaan musiikin käyttöön. Siellä toimivat sen jälkeen Lahden konservatorio ja Lahden ammattikorkeakoulun musiikin laitos, joka muutti pois kesällä 2003. Konserttisali on nimetty Felix Krohn -saliksi, ja sen vuokrauksesta huolehtii konservatorio. Liikehuoneistoista alkuperäisessä käytössään on enää Sibeliuksenkadun puoleinen pieni huoneisto, jossa toimii parturi. Entisen keilahallin tiloissa oli toukokuuhun 2003 saakka vuokralaisena Lahden Diakoniasäätiö, jolla oli hallussaan 515 neliömetriä, lähinnä luentokäytössä. Diakoniasäätiö huolehtii myös entisen Ravintola Salpauksen paikalla olevan ravintolan toiminnasta. Se on pääasiassa työntekijöiden ruokalana. Lahden kaupungin kiinteistöpalvelut ja työterveys sekä aluepelastuslaitos muuttivat taloon syksyllä 2003.¹⁶⁸

168 Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 11.10.2001;

Paula Kurki-Suonion kirje Riitta Niskaselle 24.9.2004.

Aessori Sirkka Lankisen haastattelu Lahdessa 3.5.2004, haastattelijana Marja-Liisa Niuranen

Muistoja Lahden konserttitalon alkumetreiltä

Lahteen siirtynet karjalaiset aloittivat suuria rakennussuunnitelmia kaupungissa, kun omat talot olivat jääneet rajan taakse Karjalaan. Lahden Diakonialaitoksen rakentamista vauhditti mm. professori Signe Löfgren. Laitoksen naapuritontti osoitettiin 1950-luvun alussa Viipurin Musiikkiopistolle, joka oli toiminut Lahdessa jo koko 1940-luvun. Tämän hankkeen panivat alulle opiston rehtori Felix Krohn yhteistyössä poikansa asianajaja Juhana Kurki-Suonion kanssa. Heillä kaikilla oli todellinen vimma saada näkyvää aikaiseksi ja töitä tehtiin suunnitelmien toteutumiseksi.

Lahden kaupunki tarjosi musiikkiopistolle tontteja toinen toisensa jälkeen, mutta aina nousi jokin este rakentamiselle. Felix ja Kyllikki Krohn kertoivat minulle, että mm. Tampereen kaupunki tarjosi opistolle tilat, mutta he halusivat olla Lahdessa.

Opiston rakentamiseen kerättiin rahaa hyvin monella tavalla. Juhana hankki ja myi makeisia ja hedelmiä, niitä mitä saatiin, hyväntekeväisyysmyyjäisissä. Tämä oli maassa silloin tapana. Lastenlinna rakennettiin Helsinkiin samalla rahoitustavalla. Nämä tuotteet olivat esimerkiksi appelsiineja, joita saatiin ostetuksi tai lahjoituksena ulkomailta ja ne myytiin rakentamisen hyväksi.

Viipurin musiikkiopisto rakennettiin nykyisen Sibeliuksenkadun ja Hollolankadun kulmatontille (entiset Tapionkatu ja Hevosmiehenkatu). Paikka oli niin vesipohjainen, että ensimmäiset seitsemän

miljoonaa markkaa (1950-luvun rahaa) menivät pohjan vahvistamiseen, paalutukseen. Tontti oli vanhaa Vesijärven pohjaa kuten diakonissalaitoksen tontti naapurissa.

Varoja rakentamista varten oli kerätty Amerikkaa myöten. Opiston perustaja Boris Sirpo oli muuttanut Yhdysvaltoihin sodan aikana ja vienyt mukanaan oppilaansa, myöhemmin suurta mainetta saavuttaneen viulutaiteilija Heimo Haiton. He olivat keränneet opistoa varten varoja pitämällä siellä konsertteja. Lahtelaiset, Viipurista tänne siirtyneet, yksityiset ihmiset ja liikeyritykset lahjoittivat rahaa. Minun käsitykseni mukaan myös lausuntataiteilija Kyllikki Krohn sijoitti isältään perittyjä varoja rakentamiseen.

Konserttitalo täynnä elämää

Konserttitalon sali oli ahkerasti käytössä, mutta olen ymmärtänyt, että talon muu vuokraus ei onnistunut odotusten mukaisesti. Asia oli niin, että Felix Krohnilla oli loistava mielikuviutus. Hän oli lähtenyt konserttitaloa suunniteltaessa siitä, että nykyisen Hollolankadun puoleiseen katutasoon tulisi uudenaikainen tavaratalo. Konserttisalin kerrokseen tuli ravintola lämpiöineen. Tavaratalo rakentui yksittäisistä, pienehköistä erikoistavaraliikkeistä. Musiikkiopiston tornirakennuksen keskikerrokseen perustettiin hotelli Salpaus. Tavaratalon piti tuottaa rahaa, jolla musiikkiopisto olisi rahoitettu.

Felix ja Kyllikki Krohn perustivat ravintola Salpauksen. Mutta Felix ei ollut sillä tavoin kauppias, että ravintolatoiminta olisi kannattanut. Apuun kutsuttiin Lieksasta ravintoloitsija Lassi Pohja. Minusta Salpaukseen saatiin loisto mies. Ravintola tuli tunnetuksi hyvästä ruoasta ja sen sanottiin olevan tasokkaampaa kuin Lahden Seurahuoneella, vaikka marsalkka Mannerheim olikin ollut sen kuuluisin ruokailija. Hän kävi siellä lounaalla mennessään Mikkelin päämajaan sodan aikana.

Lassi Pohjan aikana oli tapana, että sinfoniakonsertin jälkeen orkesterin jäsenet frakeissaan ja yleisö jäivät istumaan ravintolaan ja seurustelemaan. Siellä oli pieni korokeosa, missä minulla oli tapana istua kapellimestarin, konserttimestarin ja muitten sinne tulleiden kanssa.

Eräänä päivänä apulaiskaupunginjohtaja Vornanen, joka oli mieheni, ylläkäri Sakari Lankisen koulutovereita Savonlinnasta, soitti minulle ja ilmoitti, että Lahteen tulee sinä iltana korkea-arvoisia vieraita Wienistä. Itävallan suurlähettiläs oli vierailulla Lahdessa. Ryhdyttiin miettimään ruokalistaa. Lassi Pohja päätti tarjota alkupaloina karjalanpiirakoita, pääruoaksi ilomantsilaisen karhunpyytäjän Erosen kaatamaa karhunpaistia lisukkeineen ja jälkiruoaksi lettuja mesimarjahillon kera. Kaupunginorkesteri soitti wieniläismusiikkia ja Salpauksen aulaan oli järjestetty wieniläisen taiteen näyttely.

Kalervo Kallion veistämä Jean Sibeliuksen pää

Konserttitalon aulassa olevalla, kuvanveistäjä Kalervo Kallion veistämällä säveltäjämestari Jean Sibeliuksen pään hankinnalla on oma

mutkikas tarinansa. Olin 1970-luvulla kansanedustajana ja minut oli valittu varapuheenjohtajaksi valtion taideteoksia hallinnoivaan Antéllin säätiöön. Tässä ominaisuudessa kuvanveistäjä Kallion sisar, kansanedustaja Katri Kaarlone kutsui minut 1973 tai 74 veljensä Kalervon muistotilaisuuteen tämän ateljeekotiin Munkkiniemeen. Hän halusi näyttää minulle velivainajansa veistoskokoelmaa. Katri ajatteli varmaankin, että kyllä Sirkka jonkun työn kokoelmasta ostaa. Siellä oli myös suuri Sibeliuksen pää. Katri sanoi, että hän toivoo minun ostavan sen Lahden komeaan konserttitaloon. Veistos ei olisi paljo maksanut. Minä lähdin ajamaan veistoshanketta Lahteen. Mutta kuvanveistäjän leski, rouva Kallio ei halunnut sitä myydä, koska se kuului heidän alaikäiselle tyttärelleen Kanervalle. Sovittiin, että taideteos siirtyy Lahteen, konserttitalon aulaan säilytettäväksi ja konserttityleisön ihailtavaksi. Kun Kanerva tulee täysi-ikäiseksi, hän voi silloin päättää veistoksen myynnistä. Veistoksen lopullinen kauppa tehtiin vasta 1990.

Lahdessa syntyi myrsky minun omatoimisuuteni takia. Juhana Kurki-Suonio suuttui, eikä olisi halunnut taloon tätä Sibeliusta. Veistoksen ostoon tarvittavasta rahasta tuli todellinen pulma, koska säätiön asiamies Juhana Kurki-Suonio ei katsonut sen hankintaa tarpeelliseksi. Meitä oli kaksi kovaa vastakkain, Jussi ja minä. Kaupunkikin vielä vastusti hankintaa eikä antanut siihen aluksi markkaakaan. Pään lunastukseen saatiin myöhemmin varat ja omalla paikallaan konserttitalon aulassa se seisoo tänäkin päivänä.

LAHDEN KONSERTTITALO

– PIONEERITYÖ VAILLA VERTAA

htäaikaa Lahden konserttitalon kanssa Heikki ja Kaija Siren suunnittelivat kohteita, joilla he 1950-luvulla loivat ensin kansallisen, sittemmin maailmanmaineensa. 1950-luku oli erittäin työntäyteinen. Otaniemen Teekkarikylää Espoossa kehiteltiin vuodesta 1950 aina vuoteen 1973. Samalla kun Servin mökki, teekkarien ravintola Otaniemessä valmistui, Heikki Siren luonnosteli Lahden konserttitalon kilpailuehdotuksen. Suomen Kansallisteatterin pieni näyttämö valmistui syksyllä 1954, kuten Lahden konserttitalokin, ja tuolloin Sirenit myös laativat lavastuksen Kansallisteatteriin Walentin Chorellin näytelmään Matkamies. Lisäksi Sirenit piirsivät Otaniemen kappelia konserttitalon rakentamisen ajan niin, että toukokuussa 1954 heidän kilpailuehdotuksensa sai lunastuksen arkkitehtikilpailussa, päätettiin toteuttaa, ja työskentely suunnitelman parissa aloitettiin varsinaisesti saman vuoden syyskuussa. Vuonna 1954 valmistuivat myös Kimmeltien ja Kontiontien rivitaloalueet Espoon Tapiolaan. Näitä suurtöitä edeltävät tehtävät olivat olleet lähinnä kerros- ja pientaloja sekä huviloita eri puolille Suomea.¹⁶⁹

Kaija ja Heikki Sirenin arkkitehtuuriin kiteytyi 1950-luvun alussa teemoja, jotka ovat toistuneet heidän tuotannossaan kautta vuosien. Lahden konserttitalossa on nähtävissä monia sellaisia aiheita, jotka ovat tunnusomaisia Sirenien kädenjäljelle, ja tässä mielessä konserttitalo asettuu vankasti osaksi suurempaa jatkumoa, vaikka se onkin Sirenien tuotannossa laskettava selvästi välityöksi.

Konserttitalosta tuttu selkeä, mittasuhteiltaan viimeistelty julkisivugeometria näkyy erityisesti Kansallisteatterin pienen näyttämön pohjoisfasadissa, mutta peitetymmin myös esimerkiksi joissakin 1950-luvun alun asuintaloissa. Aikakauden suosittu ruutujulkisivu on sekä konserttitalossa että teatterissa jalostettu pintaa syvemmäksi teemaksi, joka luo rakennusten arkkitehtonisen ilmeen. Ikkuna- ja seinäpinnan harkittu suhde sekä raskasta umpinaista seinää kannattava pylväskäytävä ovat yhdistäviä aineksia, joilla on sekä

¹⁶⁹ Siren 1954, 94; Siren 1955, 81; Kaija + Heikki Siren, arkkitehdit 1976, 190, 226 - 227; Walden 1998, 53; Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

Tavaratalon näyteikkunoita.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

konserttitalossa että teatterissa paitsi rakennustaiteellinen, myös karaktäärinen tehtävä: umpiseinä kertoo rakennuksen erityisluonteesta.

Tektonisuus, rakenteiden tehtävän osoittaminen ja siitä syntyvä kauneus onkin selvästi Sirenien mielialaiheita. Servin mökin ja Otaniemen kappelin näkyviin jätetyt puiset kattokonstruktiot ja kantavat pilarit muistuttavat toisiaan, ja samalla tavoin pylväät jäsentävät voimakkaasti tilaa konserttitalossa. Ajattomuus, elegantti yksinkertaisuus ja luonteva, mutta ilmeikäs tasapaino ovat ominaisia kaikille mainituille 1950-luvun alun

rakennuksille. Japanilainen arkkitehtuuri ei ehkä ole ollut Sirenien esikuvana, mutta se tulee kaukaisena muistumana mieleen heidän tuotantooan katsoessa.

Sirenien materiaalivalinnat antavat usein ylellisen tunnun rakennuksiin. Erilaiset keraamiset laatat, käsinlyödyn näköinen tiili ja ennen kaikkea erityyppiset puulajit ovat heille luonteenomaisia ratkaisuja. Lahden konserttitalon äärimmäisen niukka budjetti ei tarjonnut tässä suhteessa kovin antoisaa lähtökohtaa, mutta tshekkiläinen julkisivulasi ja pylväsgallerian mosaiikkilaatat kertovat kuitenkin arkkitehtien hakeneen tavallisuudesta poikkeavia materiaaleja konserttitaloonkin.

Jotkut interiöörien yksityiskohdat toistuvat niin ikään Sirenien töissä. Ylöspäin kohottavat, juhlalliset sisääntulot ja sirot, tiloille vahvasti leimaa antavat portaikot ovat löydettävissä niin konserttitalosta kuin Kansallisteatteristakin. Valaistus ja valaisimet ovat myös tärkeitä interiöörin tunnelmalle, kuten muutkin sisustuselementit, jotka kaikissa 1950-luvun alkupuolen töissä ovat hyvin keveitä ja niukkalinjaisia. Servin mökin ja konserttitalon lämpiön pienet tuolit ovat toistensa kaltaisia, samoin konserttitalon lämpiön alkuperäiset penkit ja Otaniemen kappelin alttaripalli.

Sisätilan ja ulkotilan vuorovaikutus on kautta koko tuotannon kulkeva piirre. Lahden konserttitalon lämpiön ja ravintolan arkkitehtuurin ominaisteemaksi kasvava, ikkunoista näkyvä kaupunkipanoraama on löydettävissä myös Kansallisteatterista, jonka lämpiöstä avautuu Kaisaniemen vanha puisto suurine puineen ja lampineen. Suunnittelijat ovat maininneet ne yhdeksi lähtökohdaksi kokonaissommitelmalleen.¹⁷⁰ Servin mökissä ja ennen kaikkea Otaniemen kappelissa suomalainen luonto on osa rakennustaiteellista ideaa. Kappelissa seinän kokoisten ikkunoiden takana näkyvä maisema on kohotettu alttaritauluksi, joka muuttuvaisuudessaan ja elävyydessään ilmentää sanomaansa ja tehtävänsä koskettavalla tavalla. Heikki Siren toteaa, että ympäristön kauneus on aina pyritty tarjoamaan mahdollisimman täyteläisenä rakennuksen käyttäjille.¹⁷¹

Akustiikan ohella näkyvyyden takaaminen on sekä konserttitalossa että teatterissa oleellinen haaste. Heikki Siren on korostanut antiikin amfiteatterien kaltaista demokratiaa

170 Siren 1955, 81.

171 Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

Lahden konserttitalo 3.11.1965. LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO. KUVA KUVAKIILA.

niiden suunnittelussa. Kansallisteatterin pientä näyttämöä piirtäessään hän hylkäsi vanhan perinteen, joka määräsi esimerkiksi katsojien sosiaalista asemaa korostavat aitiot pakollisiksi. Jokaiselle katsojalle on turvattava yhtäläinen näkyvyys lavalle.¹⁷²

Heikki Siren korostaa yhtäläisyyksien ohella kuitenkin myös rakennusten ja suunnittelutehtävien eroja. 1950-luvun alkupuolen työt olivat samankaltaisista arkkitehtonisista ratkaisuksistaan huolimatta erityyppisiä. Erilaiset mittakaavat tuottivat erilaisia tuloksia: esimerkiksi Kansallisteatterin kolmensadan paikan katsomoa ei voi verrata konserttitalon lähes kaksi kertaa suurempaan saliin, koska suunnittelutehtävien mittaluokat poikkesivat toisistaan suuresti.¹⁷³ Kansallisteatterissa tavoitteena oli intiimiys.¹⁷⁴

Kaija ja Heikki Sirenin toisessa konserttitalossa, arkkitehtikilpailun pohjalta Linziin Itävaltaan vuonna 1962 suunnitellussa ja 1974 valmistuneessa Brucknerhausissa Lahdessa löydetyt arkkitehtuuriaiheet puhkesivat kukkaan, ja se on saanut runsaasti mainetta itävaltalaisen arkkitehtuurin modernistisena murroskohtana. Brucknerhaus rakennettiin luonnonkauniiseen maisemaan Tonavan ja vuorten väliin, Linzin vanhankaupungin äärelle. Jälleen arkkitehdit antoivat ympäristön puhua, ja lämpiön ikkunat on koko rakennuksen laajan viuhkamuodon leveydeltä suunnattu joelle. Heikki Sirenin mukaan Tonava saneli arkkitehtonisen muodon. Pääosa on haluttu kuitenkin antaa musiikille, ja kuten Lahdessakin, arkkitehtuuri on niukkaa ja rauhallista ilman itsekorostusta. Ympäröivä kaupunkirakenne on Lahden tapaan muodostanut tiukat ehdot suunnitelmalle. Yksityiskohtien ja materiaalien hienostuneisuus, sommitelmien ankara geometria ja kahden kerroksen korkuinen, kaarevin linjoin tehostettu lämpiö ovat selviä yhtymäkohtia Lahden konserttitaloon. Brucknerhausin pääsalin ja kamarimusiikkisalin muoto muistuttaa suuresti Lahden salia.¹⁷⁵ Heikki Siren muistuttaa kuitenkin jälleen olennaisesta mittakaavaerosta. Brucknerhaus on suhteiltaan valtava verrattuna Lahden konserttitaloon. Myös sen akustiset ongelmat olivat aivan toista luokkaa kuin Lahden. Arkkitehdit saivat tehdä runsaasti työtä raivatakseen tilaa omille näkemyksilleen akustiikkakysymyksissä, kun taas Lahdessa tämä puoli työstä ei ollut vaikea.¹⁷⁶

Lahden konserttitalo oli Suomen toinen konserttitalo ja maamme ensimmäinen yksityinen konserttitalohanke. Sitä edelsi ainoastaan Turun konserttitalo, mutta esikuvaksi

172 Koho 1991, 42.

173 Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001.

174 Koho 1991, 42.

175 Ks. esim. Kaija + Heikki Siren, arkkitehdit 1976, 17, 193, 200 - 202; Maunula, Leena, "80-vuotias Heikki Sirén: Eduskuntatalo kaipaa ilmaa ympärilleen", Helsingin Sanomat 5.10.1998; Kivekäs, Ulla, "Sirenien suku on arkkitehtien sukua", Etelä-Suomen Sanomat 14.3.1999; Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

176 Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001.

Arkkitehti Heikki Siren konserttitalissaan.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

asti Turun hankkeesta ei Sireneille ollut. Lahden konserttitalon suunnittelijat tutustuivat ja luottivat Heikki Sirenin suosituksesta Turun esimerkkiin joissakin akustiikkaan liittyvissä seikoissa,¹⁷⁷ mutta arkkitehtoninen lopputulos syntyi täysin muista lähtökohdista kuin Turussa.

Ennen Lahden konserttitalon lopullisia suunnitelmia Sirenit tutustuivat paitsi Turun konserttitaloon, myös Göteborgin ja Helsingborgin konserttitaloihin Ruotsissa ja Frederiksbergin radiotaloon Tanskassa. Heikki Siren ei näe näiden rakennusten suoranaisesti vaikuttaneen Lahden arkkitehtonisiin ratkaisuihin, vaan korostaa jokaisen olevan yksilö. Myös mittakaavaerot on jälleen muistettava: Lahden konserttitalo on pieni verrattuna muihin. Eri salien tilantunnon aistiminen oli kuitenkin tärkeää suunnittelijoille.¹⁷⁸

Vuonna 1932 valmistunut Helsingborgin konserttitalo perustuu Sven Markeliuksen, Mogens Mogensenin ja Artur von Schmalenseen suunnitelmaan vuodelta 1929. Myös

177 Selostus Viipurin Musiikkiopiston rakennustoimikunnan neuvottelutilaisuudesta arkkitehti Heikki Sirenin luona. Juhana Kurki-Suonion allekirjoittama päiväamäton muistio. (OKSA).

178 Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle 16.8.2001; Heikki Sirenin tiedonanto 21.9.2001.

tämä rakennus edustaa konserttitalotyyppiä, joka paljastaa ulkoarkkitehtuurillaan rakennuksen funktion. Sali sijaitsee korkean urkupillistöä muistuttavan fasadin takana. Rakennus on jaettu kahteen osaan siten, että sali muodostaa oman volyyminsa.¹⁷⁹

Jotkut piirteet Einar Erikssonin 1932 piirtämässä, 1934 rakennetussa Göteborgin konserttitalossa muistuttavat niin ikään Lahden konserttitaloa: lämpiön kaarevat muodot, hienostuneet portaitot ja sisääntulon monumentaalisuus yhdistävät taloja.¹⁸⁰ Sen sijaan Göteborgissa konserttitalon simpukkakatto luo varsin vaatimattoman vaikutelman verrattuna Lahden dramaattiseen ulkoarkkitehtuuriin.

Vilhelm Lauritzenin 1937 suunnittelema ja 1945 valmistunut Frederiksbergin radiotalo on monitoimirakennus, joka sisältää monia toimintoja. Ne on eriytetty eri rakennusosiin, joiden muotokieli poikkeaa toisistaan. Tämä, kuten jotkut muutkin yksityiskohtat muistuttavat Lahden konserttitaloa: konserttisali muodostaa ulkoarkkitehtuuriin valtavan simpukan, joka ilmaisee rakennuksen erityislaadun. Pienenä yksityiskohtana voi havaita kattoterassin, jonka taustana on tämä simpukkamuoto - aivan kuin Lahden alkuperäis-suunnitelmassakin.¹⁸¹

Sirenit tutkivat myös teatterisaleja piirtäessään Lahden konserttitaloa. Heidän arkistossaan on kaksi kuvaa, joissa on vertailtu Lahden konserttitalon mittasuhteita Kansallisteatterin pienen näyttämön, Kööpenhaminan Koncertstudien ja Malmön kaupunginteatterin saleihin.¹⁸² Vertailu on tehty todennäköisesti akustiikan suunnittelua varten.

Skandinaaviset konserttitalot ovat löydettävissä Lahden konserttitaloarkkitehtuurin esikuviksi, jos niin haluaa. Joitakin yhtäläisyyksiä löytyykin. On kuitenkin ehdottomasti todettava, että Lahden konserttitalo oli pioneerityö vailla vertaa paitsi yksityisenä kulttuurihankkeena ja taloudellisenä uhkayrityksenä, myös mitä suurimmassa määrin arkkitehtonisesti. Se loi Suomeen uuden rakennustyylin ja on ollut myöhemmin innoittajana muille konserttitalosuunnittelijoille. Se oli myös Lahden ensimmäinen kulttuurirakennus, joka ilmensi paikkakunnan pyrkimystä moderniksi kulttuurikaupungiksi. Konserttitalo oli eteenpäin ponnistavan, vahvasti tulevaisuudenuskoksen ja dynaamisen 1950-luvun Lahden kuva.

179 Ks. esim. Modern Movement Scandinavia 1998, 198 - 199.

180 Ks. esim. Dyrssen 1995, 72.

181 Ks. esim. Modern Movement Scandinavia 1998, 30 - 31.

182 Päiväämättömät pysty- ja poikkileikkauspiirustukset Lahden konserttitalosta, Suomen Kansallisteatterin pienen näyttämön, Kööpenhaminan Koncertstudien ja Malmön kaupunginteatterin salista (Siren Arkkitehdit Oy:n piirustusarkisto).

Lahden konserttitalo 2.6.1957. LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Grönqvist, Marita 1975. Konserttitalo ja sen toiminta. Käsikirjoitus, Päijät-Hämeen kotiseutukokoelma.

Lahden rakennusvalvontavirasto, Lahti
Piiirustusarkisto (LRV)
Lahden konserttitalon rakennus-
piirustukset ja muutospiiirustukset

Lahden hotelli- ja ravintolakoulun museo-
kokoelma, Lahti
Kuva-arkisto

Lahden kaupunginmuseo, Lahti
Lahden Rotaryklubin arkisto
Pöytäkirjat 1945-61

Pöllänen, Riikka. Hotelli Salpaus Lassi
Pohjan aikaan. Päiväämätön moniste.
Kirjoittajan hallussa.

Siren Arkkitehdit Oy, Helsinki
Piiirustusarkisto
Kuva-arkisto

Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki
Arkkitehtuuriarkisto
Kuva-arkisto

Turun kaupungin tietopalveluosasto, Turku
Turun konserttitalon rakennus-
piirustukset

Viipurin Musiikkiopiston Omakotisäätiö,
Lahti
Viipurin Musiikkiopiston Omakoti-
säätiön arkisto (OKSA)

Suullisia tietoja antaneet

Helminen, Timo, arkkitehti, Helsinki.
Haastattelu 1.10.2004.

Karjalainen, Erkki, rakennusarkkitehti,
toimitusjohtaja, Orimattila. Haastattelu
12.10.2001.

Krohn, Hele, kääntäjä, Helsinki.
Haastattelu 4.10.2004.

Kurki-Suonio, Juhana, varatuomari,
ekonomi, Lahti. Haastattelut 4.5.2001,
14.5.2001, 28.8.2001, 11.10.2001.

Kurki-Suonio, Paula, asianajaja, Lahti. Kirje
24.9.2004.

Pöllänen, Riikka, lehtori, Lahti. Haastattelut
12.9.2001, 18.9.2001.

Rauske, Eija, tutkija, Helsinki. Haastattelu
10.8.2001.

Siren, Heikki, arkkitehti, professori,
Helsinki. Haastattelu 21.9.2001, kirjeet
16.8.2001, 2.10.2001.

Vartiainen, Onerva, kauppatieteiden
maisteri, Lahti. Kirje 9.9.2004.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Alvar Aalto, Band I 1922 - 1962. Winterthur
1970.

Ars Suomen taide 2. Toim. Salme Sarajas-
Korte. Keuruu 1988.

Ars Suomen taide 4. Toim. Salme Sarajas-
Korte. Keuruu 1989.

“Berkshire Music Center”. Arkkitehti
7 - 8/1948.

Carl Ludvig Engel 1778 - 1840. Toim. Henrik
Lilius. Helsinki 1990.

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965.
Helsinki 1965.

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 2000 2.
Jyväskylä 2000.

Drew, Philip 1995. Sydney Opera House.
London.

Dyrssen, Catharina 1995. Musikens rum. Metaforer, ritualer, institutioner. En kultur-analytisk studie av arkitektur i och omkring musik. Angered.

”Eteenpäin alati”. Suomen Kuvalehti 43/1954.

Etelä-Suomen Sanomat 1952, 1954.

Finnilä, Anna 1998. ”Helsingin raatihuoneet 1550 - 1998”. Kaupungin Leijona-sydän. Jyväskylä.

Forsman, Eino 1931. ”Helsingin Konservatorio”. Arkkitehti 10/1931.

Forsyth, Michael 1985. Buildings for Music. The Architect, the Musician, and the Listener from the Seventeenth Century to the Present Day. Cambridge.

Forsyth, Michael 1987. Auditoria. Designing for the Performing Arts. Frome.

Halila, Aimo 1958. Lahden historia. Lahti.

Hausen, Marika 1990. ”Saarinen Suomessa”. Hausen, Marika - Mikkola, Kirmo - Amberg, Anna-Lisa - Valto, Tytti. Eliel Saarinen. Suomen aika. Keuruu.

Hausen, Marika - Mikkola, Kirmo - Amberg, Anna-Lisa - Valto, Tytti 1990. Eliel Saarinen. Suomen aika. Keuruu.

Hohenberg, Paul M. - Lees, Lynn Hollen 1996. The Making of Urban Europe, 1000 - 1994. Cambridge.

Hotelli Salpaus. Esittelylehtinen. Pori 1966.

Huovila, Marja 1996. Viipurilaistunut Lahti. Siirtoväen asettautuminen 1950-luvulle tultaessa. Lahden kaupungin museo, tutkimuksia XXVII/1996. Lahti.

Härö, Mikko 2001. ”Tiedon ja valistuksen tilat”. Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatvuori ja Lauri Putkonen. Hämeenlinna.

Insinöörimatrikkeli 1969. Tampere 1969.

Järvi, Jorma 1954. ”Arkkitehdin vastaus rakennushallituksen pääjohtajakysymyksessä”. Uusi Kuvalehti 33/1954.

Kaija + Heikki Siren, arkkitehdit. Toim. Erik Bruun ja Sara Popovits. Helsinki 1976.

Kati 1954. ”Pikatuokio Martti Similän luona”. Hollolan-Lahti näyttenumero/1954.

Kaupungin Leijona-sydän. Jyväskylä 1998. Kaupunkirakenteen kehitys Lahdessa vv. 1878 - 1938. Päijät-Hämeen seutukaavaliiton julkaisu 7/81. Lahti 1981.

Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta 1941. Lahti 1948.

Kivekäs, Ulla, ”Sirenien suku on arkkitehtien sukua”, Etelä-Suomen Sanomat 14.3.1999.

”Kleinhansin konserttitalo”. Arkkitehti 7 - 8/1948.

Klinge, Matti - Kolbe, Laura 1991. Suomen ylioppilas. Keuruu.

Knapas, Rainer 1989. ”Vanha ylioppilastalo”. Ars Suomen taide 4. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu.

Koho, Timo 1991. Teatteriarkkitehtuurin merkitysarvot. Teatterirakentamisen suhde yhteiskunnan arvomaailmaan kaupungistuvassa Suomessa. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 97. Toim. Torsten Edgren. Vammala.

Künnapu, Liivi - Maiste, Juhan 1997. ”Estonia-teatterin rakennushistoria”. Künnapu, Liivi - Maiste, Juhan - Põldmäe, Mare. Estonia. Teater - Teatteri - Theatre. Helsinki.

Künnapu, Liivi - Maiste, Juhan - Põldmäe, Mare 1997. Estonia. Teater - Teatteri - Theatre. Helsinki.

Laakso, Veikko 1985. ”Nopean kaupungistumisen vuosikymmenet”. Turun seitsemän vuosisataa. Toim. Eero Kuparinen. Tammisaari.

Lahden kaupungin julkiset veistokset.
Lahden taidemuseon julkaisuja 24.
S.l., s.a.

Lahti 1949.

Lampila, Hannu-Ilari 2000. Mirjamin laulu.
Juva.

Leena [Ilmari] 1955. "Lahti vaalii taidetta.
Konserttitalo, teatteri, taidemuseot,
kuvapatsaat - toteutuneita toiveita ja uusia
suunnitelmia". Suomen Kuvalehti 3/1955.

Lehtonen, Eeva-Liisa 1994. Säätyläis-
huveista kansanhuveiksi, kansanhuveista
kansalaishuveiksi. Maaseudun yleis-
hyödyllinen huvitoiminta 1800-luvun alusta
1870-luvun loppuun. Historiallisia
Tutkimuksia 184. Vammala.

Lilius, Henrik 1984a. "Arkitekturikono-
grafiska problem i finsk nyklassicism".
Taidehistoriallisia tutkimuksia 7. Jyväskylä.

Lilius, Henrik 1984b. Esplanadi 1800-
luvulla. Tønder.

Lilius, Henrik 1988. "Kaupunkirakennus-
taide kustavilaisella ajalla 1775 - 1809".
Ars Suomen taide 2. Toim. Salme Sarajas-
Korte. Keuruu.

Lilius, Henrik 1990. "Pääkaupungin
seuraelämä". Carl Ludvig Engel 1778 -
1840. Toim. Henrik Lilius. Helsinki.

Lord, Peter - Templeton, Duncan 1986. The
Architecture of Sound. Designing Places
of Assembly. Hants.

Makkonen, Leena 1998. Martta ja Ragnar
Ypyä. Suomalaisen modernismin kolme
vuosikymmentä. Abacus 7. Toim. Timo
Tuomi ja Eija Rauske. Vantaa.

Mantere, Heikki 1983. Lahden kaupungin-
orkesterin kolme vuosikymmentä 1950 -
1980. Lahti.

Marimekkoilmiö. Espoo 1986.

Maunula, Leena, "80-vuotias Heikki Sirén:
Eduskuntatalo kaipaa ilmaa ympärilleen",
Helsingin Sanomat 5.10.1998.

Modern Movement Scandinavia. Vision
and Reality. Ed. Ola Wedeburn. Århus
1998.

Niemi, Jalmari 1950. Lahden orkesteri-
toimintaa 1909 - 1949. Lahti.

Nieminen, Kaarlo 1920. Lahden kauppalan
historia. Lahti.

Nikula, Riitta 1988. Armas Lindgren 1874 -
1929 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen
museon monografiasarja. Helsinki.

Niskanen, Riitta - Niskanen, Raimo 2001.
"Lahtelaista sairaala-arkkitehtuuria".
Suomen Lääkärilehti 19/2001.

"Oslo, konserttitalokilpailu". Arkkitehti -
Arkitekten 5/1957.

Pakarinen, Riitta - Tuomisto, Tero 1988.
Helsingin Työväentalon kahdeksan vuosi-
kymmentä. Helsinki.

Pearman, Hugh 1998. Contemporary World
Architecture. Singapore.

Peel, Lucy - Powell, Polly - Garrett,
Alexander 1992. An Introduction to 20th-
century Architecture. Hong Kong.

Pehkonen, Marja 1998. "Hotelli Seura-
huone - kohtaamispaikka ja kulttuurin
kehto". Kaupungin Leijona-sydän.
Jyväskylä.

Pullinen, Erkki 1968. "Lahden kausi 1940 -".
Viipurin Musiikkiopisto, Lahden Musiikki-
opisto. 50 vuotta musiikin opetusta. Lahti.

Päijät-Hämeen seurantalot. Lahden
museolautakunta, selvityksiä ja kannan-
ottoja XXVI/1985. Lahti 1986.

Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja
1987. Toim. Heikki Mantere. Lahti 1987.

Pöykkö, Kalevi 1989. "Päärakennus Unioninkatu 34". Yliopiston Helsinki. Toim. Eea Pekkala-Koskela. Helsinki.

Pöykkö, Kalevi 1990. "Yliopiston päärakennus". Carl Ludvig Engel 1778 - 1840. Toim. Henrik Lilius. Helsinki.

Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatvuori ja Lauri Putkonen. Hämeenlinna 2001.

Rasilainen, Toivo 1968. "Viipurin kausi 1918 - 1940". Viipurin Musiikkiopisto, Lahden Musiikkiopisto. 50 vuotta musiikin opetusta. Lahti.

Ringbom, Marianne 1965. "Seuran toiminta 1790 - 1846". Turun Soitannollinen Seura 1790 - 1965. 175-vuotisjuhla-julkaisu. Toim. Marianne Ringbom. Turku.

Ringbom, Åsa 1988. Societetshusen i storfurstendömet Finland. Vammala.

Ringbom, Åsa 1990. "Engel och Societetshus". Carl Ludvig Engel 1778 - 1840. Toim. Henrik Lilius. Helsinki.

Rosas, John 1965. "Seuran toiminta 1868 - 1965". Turun Soitannollinen Seura 1790 - 1965. 175-vuotisjuhla-julkaisu. Toim. Marianne Ringbom. Turku.

Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista. Toim. Riitta Niskanen. Kukkila 2000.

SH-nen [Sirkka Henttonen], "Konserttitalo sisulla ja vekseleillä", Etelä-Suomen Sanomat 29.8.1979.

Siren, Heikki 1954. "Servin mökki". Arkkitehti - Arkitekten 6/1954.

Siren, Heikki 1955. "Suomen Kansallisteatterin pieni näyttämö". Arkkitehti - Arkitekten 6/1955.

Siren, Heikki 1957. "Konserttitalo, Lahti". Arkkitehti - Arkitekten 5/1957.

Sirén, Vesa 2000. Aina poltti sikaria. Jean Sibelius aikalaisten silmin. Keuruu.

Sirén, Vesa, "Onko musiikki salista kiinni", Helsingin Sanomat 7.5.2001.

Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956. Helsinki 1956.

Suomi rakentaa. Nykylahden rakentamismuseo. Näyttely Ateneumissa 6. - 15.11.1953. Helsinki 1953.

Taidehistoriallisia tutkimuksia 7. Jyväskylä 1984.

Teittinen, U. K. 1944. Lahden Mieskuoron 40-vuotisjulkaisu. Lahti.

Tuomi, Timo 1990. "Lahden kaupunkisuunnittelua ja rakentamista 1945 - 65. Amerikkalaisuus myytinä ja todellisuutena". Happy Days Are Here Again - Amerikan ilmiötä ja ajankuvaa Lahdessa 1945 - 1965. Lahden kaupunginmuseon näyttelyluettelo. Kukkila 1990.

Tupala, Unto s.a. Kun Lahti rakennettiin. Lahden ydinkeskustan rakentuminen kauppalaan ajoista nykypäivään. Lahti.

Turun seitsemän vuosisataa. Toim. Eero Kuparinen. Tammisaari 1985.

Turun Soitannollinen Seura 1790 - 1965. 175-vuotisjuhla-julkaisu. Toim. Marianne Ringbom. Turku 1965.

Walden, Russell 1998. Finnish Harvest. Kaija and Heikki Sirens' Chapel in Otaniemi. Keuruu.

Valto, Tytti 1990. "Työluettelo - arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu". Hausen, Marika - Mikkola, Kirsi - Amberg, Anna-Liisa - Valto, Tytti. Eliel Saarinen. Suomen aika. Keuruu.

Vanhapelto, Jarmo 1987. "Lahden Musiikin ystävien yhdistys 1904 - 1914". Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1987. Toim. Heikki Mantere. Lahti.

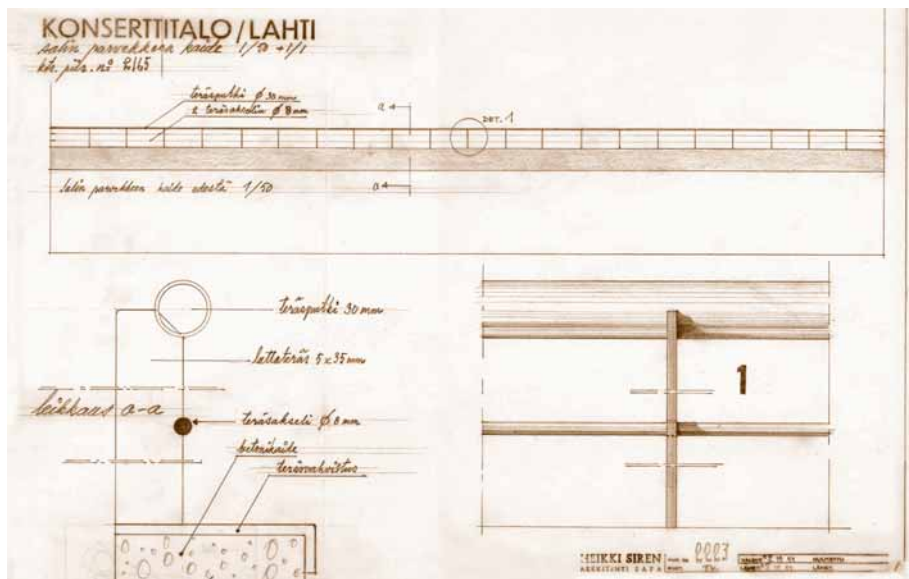
Viipurin Musiikkiopisto, Lahden Musiikkiopisto. 50 vuotta musiikin opetusta. Lahti 1968.

Viljo, Eeva Maija 1989. "Kaupungistuvan yhteiskunnan rakennustaide". Ars Suomen taide 4. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu.

Yliopiston Helsinki. Toim. Eea Pekkala-Koskela. Helsinki 1989.

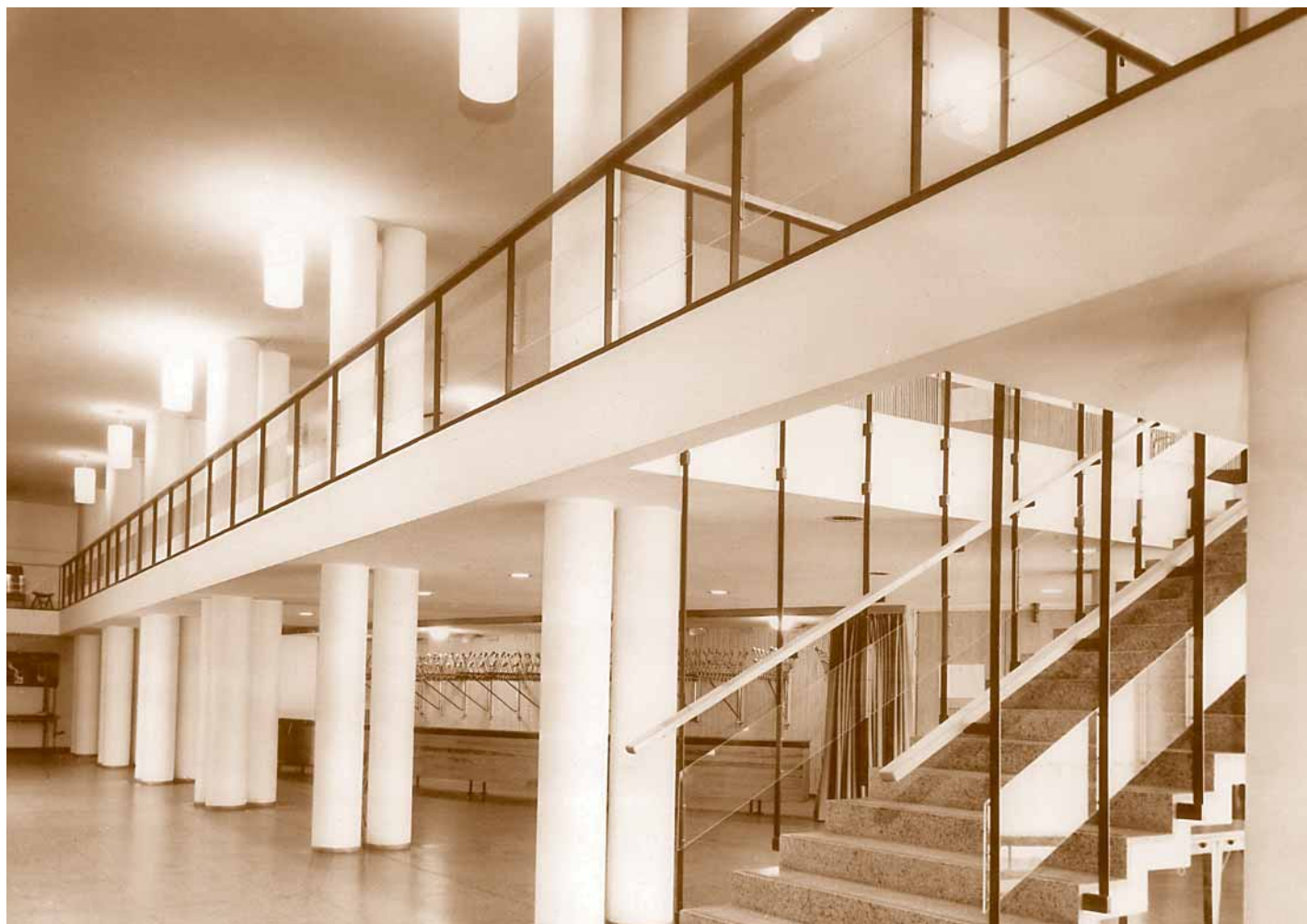
Ypyä, Ragnar 1942. "Viipurin konserttitalo-ehdotus". Arkkitehti 1/1942.

Zukin, Sharon 1998. The Cultures of Cities. Bodmin.

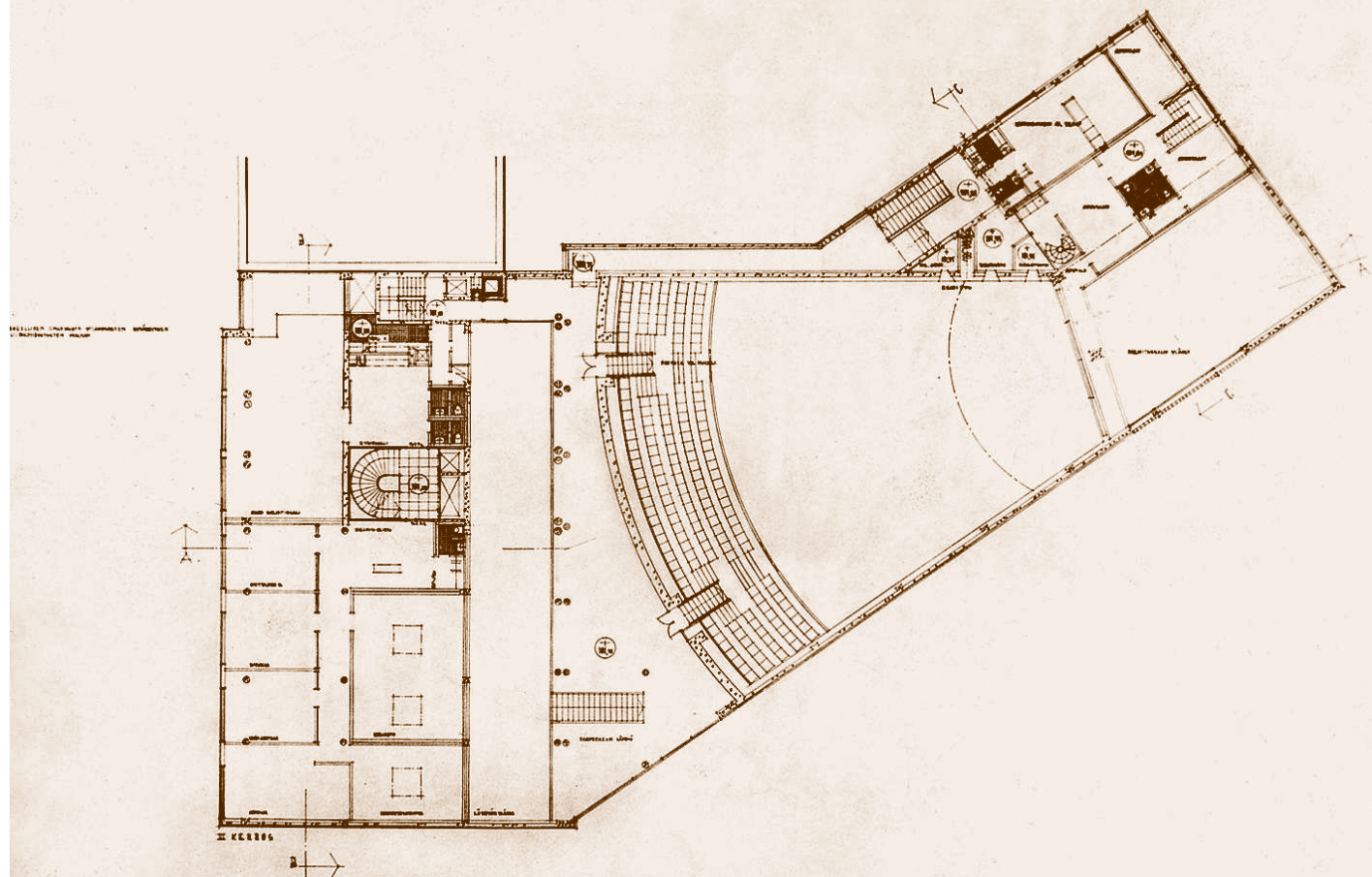
Lahden konserttitalo, salin parvekkeen kaide.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

Näkymä lämpiöstä.
SUOMEN RAKENNUSTAITEEN MUSEON KUVA-ARKISTO.

KONSERTTITALO / LAHTI

KESKI-LAHDEN KAUPUNGIN KORTTELIN N:96A TONTILLE N:913
HEIKKILÄNKATU / TAPIOLINKATU

LAHDEN KONSERTTITALON TEKNISET TIEDOT

Suunnittelijat:	Arkkitehdit Heikki ja Kaija Siren
Avustajat toimistossa:	Arkkitehdit Reima Lyytikäinen, Aarno Ruusuvuori, Osmo Lappo, Pentti Turunen, Pekka Rajala ja Mark Bütler sekä sisustusarkkitehti Tauno Kivinen.
Rakenneasiantuntija:	Diplomi-insinööri Osmo Korvenkontio
Sähkösuunnittelija:	Insinööri Risto Mäenpää
Saniteettitekniinen suunnittelija:	Diplomi-insinööri Torsten Kranck
Akustiikkasuunnittelija:	Diplomi-insinööri Paavo Arni
Työpäällikkö:	Insinööri Lenni Lindberg
Tontin pinta-ala:	1674 m ²
Rakennuksen rakennusala:	6340 m ²
Rakennuksen tilavuus:	30 000 m ³
Konserttisalin paikkaluku:	permanto 416 parveke 167 yhteensä 583

Lähteet

Siren 1957, 79; 23.12.1994 päivätty ote Lahden kaupungin rakennusvalvonnan pöytäkirjasta (OKSA); Juhana Kurki-Suonion tiedonanto 11.10.2001.

Konserttisalin parven, hallintotilojen, kirjaston ja suuren harjoitussalin pohjapiirros.
SIREN ARKKITEHDIT OY, KUVA-ARKISTO.

HEIKKI SIREN

Syntynyt:

5.10.1918 Helsinki

Koulutus:

Ylioppilas 1939, Helsingin suomalainen yhteiskoulu

Arkkitehti 1946, Helsingin teknillinen korkeakoulu

Arvonimet:

Professori h.c. 1970

Tekniikan kunniatohtori 1982, Tampereen teknillinen korkeakoulu

Toiminta:

Professori J. S. Sirénin arkkitehtitoimisto 1945 - 1949

Arkkitehtitoimisto Heikki ja Kaija Siren (nimi vuodesta 1984 Siren Arkkitehdit Oy)
vuodesta 1949

Planungsbüro Brucknerhaus, Linz, Itävalta 1964 - 1974

Arkkitehtitoimisto Heikki ja Kaija Siren, Kotka 1969 - 1975

Architekturbüro Heikki Siren GmbH, Zürich, Sveitsi 1979 - 1983

KAIJA SIREN (Katri Anna-Maija Helena o.s. Tuominen)

Syntynyt:

23.10.1920 Kotka

Kuollut:

15.1.2001

Koulutus:

Ylioppilas 1939, Kotkan Tyttölyseo

Arkkitehti 1948, Helsingin teknillinen korkeakoulu

Toiminta:

Arkkitehtitoimisto Heikki ja Kaija Siren (nimi vuodesta 1984 Siren Arkkitehdit Oy)

1949 - 2001

HEIKKI JA KAIJA SIRENIN KESKEISET TYÖT

Suomessa

Teekkarikylän asuntolat ja Ravintola Servin mökki, Espoo	1950 - 1973
Otaniemen kappeli, Espoo	1954
Suomen kansallisteatterin pieni näyttämö, Helsinki	1954
Lahden konserttitalo, Lahti	1954
Helsingin tuomiokirkon restaurointi, Helsinki (yhdessä J. S. Sirénin kanssa)	1963
Suomen Työväen Säästöpankki, Kotka	1961
Oriveden kirkko, Orivesi	1961
Kallion virastotalo, Helsinki	1963
Suomen kansallisteatterin vanhan osan restaurointi, Helsinki	1963
Suomen Työväen Säästöpankki, Tampere	1965
Kankaanpään kaupungintalo, Kankaanpää	1967
Pirkkolan urheilupuisto, Helsinki	1968 - 1974
Ympyrätalo KOP, Helsinki	1968
Lauttasaaren yhteiskoulu, Helsinki	1970
Kankaanpään seurakuntakeskus, Kankaanpää	1970
Kankaanpään urheilukeskus, Kankaanpää	1971 - 1975
Kotkan Seudun Osuuspankki, Kotka	1971
Helsingin suomalainen yhteiskoulu, Helsinki	1972
Rank Xeroxin toimitalo, Helsinki	1974
Suomen Liikemiesten Kauppaopisto ja ATK-instituutti, Helsinki	1975
Helsingin evankelis-luterilaisten seurakuntien virastotalo, Helsinki	1979
Graniittitalo KOP, Helsinki	1985
Marketindexin toimitalo, Espoo	1985

Villa Salonen, Hämeenlinna	1987
Ylläsmajat, Ylläs	1988
KOP-lomasaari, Orrholmen	1988
Suomen Liikemiesten Kauppaopiston ja ATK-instituutin laajennus, Helsinki	1991
Postipankin maja, Ylläs	1992
Asuintalo Hiitola, Lohja	1992

Lähde

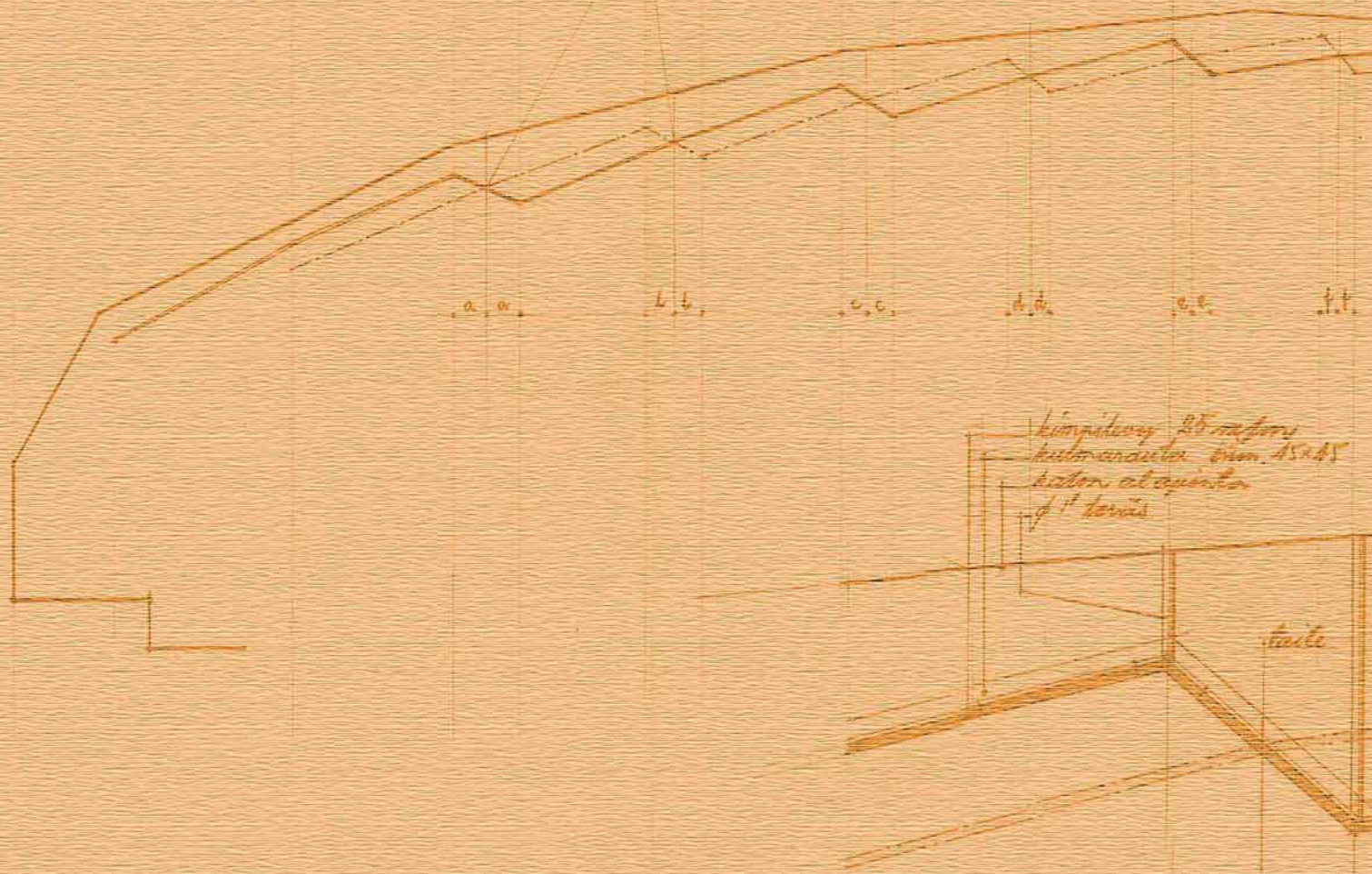
Heikki Sirenin kirje Riitta Niskaselle
2.10.2001

Ulkomailla

Asuinalueet Krefeld ja Hagen, Saksan Liittotasavalta	1965
Lomakylä Lacanau, Bordeaux, Ranska	1966
Asuinalue Boussy St. Antoine, Pariisi, Ranska	1970
Golfkeskus, Karuizawa, Japani	1974
Konserttitalo Brucknerhaus, Linz, Itävalta	1974
Lomakylä, Hakone, Japani	1976
Golfkeskus, Onuma, Japani	1976
Silta Reichsbrücke, Wien, Itävalta	1981
Konferenssipalatsi, Bagdad, Irak	1982

Toimiston työluettelossa on kaikkiaan noin 350 suunnittelukohdetta. Se sisältää 45 palkintoa ja lunastusta arkkitehtuurikilpailuissa, niistä 24 ensimmäistä palkintoa.

lempien taitekohda tyhjiden taiteiden keskellä

KONSERTTITALO / LAHTI

SALIN AKUSTISEN KÄTÖN YKSITYISKOHTA

LEIKKAUS - Y *reit. pöör. no. 2218* 1/50 1/10

käyttöön päältä jps mahdollista

HEIKKI SIREN

ARKKITEHTI S. A. A.

kuoli. no.

1000

2070

1000

valmist.

1951

lahti.

1951

lahti.

1951

lahti.

1951

